

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

PARTNERI
za demokratske promene
SRBIJA

TRANSPARENTNOST I PRIVATNOST

U SUDSKIM
ODLUKAMA

**TRANSPARENTNOST
I PRIVATNOST
U SUDSKIM ODLUKAMA**

TRANSPARENTNOST I PRIVATNOST U SUDSKIM ODLUKAMA

Autori:

Uroš Mišljenović
Ana Toskić

Izdavač:

Partneri za demokratske promene Srbija

Za izdavača:

Blažo Nedić

Dizajn i prelom:

Kliker Dizajn, Beograd

Lektura i korektura:

Milica Ponjavić

Štampa:

Manuarta, Beograd

Tiraž:

700

Mart 2016. godine

Izrada ove publikacije omogućena je uz podršku američkog naroda, putem Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID). Za sadržaj ove publikacije odgovorni su autori i on ne mora nužno odražavati stavove USAID-a ili Vlade Sjedinjenih Američkih Država.

Svi pojmovi koji su u tekstu upotrebljeni u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.

Sadržaj

I	Predgovor	5
II	Analiza: “Anonimizacija podataka u sudskim odlukama u Srbiji”	7
	1. Metodologija istraživanja	7
	2. Pojam i značaj anonimizacije podataka o ličnosti	9
	2.1. Pojam podatka o ličnosti.....	12
	2.2. Metode anonimizacije	15
	3. Sudska praksa Evropskog suda za ljudska prava.....	17
	4. Upporedna analiza standarda i prakse anonimizacije podataka u sudskim odlukama u državama u regionu	24
	4.1. Hrvatska	24
	4.2. Bosna i Hercegovina.....	26
	4.3. Crna Gora	27
	5. Anonimizacija podataka u sudskim odlukama u Republici Srbiji	29
	5.1. Pravni okvir u oblasti anonimizacije podataka u sudskim odlukama u Srbiji.....	29
	5.1.1. Javnost sudskog postupka	30
	5.1.2. Javnost sudskih odluka.....	34
	5.2. Praksa Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti	38
	5.2.1. Načelan stav Poverenika o obimu zaštite podataka o ličnosti u sudskim odlukama	38
	5.2.2. Slučaj Fond za humanitarno pravo – Viši sud u Beogradu.....	39
	5.2.3. Portal sudova Srbije	42
	5.3. Interni akti sudova kojima se uređuje anonimizacija podataka u sudskim odlukama	45
	5.3.1. Statistički prikaz odgovora sudova u pogledu postojanja internih akata.....	50
	5.4. Primena standarda anonimizacije podataka u sudskim odlukama.....	52
	5.4.1. Metode, tehnike i postupci korišćeni prilikom anonimizacije podataka	56
	5.4.2. Vrsta podataka koji su anonimizovani u sudskim odlukama.....	58
	6. Zaključci.....	59
III	Proces izrade Modela pravilnika o standardima anonimizacije podataka u sudskim odlukama	61
IV	Model pravilnika o standardima anonimizacije podataka u sudskim odlukama	67
V	Deset saveta za uspešnu anonimizaciju	72
VI	Prilozi	74

Predgovor

Pristup informacijama u posedu organa javne vlasti predstavlja jedan od temelja otvorenog i demokratskog društva zasnovanog na vladavini prava. Kada se govori o sudskim odlukama, pristup takvoj vrsti informacija predstavlja mehanizam za ostvarivanje procesnih prava učesnika sudskih postupaka, ali i za ostvarivanje transparentnosti rada sudova, čime se u značajnoj meri može unaprediti i poverenje javnosti u rad sudstva.

No, osim što sudske odluke nesumnjivo predstavljaju informacije kojima javnost treba da ima pristup, u mnogim pravnim sistemima, među kojima je Srbija, ustanovljena su pravila zaštite podataka o ličnosti, koja se odnose i na zaštitu podataka o ličnosti sadržanih u sudskim odlukama.

Odnos između ova dva prava – prava javnosti da zna i prava na privatnost – nije uvek lako definisati. Imajući u vidu specifične probleme koji u Srbiji nastaju u praksi u pogledu stavljanja sudskih odluka na uvid javnosti, *Partneri za demokratske promene Srbija (Partneri Srbija)* započeli su u aprilu 2015. godine rad na projektu *Transparentnost i privatnost u sudskim odlukama* (projekat), uz podršku USAID projekta za reformu pravosuđa i odgovornu vlast (JRGA). Cilj projekta je da unapredi pristup javnosti sudskim odlukama uz istovremeno poštovanje standarda zaštite privatnosti.

Publikacija pred Vama sadrži prikaz aktivnosti i rezultata ostvarenih u okviru projekta. Kao prva aktivnost, izrađena je analiza presuda 44 suda svih nivoa u Srbiji, kao i uporedne prakse međunarodnih dokumenata, sa ciljem utvrđivanja postojeće prakse u Srbiji i regionu u pogledu zaštite ličnih podataka pri stavljanju sudskih odluka na uvid javnosti. Analiza je predstavljena u drugom delu ove publikacije. Nakon izrade analize, *Partneri Srbija* formirali su ekspertsku grupu za izradu Modela pravilnika o standardima anonimizacije podataka u sudskim odlukama (Model pravilnika). Oslanjajući se na rezultate analize, ekspertska grupa sastavljena od predstavnika Društva sudija Srbije, Udruženja javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije, Advokatske komore Srbije, Asocijacije pravosudnih savetnika Srbije, Nezavisnog udruženja novinara Srbije, Beogradskog centra za bezbednosnu politiku i jednog predstavnika akademske zajednice, izradila je radnu verziju Modela pravilnika, koja je poslužila kao osnov za sprovođenje javne ekspertske rasprave. U okviru ovog procesa organizovane su četiri panel diskusije na kojima su predstavnici sudova, javnih tužilaštava, nezavisnih institucija, medija, advokature i udruženja građana izneli komentare na sadržaj radne verzije Modela pravilnika. Na kraju ovog procesa, a na osnovu komentara dobijenih tokom javne rasprave, ekspertska grupa izradila je finalnu verziju Modela pravilnika. Proces izrade Modela pravilnika predstavljen je u trećem delu, a sadržaj Modela pravilnika u četvrtom delu publikacije. Konačno, izrađeni su i kratki saveti za uspešnu primenu anonimizacije, koji su predstavljeni u poslednjem delu ove publikacije.

Partneri Srbija izražavaju zahvalnost sudovima čiji je rad analiziran u okviru projekta. Bez učešća sudova u projektu, analiza bi bila lišena veoma značajne komponente koja se odnosi na praksu stavljanja sudskih odluka na uvid javnosti.

Zahvaljujemo se i Povereniku za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti na konsultacijama i pruženim informacijama koje su ovu analizu učinili sveobuhvatnijom i temeljnijom.

Takođe se zahvaljujemo Marini Mijatović iz udruženja Pravni skener, koja je napisala poglavlja analize koja se odnose na praksu Evropskog suda za ljudska prava i uporedni prikaz standarda anonimizacije podataka u sudskim odlukama u državama u regionu.

Zahvaljujemo se i istraživačima koji su u periodu od aprila do septembra 2015. godine temeljno obradili ukupno 87 pribavljenih sudskih odluka i 17 internih akata kojima su sudovi uredili pravila anonimizacije podataka u sudskim odlukama.

Takođe, *Partneri Srbija* iskazuju naročitu zahvalnost organizacijama koje su delegirale svoje predstavnike u ekspertsku grupu, kao i samim članovima ekspertske grupe – Renati Pavešković, Miodragu Plaziniću, Jugoslavu Tintoru, Nini Nicović, Senki Vlatković Odavić, Dunji Tasić i Dejanu Milenkoviću - na predanom radu tokom šest meseci na izradi Modela pravilnika.

Zahvalnost iskazujemo i svim učesnicima panel diskusija u Nišu, Kragujevcu, Novom Sadu i Beogradu, koji su svojim sugestijama i komentarima unapredili tekst Modela pravilnika.

Nadamo se da će rezultati ostvareni u ovom projektu doprineti usaglašavanju prakse anonimizacije podataka u sudskim odlukama u Srbiji. Potreba za time prepoznata je u Akcionom planu za poglavlje 23, koji za drugi kvartal 2016. godine predviđa rad na utvrđivanju jasnih pravila anonimizacije sudskih odluka pre njihovog objavljivanja, oslanjajući se na pravila Evropskog suda za ljudska prava (Aktivnost 1.3.9.2). U tom smislu, nadamo se da će pravila u ovoj oblasti biti ustanovljena na osnovama Modela pravilnika, imajući u vidu da su u njegovoj izradi učestvovali predstavnici zainteresovanih aktera.

Blažo Nedić
Partneri za demokratske promene Srbija

Analiza: “Anonimizacija podataka u sudskim odlukama u Srbiji”

Analiza predstavljena u nastavku publikacije rezultat je istraživanja koje je u okviru projekta sprovedeno u periodu od aprila do septembra 2015. godine. Na početku analize predstavljena je metodologija istraživanja, a zatim: pojam i metode anonimizacije, relevantna praksa Evropskog suda za ljudska prava, praksa anonimizacije podataka u državama u regionu, relevantni domaći pravni okvir, praksa Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, rad sudova na usvajanju internih akata kojima se uređuje oblast anonimizacije podataka u sudskim odlukama, i praksa sudova u pogledu anonimizacije podataka u sudskim odlukama prilikom stavljanja odluka na uvid javnosti.

1. Metodologija istraživanja

Prvom fazom istraživanja izvršena je analiza domaćeg i međunarodnog pravnog okvira koji regulišu pravila i standarde anonimizacije podataka u sudskim odlukama, kao i praktična primena datih pravila. U tom smislu, analizirani su:

- Relevantni pravni okvir u Republici Srbiji;
- Relevantna praksa Evropskog suda za ljudska prava;
- Relevantna praksa Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti i Ministarstva pravde;
- Praksa anonimizacije sudskih odluka u državama u regionu (u Hrvatskoj, Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini);
- Relevantna mišljenja radne grupe za zaštitu podataka - Član 29.¹

Nakon toga, istraživači su analizirali:

- Postojanje i sadržaj internih akata kojima sudovi u Srbiji uređuju oblast anonimizacije podataka u sudskim odlukama;
- Način na koji sudovi u Srbiji tretiraju pitanje anonimizacije podataka u sudskim odlukama, kada sudske odluke stavljanju na uvid javnosti.

Cilj ove faze istraživanja bio je da se utvrdi:

- da li sudovi u Srbiji imaju razvijene procedure i pravila anonimizacije podataka u sudskim odlukama,
- da li su ta pravila usaglašena na teritoriji čitave države,
- da li sudovi primenjuju procedure i pravila anonimizacije (ukoliko su ih razvili).

1 Grupa je nezavisno evropsko savetodavno telo za zaštitu i privatnost podataka. Njeni zadaci su opisani u članu 30. Direktive 95/46/EC i članu 14. Direktive 97/66/EC.

Za potrebe prikupljanja ovih informacija istraživači su izradili istraživački uzorak, koji se sastojao od ukupno 46 sudova:

- 20 osnovnih sudova, i to u: Somboru, Vrbasu, Zrenjaninu, Senti, Novom Sadu, Šidu, Beogradu (Drugi osnovni sud), Obrenovcu, Sjenici, Gornjem Milanovcu, Ubu, Jagodini, Trstniku, Kuršumlji, Požarevcu, Boru, Aleksincu, Lebanu, Knjaževcu, Bujanovcu;
- 10 viših sudova, i to u: Subotici, Sremskoj Mitrovici, Pančevu, Beogradu, Smederevu, Kruševcu, Negotinu, Leskovcu, Užicu, Novom Pazaru;
- 10 prekršajnih sudova, i to u: Vršcu, Bačkoj Palanci, Rumi, Beogradu, Lazarevcu, Loznici, Požegi, Paraćinu, Prokuplju, Pirotu;
- Četiri apelaciona suda, u Beogradu, Nišu, Novom Sadu i Kragujevcu;
- Upravni sud;
- Vrhovni kasacioni sud.

Informacije su prikupljene na osnovu Zahteva za slobodan pristup informacijama od javnog značaja ili uvidom u objavljene interne akte i sudsku praksu na sajtovima sudova iz uzorka. Prilikom izrade zahteva koji su upućeni sudovima opšte nadležnosti (osnovni i viši sudovi), istraživači su kao polaznu osnovu uzeli informacije dostupne na Portalu sudova Srbije, tražeći od sudova presude u dva konkretna predmeta – jednog iz krivične i jednog iz parnične ili vanparnične materije. Budući da informacije o radu prekršajnih sudova nisu bile dostupne na portalu, obim zahteva koji je upućen ovim sudovima bio je fokusiran na poslednje izrečene presude za prekršaje koji se, prema dostupnim informacijama, najčešće procesuiraju pred našim sudovima. Primeri zahteva koji su upućeni jednom osnovnom, jednom višem i jednom prekršajnom sudu iz uzorka nalaze se u prilogu.

Obrada prikupljenih odgovora sudova sprovedena je uz korišćenje analize i razvrstavanja (klasifikacije) sadržaja kao osnovnih istraživačkih metoda.

U pogledu postojanja internih akata kojima je uređena oblast anonimizacije podataka u sudskim odlukama, sudovi su razvrstani u tri kategorije; one koji su usvojili ovakav interni akt, one koji nisu usvojili takav akt, ali primenjuju odgovarajući akt drugog suda, i one koji posebnim aktima nisu uredili oblast anonimizacije podataka u sudskim odlukama.

U pogledu prakse stavljanja sudskih presuda javnosti na uvid, istraživači su primenili osnovnu klasifikaciju na sudove koji su anonimizovali barem deo podataka sadržanih u sudskim odlukama, i one koji su sudske presude u potpunosti stavili na uvid javnosti.

Praksa sudova koji su anonimizovali određene podatke sadržane u sudskim odlukama dalje je klasifikovana u zavisnosti od toga da li su objavljeni podaci o:

- Stranama u predmetu, uz dodatnu klasifikaciju postupanja u pogledu anonimizacije: ime-

na i prezimena, adrese prebivališta, datuma rođenja, podataka o roditeljima, jedinstvenog matičnog broja građana, podataka o stručnoj spremi, socijalnom, imovinskom i porodičnom statusu;

- Sudiji;
- Zapisničaru;
- Punomoćnicima strana;
- Svedocima;
- Veštacima, kao i
- Podaci o mestu događaja.

Istraživački tim činili su: Uroš Mišljenović, Ana Toskić, Blažo Nedić, Marina Mijatović, Hristina Todorović, Marija Vlajković, Sanja Evtimov, Sofija Kovačević i Nastasija Stojanović.

2. Pojam i značaj anonimizacije podataka o ličnosti

Na početku ovog poglavlja predstavljen je pojam anonimizacije, a zatim je ukazano na neke savremene debate o značaju anonimizacije. Nakon toga su problematizovana pitanja – šta je podatak o ličnosti i na kakvu vrstu podataka se anonimizacija odnosi, a na kraju poglavlja su predstavljene metode, tehnike i postupci anonimizacije.

Anonimizacija je radnja obrade podataka ličnosti sadržanih u određenom dokumentu ili zbirci podataka, kojom lice na koje se podaci odnose prestaje da bude određivo (eng: *identifiable*). Anonimizacija se sprovodi tako da osujeti povratnu identifikaciju (reidentifikaciju) lica čiji se podaci anonimizuju, čak i ukoliko se preduzmu određene mere poput ukrštanja ili spajanja informacija sa informacijama dostupnim iz drugih izvora.²

O značaju i efektima anonimizacije podataka danas se vode debate u kojima učestvuju predstavnici naučne zajednice, stručnjaci u oblasti privatnosti, službenici u institucijama i kompanijama koji su zaduženi za kontrolu usklađenosti postupanja sa podacima (eng: *data protection compliance officer*), predstavnici državnih organa i druge zainteresovane strane. Stručnjaci koji ukazuju na probleme koji se odnose na anonimizaciju mahom ukazuju na ono što smatraju njenim inherentnim nedostacima koji se sve učestalije ispoljavaju u informatičkom društvu. Razvoj novih tehnologija u rukama veštih aktera može poslužiti da se izvrši reidentifikacija lica čiji su podaci „anonimizovani“, kako u velikim zbirkama podataka, tako i u pojedinačnim dokumentima. Kao osnovni razlog zbog kog je anonimizacija kao metod zaštite privatnosti „podbacila“, Pol Om (Paul Ohm) navodi to što je važeća paradigma – zaštitimo privatnost tako što ćemo ukloniti lične podatke (identifikatore) – prevaziđena. Vrsta informacija kao što su

2 Article 29 Data Protection Working Party, *Opinion 05/2014 on Anonymisation Techniques*, 2014. Dostupno na: http://ec.europa.eu/justice/data-protection/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2014/wp216_en.pdf. Ova Radna grupa je formirana shodno članu 29. Direktive 95/46/EC.

poštanski broj, datum rođenja, pa čak i ocene filmova na specijalizovanim sajtovima, u poznatim slučajevima narušavanja privatnosti građana Sjedinjenih američkih država poslužili su da se identifikuju lica na koja se ti podaci odnose, uprkos uveravanjima institucija i kompanija u posedu tih informacija da su na adekvatan način zaštitile privatnost klijenata, odnosno da na osnovu navedenih vrsta podataka nije moguće identifikovati lica.³ Kao osnovno sredstvo za reidentifikaciju danas se koristi ukrštanje podataka i informacija dostupnih u više registara, čemu pogoduje sve veći obim informacija dostupnih na internetu kao i sve lakša pretraga takvih sadržaja.

Pol Om takođe smatra da su upotrebljivost i privatnost podataka nužno povezane, i to na način da „podatak može biti ili upotrebljiv ili savršeno anonimovan – nikada i jedno i drugo”. Samim tim, svaka regulacija usmerena ka zaštiti podataka nužno doprinosi umanjuju upotrebljivosti podataka. „Nijedna upotrebljiva zbirka podataka nikada ne može biti u potpunosti anonimna; a kako se uvećava upotrebljivost podataka, tako se smanjuje privatnost podataka”.⁴ En Kavukian (Ann Cavoukian), poverenica za informacije i privatnost Ontarija u Kanadi, nasuprot iznetim stavovima smatra da je „strah od reidentifikacije preteran”. Prema njenom mišljenju, primeri kompromitovanja podataka mogu navesti na pogrešan zaključak da deidentifikacija nije odgovarajući mehanizam zaštite privatnosti: „Deidentifikacija predstavlja ključno sredstvo zaštite privatnosti ukoliko se iskoriste odgovarajuće tehnike deidentifikacije u kombinaciji sa procenom rizika od reidentifikacije”. Pored toga, poverenica Kavukian smatra da privatnost ili upotrebljivost podataka nije „ili-ili” (eng: *zero sum*) dilema: „Deidentifikacija ličnih podataka može biti sprovedena tako da se istovremeno minimalizuju rizici od reidentifikacije i zadrži visok kvalitet podataka”. Ne sporeći da je neophodno biti obazriv prilikom anonimizacije podataka, poverenica Kavukian uočava dva potencijalno štetna efekta preteranog straha od neefikasne anonimizacije. Prvo, subjekti u posedu informacija mogu biti manje posvećeni anonimizaciji podataka pre nego što ih stave na uvid trećoj strani, usled prenatlaženog očekivanja da bi njihov rad na anonimizaciji podataka mogao biti uzaludan. Drugo, subjekti u posedu informacija mogu biti uzdržani od pružanja informacija trećoj strani čak i ukoliko bi podaci u dokumentaciji bili anonimizovani, strahujući da bi proces anonimizacije mogao biti kompromitovan.⁵ U prvom slučaju štetna posledica koja može nastupiti je prekomerno objavljivanje ličnih podataka. U drugom slučaju, štetna posledica koja može nastupiti je umanjen uvid javnosti u postupanje organa javne vlasti.

3 Ova vrsta informacija iskorišćena je za reidentifikaciju klijenata i korisnika kompanija America Online i Netflix. Videti: http://money.cnn.com/galleries/2010/technology/1012/gallery.5_data_breaches/ i: <http://www.cnet.com/news/aol-netflix-and-the-end-of-open-access-to-research-data/>

4 Paul Ohm, *Broken Promises of Privacy: Responding to the Surprising Failure of Anonymisation*, dostupno na: <http://www.uclalawreview.org/pdf/57-6-3.pdf>.

5 Ann Cavoukian, Ph.D. i Khaled El Emam, Ph.D., *Dispelling the Myths Surrounding De-identification: Anonymization Remains a Strong Tool for Protecting Privacy*, dostupno na: <https://www.ipc.on.ca/english/resources/discussion-papers/discussion-papers-summary/?id=1084>

Budući da anonimizacija predstavlja radnju obrade ličnih podataka, subjekt koji sprovodi anonimizaciju predstavlja rukovaoca u smislu propisa koji uređuju oblast zaštite podataka o ličnosti. Ovo se naročito odnosi na postojanje pravnog osnova za obradu podataka. Direktiva 94/46/EC (Recital 26) propisuje da je u procesu anonimizacije potrebno voditi računa o svim sredstvima koja se *razumno mogu zamisliti* u cilju reidentifikacije lica čiji se podaci anonimizuju, a koja su na raspolaganju trećoj strani i rukovaocu u zavisnosti od trenutnog nivoa tehnološkog razvoja.⁶ Slični standardi anonimizacije utvrđeni su standardom ISO 29100.⁷ Imajući u vidu ubrzani tehnološki razvoj, evoluciju sredstava kojima se anonimizacija može prevazići i njihovu pristupačnost širokom krugu korisnika, potrebno je permanentno usklađivati procedure i tehnike anonimizacije i procenjivati rizike koji mogu ugroziti osnovne ciljeve i svrhu anonimizacije.

U tom smislu, čak i kada se podaci uklanjaju iz dokumenta, važno je imati na umu da li se to čini u jedino dostupnom dokumentu ili u kopiji dokumenta. Ukoliko se anonimizuju podaci koji se nalaze u kopiji dokumentacije, mogućnost reidentifikacije lica i dalje postoji. Poštujući definicije anonimizacije predstavljene u Direktivi i mišljenjima radne grupe za zaštitu podataka - Član 29, proces koji započinje kopiranjem dokumentacije koja sadrži lične podatke, a praćen je uklanjanjem ili izmenom podataka u kopiji, ne može se nazvati anonimizacijom.

Međutim, ova analiza odnosi se na anonimizaciju u užem smislu, kada se sudske odluke stavljaju na uvid trećoj strani (javnosti). Ovakvoj redukciji pribegli smo imajući u vidu legitimni interes (i dužnost) suda da u svom posedu zadrži podatke o ličnosti sadržane u sudskim odlukama kao i potrebu da se rad sudova učini transparentnijim. Stoga, za potrebe ove analize biće korišćena sledeća definicija anonimizacije podataka o ličnosti u sudskim odlukama:

Anonimizacija podataka o ličnosti u sudskim odlukama je zamena ili izostavljanje sadržine podataka o ličnosti koji predstavljaju sastavni deo sudskih odluka, nakon čega treća strana koja dolazi u posed sudske odluke ne bi bila u stanju da odredi (identifikuje) lice na koje se ti podaci odnose.⁸

Za proces anonimizacije podataka u sudskim odlukama od ključne je važnosti utvrditi balans između dva legitimna prava i interesa: prava javnosti da zna i prava na privatnost. Zato

6 Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, dostupno na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31995L0046&from=EN>

7 ISO/IEC 29100:2011, Dostupno na: http://www.iso.org/iso/iso_catalogue/catalogue_tc/catalogue_detail.htm?csnumber=45123

8 Ova radna definicija izrađena je na osnovu sadržaja Direktive 94/46/EC, mišljenja predstavljenih u Article 29 Data Protection Working Party, *Opinion 05/2014 on Anonymisation Techniques*, 2014. i sadržaja Pravilnika o anonimizaciji podataka o ličnosti koji je usvojio noverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, dostupno na: <http://www.poverenik.rs/yu/o-nama/-akti-o-radusluzbe-/aktuelni-akti/1706-pravilnik-o-anonimizaciji-podataka-o-licnosti.html>

se anonimizaciji podataka u svakoj odluci mora pristupiti kontekstualno, imajući u vidu da je svaka sudska odluka specifičan slučaj. Ovim svakako ne sugerišemo da nikakva pravila anonimizacije nisu potrebna, naprotiv. Prilikom anonimizacije sudskih odluka potrebno je prepoznati informacije koje mogu predstavljati podatak o ličnosti, odnosno koje samostalno ili uparene sa drugim informacijama iz sudske odluke, ali i iz drugih izvora, lice mogu učiniti odredivim. Budući da se anonimizacija odnosi na izmenu ili uklanjanje podataka na osnovu kojih je moguće utvrditi identitet lica, važno je pozabaviti se značenjem izraza *podatak o ličnosti*.

2.1. Pojam podatka o ličnosti

Zakon o zaštiti podataka o ličnosti definiše podatak o ličnosti kao svaku informaciju „koja se odnosi na fizičko lice, bez obzira na oblik u kome je izražena i na nosač informacije (papir, traka, film, elektronski medij i sl.), po čijem nalogu, u čije ime, odnosno za čiji račun je informacija pohranjena, datum nastanka informacije, mesto pohranjivanja informacije, način saznavanja informacije (neposredno, putem slušanja, gledanja i sl, odnosno posredno, putem uvida u dokument u kojem je informacija sadržana i sl.), ili bez obzira na drugo svojstvo informacije.”⁹

Određena informacija se smatra podatkom o ličnosti ukoliko upućuje na identitet te osobe, njene karakteristike, svojstva ili ponašanje. Ovakvo određenje podatka o ličnosti važno je zbog mnogih nedoumica koje se mogu pojaviti. U domaćoj i međunarodnoj praksi ustalio se stav da se podatkom o ličnosti smatra informacija koja se dovodi u vezu sa licem i na osnovu koje je, neposredno ili putem ukrštanja sa drugim informacijama, moguće identifikovati to lice, odnosno, na osnovu koje (informacije) lice postaje odredivo (eng: *Personally Identifiable Information – PII*). Mogućnost identifikacije pojedinca više se ne odnosi isključivo na mogućnost da se sazna njegovo/njeno ime. Direktiva o zaštiti podataka predviđa da *podatak o ličnosti označava svaku informaciju u vezi sa fizičkim licem koje je identifikovano ili može biti identifikovano (lice na koje se podatak odnosi); lice koje se može identifikovati jeste ono lice koje može biti identifikovano, neposredno ili posredno, pre svega pozivanjem na identifikacioni broj ili na jedan ili više činilaca koji su karakteristični za njegov fizički, fiziološki, duhovni, ekonomski, kulturni ili društveni identitet*.¹⁰ Direktiva je propisala smernice za države članice EU koje su interno usvojile takođe manje precizne i „tehnološki neutralne“ definicije podatka o ličnosti koje bi mogle da obuhvate različita značenja i sadržaje tokom vremena.¹¹ Na osnovu ove definicije, Radna grupa za zaštitu podataka - Član 29. dala je Mišljenje o konceptu podatka o ličnosti¹² (u daljem tekstu:

9 Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, Član 3, *Sl. glasnik RS*, br. 97/2008, 104/2009 - dr. zakon, 68/2012 - odluka US i 107/2012

10 Član 2. (a) Direktive o zaštiti podataka

11 Videti *The New Privacy Environment: European Union Leads the New Way on Personal Data Protection*, dostupno na: <http://blog.varonis.com/the-new-privacy-environment-european-union-leads-the-way-on-personal-data-protection/>,

12 *Opinion 4/2007 on the concept of personal data*. Dostupno na: http://ec.europa.eu/justice/data-protection/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2007/wp136_en.pdf.

mišljenje) koje pruža korisne smernice za praktičare i sudove. Između ostalog, u mišljenju se navode uslovi koje podatak treba da ispuni, kako bi se smatralo da se odnosi na pojedinca: *Podatak se odnosi na pojedinca ukoliko upućuje na njegov/njen identitet, karakteristike ili ponašanje, ili ako se takva informacija koristi kako bi se odredio ili uticalo na način tretiranja ili procene te osobe... Da bi se smatralo da se podatak odnosi na pojedinca, element sadržine, svrhe ili posledice mora biti prisutan.*¹³

Prema mišljenju, da bi se odredilo koja informacija se smatra ličnim podatkom, a koja ne, potrebno je odgovoriti na sledeća pitanja:¹⁴

I Da li se radi o informaciji?

Podatkom o ličnosti se može smatrati bilo koja vrsta informacije, kako objektivna (npr. telesna težina), tako i subjektivna (uključujući mišljenja i procene), kao i one informacije koje čak nisu ni tačne, a ni dokazane. Sadržaj informacije takođe može biti široko definisan i uključivati *informacije o pojedincima nezavisno od njihove uloge ili pozicije (potrošač, pacijent, zaposleni, klijent, itd.)*.¹⁵ Ovo objašnjenje je izuzetno važno jer primena standarda za zaštitu podataka ne može biti ograničena na određene okolnosti i sfere života. Dalje, format informacije je takođe široko definisan i uključuje slovne, numeričke, grafičke, fotografske ili akustične forme (uključujući audio i video-snimke). Biometrijske informacije (kao što su otisci prstiju, struktura mrežnjače, lica itd.) se takođe smatraju ličnim podacima. U mišljenju se navodi ilustrativni primer crteža deteta, koji se može smatrati ličnim podatkom kada je nacrtan kao rezultat neuropsihijatrijskog testiranja i koji daje informacije o samom detetu (njegovom zdravstvenom stanju) ili o njegovoj porodici.¹⁶

II Da li se informacija odnosi na osobu?

Prema navodima mišljenja, da bi se informacija smatrala podatkom o ličnosti, ona ne mora da utiče na privatnost pojedinca. To se određuje na osnovu *sadržine, svrhe i posledice* informacije i ova tri elementa se smatraju alternativnim (a ne kumulativnim) uslovima.¹⁷ Najlakši kriterijum procene da li je informacija podatak o ličnosti jeste analiza njene sadržine – ako se informacija odnosi na pojedinca onda se smatra podatkom o ličnosti. Kada je informacija korišćena ili postoji mogućnost da bude korišćena u svrhu procene ili uticaja na konkretnog pojedinca, element svrhe je ispunjen. U tom slučaju će se smatrati da takva informacija predstavlja podatak o ličnosti. Prema mišljenju, da bi se ocenilo da li određena informacija predstavlja podatak

13 *Ibid*, strana 10.

14 Ana Toskić, *Protection of Personal Data in the Employment Relations*, Univerzitet u Beogradu, Pravni fakultet, 2015, strana 29.

15 *Ibid*, strana 6.

16 *Ibid*, strana 8.

17 *Ibid*, strana 11.

o ličnosti, moraju se uzeti u obzir specifičnosti i okolnosti svakog konkretnog slučaja.¹⁸ Konačno, čak i ako elementi sadržine i svrhe ne postoje, informacija se može smatrati podatkom o ličnosti, ako može imati uticaj na konkretnog pojedinca, odnosno ako se taj pojedinac tretira drugačije usled obrade te informacije. Mišljenje takođe objašnjava da informacija ne mora da se fokusira na jednog pojedinca kako bi se smatrala njegovim/njenim podatkom o ličnosti već može ispuniti različite uslove (sadržina, svrha, posledica) prema različitim pojedincima i biti podatak o ličnosti u odnosu na svakog od njih.¹⁹ Stoga, svaki slučaj i svaki deo informacije treba da se ceni odvojeno, u skladu sa svojim specifičnostima.

III Da li je ta osoba identifikovana ili se može identifikovati?

Informacija će se smatrati podatkom o ličnosti ne samo ako neposredno identifikuje konkretnu osobu, već i u slučaju kada omogućuje njegovu/njenu identifikaciju. To ne znači da informacija mora da vodi do nečijeg imena - dovoljno je ako mi možemo, na osnovu informacije, da razlikujemo određenog pojedinca od drugog pojedinca. S tim u vezi, u mišljenju se eksplicitno navodi da su IP adrese podaci o ličnosti. S druge strane, posredna identifikacija podrazumeva da osoba nije identifikovana ili se ne može identifikovati određenim delom informacije, već da će takva informacija u kombinaciji sa nekom drugom informacijom (koja je dostupna obrađivaču) voditi ili može upućivati na određenu osobu. Ovo je važno prilikom procene ponašanja medija kada objavljuju podatke o pojedincima. Takođe, identifikacija se može vršiti različitim sredstvima. Preciznije, ovo se odnosi na *sva sredstva za koja se razumno može očekivati da će se koristiti od strane rukovaoca ili bilo koje druge osobe*²⁰, uzimajući u obzir sve relevantne činioce kao što su: troškovi sprovođenja identifikacije, nameravana svrha, struktura obrađivanja, prednost kontrole podataka, interes pojedinca i rizik od tehničkih i organizacionih grešaka. Kada je reč o anonimnim i kodiranim podacima, kao i podacima pod pseudonimom, oni se mogu smatrati podacima o ličnosti, ako se mogu iskoristiti u svrhu identifikacije.

IV Da li je osoba živo fizičko lice?

Direktiva se primenjuje na živa fizička lica. Međutim, pitanja opšte definicije fizičkih lica u građanskom pravu, tretiranja podataka umrlih lica, nerodene dece, kao i pravnih lica, su takođe

¹⁸ *Ibid*, strana 10.

¹⁹ Za bliže objašnjenje ove mogućnosti, ilustrativan je slučaj kandidatkinje za upis u Kriminalističko-policijsku akademiju koja je diskvalifikovana zbog toga što je član njene porodice bio osuđivan. Videti: Politika, *Upozorenje Šabića KPA zbog bezbednosnih provera*, dostupno na: <http://www.politika.rs/rubrike/Drustvo/Upozorenje-Sabica-KPA-zbog-bezbednosnih-provera.lt.html>, kao i: Politika, *Ombudsman upozorio MUP zbog bezbednosnih provera*, dostupno na: <http://www.politika.rs/rubrike/Drustvo/Ombudsman-upozorio-MUP-zbog-bezbednosnih-provera.lt.html>. U konkretnom slučaju, podatak prikupljen u okviru bezbednosnih provera neposredno se odnosio na člana porodice a ne na kandidatkinju. Međutim, činjenica da je, obradom ovog podatka nastupila posledica i po kandidatkinju, sačinjava dovoljan uslov da taj podatak bude kvalifikovan kao podatak i o kandidatkinji.

²⁰ *Ibid*, strana 15.

relevantna za ovu diskusiju. Mišljenje navodi da se podaci o mrtvim osobama ne smatraju podacima o ličnosti, jer oni prema pravilima građanskog prava nisu fizička lica. Međutim, ako ovi podaci otkrivaju informaciju o drugim pojedincima, onda ih treba smatrati podacima o ličnosti. Takođe, ovi principi se ne primenjuju na medicinsko osoblje koje ima obavezu čuvanja lekarske tajne o podacima pacijenta, čak i nakon njegove smrti. Dalje, dok je pitanje podataka nerođene dece regulisano u svakoj državi članici u skladu sa odredbama građanskog prava (npr. momenat uspostavljanja nečije pravne sposobnosti), tako se, prema mišljenju, podaci pravnih lica smatraju podacima o ličnosti onda kada se odnose na nekog pojedinca.²¹

Određivanje značenja izraza *podatak o ličnosti* prilikom objavljivanja presuda ima poseban značaj, a neadekvatna definicija ovog pojma može imati dve štetne posledice. Prvo, u slučaju da se *podatak o ličnosti* interpretira preusko, te da se određeni podaci o ličnosti sadržani u sudskoj odluci ne anonimizuju, može se dogoditi da treća strana (javnost) identifikuje lice. Sud koji bi na takav način izvršio anonimizaciju, suočio bi se sa kršenjem Zakona o zaštiti podataka o ličnosti (obrada podataka o ličnosti bez pravnog osnova – član 8.), a lice čiji podaci nisu adekvatno zaštićeni moglo bi pretrpeti ozbiljnu štetu u pogledu narušavanja reputacije. Ovo se naročito odnosi na situaciju do koje može doći ukoliko su u sudskoj odluci navedeni naročito osetljivi podaci o licu čiji identitet nije adekvatno zaštićen. Zakon o zaštiti podataka o ličnosti predviđa da su naročito osetljivi podaci oni podaci koji se odnose na nacionalnu pripadnost, rasu, pol, jezik, veroispovest, pripadnost političkoj stranci, sindikalno članstvo, zdravstveno stanje, primanje socijalne pomoći, žrtvu nasilja, osudu za krivično delo i seksualni život.²²

Sa druge strane, u slučaju da se značenje izraza podatak o ličnosti interpretira preširoko, može se dogoditi da se pravo javnosti da ostvari uvid u dokument u posedu organa javne vlasti ne zadovolji u potpunosti. Kada se sprovodi anonimizacija potrebno je imati na umu njenu dvojaku svrhu; da se uklone mogućnosti identifikacije lica, a da ostale informacije pružene u dokumentaciji zadrže izvorno značenje i smisao, te da dokumentacija bude lako čitljiva i razumljiva kontekstualno. Sud koji bi pored podataka o ličnosti izostavio ili izmenio i neke druge informacije (koje ne uživaju zaštitu na osnovu zakona), ili koji bi anonimizaciju sproveo tako da sadržaj sudske odluke bude nerazumljiv, ne bi adekvatno postupio po Zakonu o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja.

2.2. Metode anonimizacije

Do sada su pomenute dve osnove metode anonimizacije – izmena i izostavljanje podataka. Ove metode imaju svoje tehnike i postupke.

21 Odstupanje od mišljenja o podatku o ličnosti, dostupno na: <http://www.linklaters.com/Insights/Publication1403Newsletter/PublicationIssue20081001/Pages/PublicationIssueItem3513.aspx#sthash.LtWZLvz0.dpuf>

22 Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, član 16.

1. Izostavljanje podataka uobičajeno se sprovodi pomoću dve tehnike:

- a) Elektronskim putem – intervencijom u elektronskoj kopiji dokumenta
- b) Ručno – intervencijom u štampanom primerku dokumentacije.

U slučaju da se izostavljanje podataka sprovodi pomoću računara, kao uobičajeni postupci izdvajaju se prekrivanje sadržaja crnom bojom u visini teksta ili umetanje tačaka, odnosno linija u nizu na mestu izostavljenog podatka. Ukoliko se interveniše ručno, neki od rasprostranjenih postupaka su prekrivanje korektorom ili crnim neprozirnim flomasterom.

2. Izmena podataka po pravilu se sprovodi elektronskim putem. Kao najučestalije tehnike izdvajaju se:

- a) Generalizacija. Na ovaj način podaci se redukuju na oznake koje zadržavaju direktnu vezu sa podatkom u celosti, ali tako da iskažu karakteristike više lica i spreče neposrednu identifikaciju lica na koje se podaci odnose. Najpoznatiji postupak je označavanje inicijalima umesto punim imenom i prezimenom ili brisanje datuma rođenja uz ostavljanje godine rođenja ili dekade rođenja. Na primer:

Ime i prezime:	Datum rođenja:	Mesto prebivališta:
Ivan Momčilović	03.05.1928.	Kragujevac
Marija Stjepanović	12.10.1974.	Sjenica
Boris Stajić	29.07.1990.	Crna Trava

Dokument pre anonimizacije putem izmene podataka (generalizacije)

Ime i prezime:	Godina rođenja:	Mesto prebivališta:
I.M.	1928. (alternativno: 192*)	K
M.S.	1974. (alternativno: 197*)	S.
B.S.	1990. (alternativno: 199*)	C.T.

Dokument posle anonimizacije putem izmene podataka (generalizacije)

- b) Šifriranje. Na ovaj način podaci se redukuju na oznake koje ne sadrže direktnu vezu sa podatkom u celosti. Jedinstvena šifra dodeljuje se svakom licu. Na primer:

Ime i prezime pre anonimizacije putem izmene podataka (šifriranjem)	Ime i prezime posle anonimizacije putem izmene podataka (šifriranjem)
Ivan Momčilović	A.A.

Marija Stjepanović	B.B.
Boris Stajić	C.C.

Kada se primenjuje tehnika šifriranja, na početku je neophodno dodeliti šifre svakom licu u sudskoj odluci, formirati listu šifara i na sistematičan način koristiti šifre u celokupnom dokumentu. Sam postupak šifriranja sprovodi se tako što se ime i prezime zamene odgovarajućom (jedinstvenom) šifrom iz liste šifara.

Prednost izostavljanja u odnosu na zamenu podataka je u tome što se relativno jednostavno sprovodi. Pored toga, izostavljanje pouzdanije čini lice neodredivim (sprečava reidentifikaciju). Nedostatak ovakvog pristupa je to što nije moguće utvrditi postojanje više lica u tekstu, budući da su podaci koji se odnose na njih na isti način anonimizovani. I obrnuto, prednost zamene u odnosu na izostavljanje podataka je u tome što dokumentacija ostaje u većoj meri razumljiva i jednostavnija za kontekstualno čitanje, pa je moguće utvrditi ulogu svakog lica čiji su podaci anonimizovani, kao i interpersonalne relacije. Nedostatak ovakvog pristupa je što zahteva više vremena i pedantniji rad službenika koji je ovlašćen za anonimizaciju, uz rizike od reidentifikacije lica ukrštanjem sa podacima o tom licu koji su dostupni u javnim registrima, medijima, na internetu, ili na drugi način.

Prilikom primene anonimizacije podataka, mogu se istovremeno koristiti različite metode, tehnike i postupci. Na primer, sledeći sadržaj:

Ivan Momčilović, rođen 03.05.1928. u Kragujevcu, JMBG: 0305928111111, ...

može se anonimizovati tako što će biti primenjeno šifriranje na ime i prezime, generalizacija na datum rođenja, a izostavljanje elektronskim putem na JMBG. Konkretno, anonimizovani dokument izgledao bi ovako:

A.A, rođen 192*, u K. JMBG: ██████████ ...

U nastavku publikacije biće detaljnije predstavljena praksa anonimizacije podataka u odlukama sudova koji su obuhvaćeni ovim istraživanjem. Ukratko, oni sudovi u Srbiji koji primenjuju anonimizaciju podataka, po pravilu primenjuju izostavljanje podataka, i to ručno – intervencijom u štampanom primerku dokumentacije. Međutim, pre prikazivanja prakse sudova potrebno je osvrnuti se na relevantnu praksu Evropskog suda za ljudska prava, neke izazove koji se pojavljuju u ovoj oblasti u državama u regionu, kao i relevantni pravni okvir u Republici Srbiji.

3. Sudska praksa Evropskog suda za ljudska prava

U ovom poglavlju predstavljena je praksa Evropskog suda za ljudska prava koja se odnosi na

obavezu država da široj javnosti omoguće uvid u svoj rad (što uključuje i obrazložene presude koje donose), kao i način na koji je ovaj sud u dosadašnjoj praksi tretirao pitanje pristupa podacima o ličnosti sadržanim u sudskim presudama.

Član 6.

Pravo na pravično suđenje

Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega, ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, osnovanim na osnovu zakona. Presuda se izriče javno, ali se štampa i javnost mogu isključiti s celog ili s dela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne bezbednosti u demokratskom društvu, kada to zahtevaju interesi maloletnika ili zaštita privatnog života stranaka, ili u meri koja je, prema mišljenju suda, nužno potrebna u posebnim okolnostima kada bi javnost mogla da naškodi interesima pravde.

*Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda*²³

Pravo na pravično suđenje predstavlja jedno od temeljnih načela svakog demokratskog društva u smislu Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda. Ovu konvenciju Republika Srbija ratifikovala je 3. marta 2004. godine i od tog dana ona je na snazi. Međutim, i pored činjenice da je od stupanja na snagu do danas proteklo više od 10 godina, Srbija i dalje ima poteškoća u tumačenju i primeni njene sadržine.

Jedno od pitanja na koje Srbija još uvek nije dala odgovor jeste i način na koji će domaći sudovi omogućiti široj javnosti uvid u svoj rad, pa i u obrazložene presude koje donose.

Obaveza domaćih sudova da svoj rad učine što transparentnijim i omoguće uvid građanima i široj javnosti u svoj rad ogleda se, između ostalog, i u obavezi objavljivanja obrazloženih presuda. Evropski sud za ljudska prava je ovu obavezu konstituisao pre nekoliko decenija, a neke od starijih presuda ovog suda u kojima se bavio tim pitanjem jesu i: **Axen v. Germany**, od 8. decembra 1983. godine, kao i **Sutter v. Switzerland**, od 22. februara 1984. godine. Tako je u paragrafu 25 presude **Axen v. Germany** (a slično ponovio i u presudi **Sutter v. Switzerland**) Evropski sud istakao sledeće:

Javni karakter postupka pred pravosudnim telima iz člana 6 § 1 Konvencije štiti parnične stranke od rada pravosuđa u tajnosti, bez nadzora javnosti; to je takođe jedan od načina kojim se poverenje u sudove može održati. Transparentnost u radu pravosuđa doprinosi postizanju cilja

23 Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, dostupno na: <http://www.sostelefon.org.rs/zakoni/14.%20Evropska%20konvencija%20za%20zastitu%20ljudskih%20prava%20i%20osnovnih.pdf>

iz člana 6 § 1 Konvencije – pravu na pravično suđenje, čije je garantovanje jedno od temeljnih načela svakog demokratskog društva, u smislu Konvencije.

U istoj presudi, paragrafu 30 i 31, Evropski sud za ljudska prava, između ostalog, iznosi i sledeće: *Izraz koji je iskorišćen u drugoj rečenici člana 6 § 1 Konvencije "Presuda se mora izreći javno" mogla bi voditi zaključku da se zahteva čitanje presude naglas. Francuski tekst konvencije koristi termin "dato" (rendu), dok je odgovarajuća reč engleske verzije "izgovoreno" (pronounced).*

Međutim, mnoge zemlje članice Saveta Evrope imaju dugogodišnju tradiciju pribegavanja drugačijim sredstvima, osim čitanja presuda naglas, za objavljivanje svih ili pojedinih odluka domaćih sudova, a posebno odluka njihovih kasacionih sudova, npr. deponovanje odluka u registar koji je dostupan javnosti. Sud smatra da se u svakom pojedinačnom slučaju forma javnosti koja bi bila data "presudi", prema domaćem pravu tužene države, mora ceniti u svetlu posebnih karakteristika postupka o kojima je reč, a u skladu sa ciljem i svrhom člana 6 § 1 Konvencije.

Razmatrajući ova dva konkretna slučaja, Evropski sud za ljudska prava je utvrdio da nije bilo povrede člana 6 § 1 Konvencije, navodeći najpre da u predmetu **Axen v. Germany** javna „isporuka“ odluke Vrhovnog suda nije bila potrebna, s obzirom na to da su presude nižestepjenih sudova javno izrečene. Što se tiče slučaja **Sutter v. Switzerland**, sud je naglasio da javna „isporuka“ odluke Vojnog kasacionog suda nije bila potrebna, s obzirom na to da je pristup javnosti toj odluci obezbeđen na drugi način, odnosno putem mogućnosti traženja kopije presude iz sudskog registra i njene naknadne objave u službenoj zbirci sudske prakse.

Slično pitanje postavljeno je i u slučaju **Werner v. Austria**, u presudi od 24. novembra 1997. godine, u kojoj se Evropski sud za ljudska prava upravo pozvao na svoje stavove iznete u prethodne dve pomenute presude, ali je u ovom konkretnom slučaju uočio da postoji značajna razlika zbog čega je utvrdio povredu prava na pravično suđenje iz člana 6 § 1 Konvencije. Naime, sud je u paragrafima 57, 58 i 60 presude naveo i sledeće:

Trećoj zainteresovanoj strani se može dozvoliti, u skladu sa članom 82. Zakonika o krivičnom postupku, da pregleda spise i i dobije kopije presuda samo ukoliko dokaže legitimni interes. Takva dozvola, međutim, podleže diskrecionoj oceni merodavnog suda, tako da kompletna sadržina presude nije dostupna svima.

U Austriji, mogućnost dobijanja pune sadržine presude iz sudskog registra u suštini postoji samo u odnosu na presude Vrhovnog suda, Upravnog suda i Ustavnog suda, a ne i u odnosu na presude prvostepjenih i drugostepjenih sudova.

Budući da je tako, a s obzirom na činjenicu da se sudska odluka ne izriče javno, niti je javnost dovoljno "obezbeđena" na drugi način, sud zaključuje da je došlo do povrede člana 6 § 1 Konvencije u konkretnom slučaju."

Za razliku od prethodnih odluka Evropskog suda za ljudska prava, gde je problem neadekvatnog objavljivanja presuda domaćih sudova bio jedno od pitanja na koje je sud morao da odgovori, u slučaju *Biryukov v. Russia*, presuda od 17. januara 2008. godine, ovo je bilo osnovno pitanje zbog kojeg se aplikant obratio sudu. Aplikant je tvrdio da obrazložena presuda u njegovom slučaju nije adekvatno javno objavljena, dok je tužena država istakla da je izreka presude bila javno pročitana u prisustvu aplikanta i da mu je nakon toga dostavljena kopija obrazložene presude.

Obrazlažući svoju presudu, sud je najpre naglasio da države članice uživaju značajnu slobodu u izboru odgovarajućeg načina na koji će osigurati da njihovi pravosudni sistemi funkcionišu u skladu sa članom 6. Konvencije. Sud se pozvao na svoj stav iznet u ranijim presudama da bi:

Zahtev javnog izricanja presuda bio zadovoljen ukoliko je kompletan tekst presude deponovan u sudski registar koji je dostupan svima; ili gde bi nižestepeni sudovi održali javnu raspravu i presudu obrazložili u sudnici; ili gde bi svako ko pokaže zainteresovanost mogao dobiti kompletan tekst presude, u kom slučaju bi najvažnije presude bile naknadno objavljivane u službenom glasilu.

Nalazeći u konkretnom slučaju da je objavljena samo izreka presude (kako u prvostepenom, tako i u drugostepenom sudu) i dostavljena kopija obrazložene presude jedino strankama i njihovim punomoćnicima, da obrazložena presuda, nakon deponovanja u sudski registar, nije bila dostupna svima, da su se domaći sudovi pozvali na određeni član merodavnog zakona na kojem je zasnovana presuda bez detaljnog obrazlaganja zbog čega je i na koji način konkretan član zakona primenjen, Evropski sud za ljudska prava je zaključio da su razlozi za presudu ostali nedostupni javnosti, kao i da pozivanje domaćeg suda jedino na konkretan član zakona koji je primenjen u ovom postupku predstavlja smetnju za adekvatno razumevanje presude od strane onih građana koji nemaju relevantno pravno znanje. Stoga je sud utvrdio da je tužena država propustila da postupi u skladu sa zahtevima iz člana 6 § 1 Konvencije.

Nakon presude u slučaju *Biryukov v. Russia*, još nekoliko aplikanata se obratilo Evropskom sudu za ljudska prava iz istog razloga, da bi sud u slučaju *Malmberg and Others v. Russia*, presuda od 15. januara 2015. godine, ponovo utvrdio povredu prava na pravično suđenje iz istih razloga kao u prethodnom slučaju. Ono što razlikuje činjenično stanje u kasnijoj presudi Evropskog suda za ljudska prava protiv Rusije jeste i konstatacija da je Rusija u međuvremenu usvojila Federalni zakon o pristupu informacijama o funkcionisanju sudova u Ruskoj Federaciji, koji je stupio na snagu 1. jula 2010. godine i koji je obezbedio objavljivanje presuda domaćih sudova na internetu. Međutim, i pored usvajanja novog Federalnog zakona, sud je konstatovao da postoji povreda prava na pravično suđenje, jer se konkretni slučajevi odnose na period pre stupanja na snagu novousvojenog zakona, kada nije postojala obaveza objavljivanja presuda domaćeg suda.

Imajući u vidu sadržinu prethodnih odluka, može se uočiti da je Evropski sud za ljudska prava pri stavu da državama članicama daje široku slobodu procene na koji način će omogućiti transparentnost u radu domaćih sudova, pa i u pogledu objavljivanja presuda koje donosi. To, međutim, ne znači da domaći sudovi uživaju pravo da svoje presude ne stave na raspolaganje široj javnosti, i to ne samo stručnoj, već i pravnim laicima. Činjenica je da se svaki građanin može naći u poziciji da neko njegovo pitanje dobije epilog pred sudom, pa samim tim postoji njegov opravdan interes da bude upoznat sa načinom na koji je neki domaći sud slično pitanje ranije rešavao i razlozima datim za takvu presudu. Sve navedeno vodi zaštitu načela vladavine prava, pravne izvesnosti u postupanju sudova, jednakom postupanju sudova u sličnim pravnim situacijama i sigurnosti koju je pravosuđe određene države dužno da obezbedi.

Za razliku od nametanja obaveze domaćim sudovima da obrazložene presude stave na uvid javnosti na način koji oni smatraju najadekvatnijim, a opet u skladu sa članom 6 § 1 Konvencije, Evropski sud za ljudska prava se nije na nekom načelnom nivou bavio zaštitom podataka o ličnosti prilikom objavljivanja presuda.

U dosadašnjoj praksi suda, moguće je pronaći jedan broj presuda u kojima su aplikanti tražili da sud utvrdi da je povređeno njihovo pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života zagarantovano članom 8. Konvencije, upravo iz razloga što su domaći državni organi objavili njihove lične podatke bez preke potrebe ili prethodno date saglasnosti.

Jedan od takvih slučajeva jeste i **Z. v. Finland**, presuda od 25. februara 1997. godine, u kojem je aplikantkinja (koja je bila HIV pozitivna, kao i njen suprug) zahtevala da Evropski sud za ljudska prava utvrdi da je došlo do povrede člana 8. Konvencije zato što: 1) su postojali obavezujući nalozi lekarima da svedoče u krivičnom postupku protiv njenog supruga, 2) je oduzeta njena medicinska dokumentacija i uključena u istražne spise, 3) je doneta odluka da se javnosti omogući uvid u spornu dokumentaciju od 2002. godine i 4) objavljen je njen identitet i zdravstveno stanje u presudi apelacionog suda.

Sud je u svojoj presudi, paragrafima 95, 96, 99 i 113, pošao najpre od činjenice da je zaštita ličnih podataka, a ne samo medicinskih podataka, od temeljne važnosti za poštovanje privatnog i porodičnog života pojedinca, kako je to zagarantovano članom 8. Konvencije. Poštovanje tajnosti zdravstvenih podataka predstavlja vitalni princip u pravnim sistemima svih ugovornih strana Konvencije. Bitno je, ne samo poštovanje osećaja privatnosti pacijenta, već i očuvanje njegovog poverenja u lekarsku profesiju i zdravstvene usluge u celini. Sud je, između ostalog, naglasio i da:

Objavljivanje podataka o osobi koja ima virus HIV može dramatično uticati na njegov ili njen privatni i porodični život, na društvene okolnosti, kao i na mogućnost zapošljavanja, izlažući ih sramoti ili riziku izopštavanja. Osim toga, može te osobe obeshrabriti u traženju dijagnoze ili terapije i samim tim ugroziti sve preventivne napore zajednice za sprečavanje širenja pande-

mije. Interes zaštite tajnosti takvih podataka će stoga pretegnuti u balansu sa procenom da li je mešanje bilo srazmerno cilju kojem se teži. Takvo mešanje ne može biti u skladu sa članom 8. Konvencije, osim ako interes javnosti da bude upoznata sa slučajem preteže u odnosu na interes pojedinca da se njegovi podaci zaštite.

S obzirom na veoma intimnu i osetljivu prirodu informacija koje se odnose na osobe sa virusom HIV, bilo koja državna mera u vezi sa objavljivanjem takvih informacija bez saglasnosti pacijenta, zahteva pažljivo preispitivanje od strane suda, kao i odgovarajuće zaštitne mere koje moraju da obezbede efikasnu zaštitu.

Što se tiče pitanja vezanih za dostupnost ličnih podataka javnosti, sud naglašava da bi slobodnu procenu trebalo prepustiti nadležnim državnim telima u postizanju pravične ravnoteže između interesa javnosti da sudski postupak bude javan, s jedne strane, i interesa stranke, ili treće osobe, u zadržavanju u tajnosti takvih podataka, sa druge strane. Obim ove slobodne procene će zavisiti od različitih faktora, kao što je priroda i ozbiljnost pojedinačnih interesa i stepen zadiranja u pravo konkretnog lica.

Razmatrajući da li postoje dovoljni razlozi da se opravda otkrivanje identiteta podnosioca predstavke i HIV infekcije u tekstu presude apelacionog suda koja je bila na raspolaganju novinara, sud je najpre uočio da je, prema finskom zakonu, apelacioni sud imao diskreciono pravo, prvo, da se izostavi pominjanje bilo kakvih imena u presudi koja omogućavaju identifikaciju aplikanta, i, drugo, da zadrži u tajnosti puno obrazloženje presude u određenom periodu i umesto toga objavi sažetu verziju obrazloženja, izreku i naznaku člana zakona koji je primenjen. Bez obzira na to da li je podnositeljka predstavke izričito zatražila od apelacionog suda da izostavi objavljivanje njenog identiteta i zdravstvenog stanja, taj sud je obavešten od strane advokata o njenim željama da naredba o poverljivosti bude produžena na period preko deset godina. Ovo očigledno proističe iz činjenice da bi ove informacije, u suprotnom, bile dostupne javnosti.

U takvim okolnostima, sud je zaključio da ne postoje uverljivi razlozi zbog kojih bi objavljivanje pomenutih ličnih podataka bilo opravdano. Shodno tome, objavljivanje navedenih podataka iznedrilo je povredu prava podnositeljke predstavke na poštovanje njenog privatnog i porodičnog života, koje je zagarantovano članom 8. Konvencije.“

Za razliku od prethodnog slučaja u kome se Evropski sud za ljudska prava bavio pravom podnositeljke predstavke da njeni lični podaci ne budu objavljeni, u slučaju **B. and P. v. The United Kingdom**, presuda od 2. aprila 2001. godine, sud je razmatrao kršenje prava podnosilaca predstavke na javnu raspravu i javno objavljivanje presude, kako je to zagarantovano članom 6 § 1 Konvencije. Aplikanti su zahtevali pred domaćim sudovima da rasprava i objavljivanje presude bude otvoreno za javnost bez obzira na to što se slučaj odnosio na njihovu maloletnu decu, dok je država u svojoj odbrani isticala da je svrha pretpostavke da raspravu o deci tre-

ba održati bez prisustva javnosti, između ostalog, zaštita privatnih života dece i podsticanje stranaka i svedoka da daju potpune i iskrene dokaze. Obrazlažući svoju presudu, sud je naveo, između ostalog, i sledeće:

Razmatrajući predstavke podnosioca, Evropski sud za ljudska prava je najpre podsetio na svoju dugogodišnju sudsku praksu da se forma javnosti data presudi u skladu sa domaćim zakonima mora ceniti u svetlu posebnih karakteristika postupaka o kojima je reč, a u skladu sa ciljem i svrhom člana 6 § 1 Konvencije.

Sud je dalje podsetio da, s obzirom na vrstu pitanja koja se razmatraju u slučajevima vezanim za boravak dece, domaće vlasti mogu opravdano ovakve postupke da vode bez prisustva javnosti, u cilju zaštite privatnosti dece i stranaka i kako bi se izbegla šteta interesima pravde. Sud se složio sa argumentom države da bi javno objavljivanje presude u velikoj meri osujetilo te ciljeve.

Sud je konstatovao da je svako ko pokaže legitiman interes, mogao dobiti kopiju celokupnog teksta presude prvostepenih sudova u slučajevima boravišta deteta, kao i da su presude apelacionog suda i prvostepenih sudova u slučajevima od „posebnog interesa“ rutinski objavljivane, čime je omogućeno javnosti da proučavaju, kako način na koji sudovi uobičajeno pristupaju takvim slučajevima, tako i načela kojima se vode prilikom donošenja presude.

Stoga, uzimajući u obzir prirodu postupka i formu javnosti koja je definisana nacionalnim zakonodavstvom, sud smatra da doslovno tumačenje odredbe člana 6 § 1 Konvencije koja se odnosi na objavljivanje presuda ne samo da bi bilo nepotrebno za svrhe javnog nadzora, već i moglo osujetiti primarni cilj člana 6 § 1 Konvencije - da se obezbedi pravično suđenje.

Sud stoga zaključuje da konvencija ne zahteva stavljanje na raspolaganje javnosti presude koje se tiču boravišta, kakav je ovde slučaj i da nije bilo povrede člana 6 § 1 Konvencije.

Imajući u vidu prethodno iznete stavove Evropskog suda za ljudska prava sadržane u presudama koje su donete tokom poslednjih par decenija, može se izvesti zaključak da postoji apsolutna obaveza domaćih sudova da omoguće pristup široj javnosti presudama koje donose. Domaći sudovi uživaju široku autonomiju da nađu adekvatan način na koji će tu svoju obavezu da izvrše, ali moraju voditi računa da način objavljivanja presuda koje donose mora da bude u skladu sa članom 6 § 1 Konvencije.

Sa druge strane, Evropski sud za ljudska prava nije načelno razmatrao pitanje da li su domaći sudovi u obavezi da anonimizuju svaku odluku koju objave. Kako proističe iz prethodno pomenutih presuda suda, čini se da je zaštita ličnih podataka više izuzetak nego pravilo. To bi značilo da domaći sudovi mogu objaviti presudu sa svim ličnim podacima stranaka u postupku, osim u situacijama kada postoje posebno opravdani razlozi zbog kojih interes pojedinca da njegovi lični podaci budu zaštićeni preteže nad interesom javnosti da bude upoznata sa

slučajem na koji se presuda odnosi.

Iz navedenog se ne može izvesti zaključak da države članice nemaju pravo da donesu posebne zakone kojima će štiti podanke o ličnosti i uspostaviti obavezu domaćih sudova da zaštite lične podatke stranaka, svedoka ili trećih lica koji se u postupku pojavljuju. Baš naprotiv, ova- kva mogućnost državama stoji na raspolaganju i pretpostavka je da Evropski sud za ljudska prava ne bi sankcionisao države članice koje se odluče na ovakav korak. Međutim, zaštita podataka o ličnosti u takvim situacijama bi morala da bude prilično restriktivna, kako se ne bi došlo u situaciju da se anonimizacijom podataka, koji se na bilo koji način mogu povezati sa strankama ili drugim učesnicima u postupku, obesmisli sama suština ili smisao presude koja se objavljuje.

4. Uporedna analiza standarda i prakse anonimizacije podataka u sudskim odlukama u državama u regionu

U ovom poglavlju prikazani su nalazi uporedne analize standarda anonimizacije podataka u sudskim odlukama u državama u regionu, kako bi se ukazalo na primere dobre i loše prakse u susednim državama i predstavile neke specifičnosti tamošnje prakse koje mogu biti rele- vantne za ovo istraživanje.²⁴

4.1. Hrvatska

Vrhovni sud Republike Hrvatske je svoja Pravila o anonimizaciji sudskih odluka doneo 31. decembra 2003. godine, kojima je uređen način anonimizacije – zamena i ispuštanje podataka u sudskim odlukama objavljenim na internet stranicama Vrhovnog suda Republike Hrvatske. Ovim pravilima je predviđeno da će se na internet stranici Vrhovnog suda Republike Hrvatske objavljivati celovite sudske odluke u kojima se zamenjuju ili ispuštaju određeni lični podaci o strankama i njihovim zastupnicima i predstavnicima.

Tako je pravilima o anonimizaciji predviđeno da se:

- u odlukama iz građanskih, trgovačkih i upravnih postupaka anonimiziraju podaci o: 1) stranci (fizička lica, pravna lica i fizičko lice u ulozi predstavnika pravnog lica kao tr- govačkog društva); 2) punomoćniku stranke koji se u postupku pojavljuje kao advokat, javni beležnik ili neko drugo fizičko lice; 3) zakonskom zastupniku stranke; 4) svedoku; 5) rođaku, prijatelju, susedu stranke i slično; 6) službenom licu zaposlenom u državnom telu, ustanovi, pravnom licu – privrednom društvu čije učestvovanje u postupku predstavlja

24 U ovom poglavlju izrazi „anonimizacija presuda“ i „anonimizacija odluka“ biće korišćeni kada se prikazuje (prenosi) terminologija koju koriste sudovi u svojim internim aktima. Izrazi „anonimizacija podataka u sudskim presudama“ i „anonimizacija podataka u sudskim odlukama“ biće korišćeni kao autorski tekst.

obavljanje službene dužnosti – sudski veštak, sudski tumač, socijalni radnik, psiholog, pedagog, defektolog, lekar i dr.

- u odlukama iz krivičnih i prekršajnih postupaka anonimiziraju se podaci o: 1) svim osobama navedenim u prethodnoj tački; 2) stranci koja se u postupku pojavljuje kao državno telo, gradsko i lokalno telo, ustanova, javno preduzeće, udruženje, sindikat; 3) fizičkom licu koje je predstavnik ili član predstavničkog tela iz prethodno navedene tačke.
- ne anonimiziraju se podaci o javnom preduzeću koje drži monopol poput hrvatske elektroprivrede, puteva, voda, telekomunikacija, pošta, železnica, šuma i INA.

Što se tiče načina anonimizacije podataka, predviđeno je da se anonimizuju ime i prezime fizičkog lica, naziv i sedište pravnog lica, državnog, gradskog i lokalnog tela, ustanove, javnog preduzeća, udruženja, sindikata; adresa; datum i mesto rođenja; jedinstveni matični broj; broj lične karte, pasoša, vozačke dozvole i brojevi ostalih ličnih dokumenata, broj polise osiguranja, registarska oznaka vozila; i-mejl adresa, URL/veb-adresa.

Pravilima je predviđeno da se anonimizacija vrši tako što se podaci ispuštaju ili zamenjuju inicijalima i tačkama prema Uputima o načinu anonimizacije sudskih odluka koje se donose uz ova pravila i čine njihov sastavni deo.

U sudskim odlukama nije predviđeno da se anonimizuju podaci o pravosudnim telima koja su nadležna za preduzimanje radnji u postupku – naziv suda, oznaka spisa, članovi sudskog veća, zapisničari, predstavnici državnog tužilaštva i upravnih tela (policijska uprava).

Istog dana kada je Vrhovni sud Republike Hrvatske doneo Pravila o anonimizaciji sudskih odluka, doneo je i Upute o načinu anonimizacije sudskih odluka u kojima je propisano na koji način će se vršiti zamena, odnosno izostavljanje podataka u sudskim odlukama, dajući i konkretne primere kako bi anonimizacija podataka trebalo da izgleda.

Na sajtu Vrhovnog suda Republike Hrvatske, u odeljku „sudska praksa”, moguće je izvršiti pregled presuda po sudovima različitog stepena u Hrvatskoj i videti na koji način svaki od njih anonimizuje lične podatke. Slučajnim uzorkom se može uočiti da sudovi prate Pravila o anonimizaciji sudskih odluka koje je doneo Vrhovni sud Republike Hrvatske, kao i da anonimizaciju vrše u skladu sa Uputima o načinu anonimizacije sudskih odluka. Međutim, ne može se sa sigurnošću zaključiti da svi hrvatski sudovi, bez obzira na rang, objavljuju sve svoje presude na sajtu. Ono što se može uočiti je da pojedini sudovi, posebno nižeg ranga, na svojim sajtovima čak i nemaju odeljak sudske prakse gde bi bilo moguće videti obrazložene odluke tog suda (Tako npr. Općinski sud u Varaždinu nema odeljak sudske prakse na kojem objavljuje svoje presude, ali je na sajtu Vrhovnog suda Republike Hrvatske moguće pronaći neke odluke upravo Općinskog suda u Varaždinu). Teško je utvrditi da li anonimizaciju u slučaju objave odluke nekog drugog suda na sajtu Vrhovnog suda, vrši nižestepeni sud ili Vrhovni sud Republike Hrvatske, kada je odlučio da objavi određenu presudu nižestepenog suda.

4.2. Bosna i Hercegovina²⁵

Na osnovu Pravilnika o ostvarivanju pristupa informacijama pod kontrolom suda i saradnji suda sa zajednicom od 20. marta 2012. godine, predsednica Suda BiH je 21. marta 2012. godine donela Upute o načinu anonimizacije sudskih odluka, audio i video-zapisa ročišta i drugog informativnog sadržaja koji su stupili na snagu istog dana.

Ovim uputima predviđeno je da se anonimizacijom vrši zamena ili ispuštanje podataka u sudskim odlukama, audio i video-zapisima ročišta i drugim informativnim sadržajima određenim pravilnikom od 20. marta 2012. godine. Rešenja koja su data u ovim uputima su gotovo identična rešenjima koje je propisao Vrhovni sud Republike Hrvatske u svojim pravilima o anonimizaciji sudskih odluka.

Uputi propisuju da se anonimizuju ime i prezime fizičkog lica; nazivi firmi, javnih preduzeća i drugih pravnih lica; nazivi državnih tela, gradskih i lokalnih tela, ustanova i agencija; adresa i mesto rođenja, i-mejl i veb-adresa, jedinstveni matični broj građana; broj lične karte, pasoša, vozačke dozvole i brojevi ostalih ličnih dokumenata, broj polise osiguranja, broj registarske oznake vozila i datum rođenja. Sve navedeno je praćeno primerima na koji način se anonimizacija vrši, kao i kada se zamenjuje inicijalima, rečju ili sa tri tačke.

Na sajtu suda Bosne i Hercegovine, osim presuda koje se odnose na ratne zločine, organizovani kriminal, korupciju i sl. moguće je pronaći i presude vezane za druga krivična dela, ali se Uputi o anonimizaciji ne poštuju u potpunosti. Tako je moguće pronaći presude u kojima su podaci o ličnosti anonimizovani u celini, ali i potpuno suprotna praksa; u nekim presudama su objavljeni svi podaci o optuženima, pa čak npr. i imena saslušanih svedoka. Teško je sa izvesnom dozom sigurnosti izvesti zaključak u kojim presudama je sud BiH odlučio da anonimizuje podatke o ličnosti, a u kojim ne, ali je nesporna činjenica da sud ne postupa konzistentno u skladu sa pravilima propisanim Uputima o anonimizaciji.

Na sajtu suda su dostupni i bilteni suda BiH koji sadrže sentence iz pojedinih presuda (bez označavanja imena stranaka ili drugih ličnih podataka), kroz prikaz činjeničnog stanja i kratko obrazloženje na čemu je sud zasnovao takvu svoju odluku. Slično je i sa sajtom Tužilaštva Bosne i Hercegovine, na kome nije moguće uopšte pronaći optužne akte, tako da ovi podaci ni na koji način nisu dostupni javnosti.

Što se tiče krivičnih dela vezanih za ratne zločine ili krivičnih dela vezanih za korupciju, nužno je pomenuti da zbog njihove pravne prirode, a naročito stepena društvene opasnosti

.....
 25 Videti i: Amra Mehmedić, Edin Hodžić, Emina Čerimović, *Anonimizacija sudskih i tužilačkih akata u BiH – analiza propisa, politika i praksi*, dostupno na: <http://www.analitika.ba/bs/publikacije/anonimizacija-sudskih-i-tuzilackih-akata-u-bih-nemoguci-kompromis-izmedu-zastite-licnih>

koju izazivaju, preteže interes javnosti da bude upoznata sa konkretnim slučajem, činjenicama utvrđenim tokom postupka, kao i odlukom suda o postojanju krivice optuženih. Iz ovih razloga, preteže i stav da je potrebno objaviti imena lica (osuđenih) koja su izvršila neko krivično delo vezano za ratne zločine ili korupciju čime se doprinosi individualizaciji krivice, ali i otklanja kolektivna odgovornost. Tako npr. ukoliko se izrekne osuđujuća presuda protiv jednog lekara koji je uzeo mito i njegovo ime bude objavljeno u presudi bez anonimizovanja ličnih podataka, doprinosi se obaranju pretpostavke da je ceo zdravstveni sektor korumpiran, a posledično i vraća poverenje građana u zdravstveni sistem. U konačnom, odgovornost bi i trebalo da snosi pojedinac koji je krivično delo izvršio, sa svim posledicama koje takva odgovornost povlači (pa i objavljivanje njegovih ličnih podataka).

Može se pretpostaviti da ni Evropski sud za ljudska prava ne bi ovakav stav dovodio u pitanje niti smatrao da bi objavljivanjem ličnih podataka u presudama vezanim za krivična dela sa visokim stepenom društvene opasnosti bilo povređeno neko ljudsko pravo osuđenog. U svojim dosadašnjim presudama, taj sud je jasno izrazio stav da države članice uživaju tzv. „široko polje procene“ prilikom odlučivanja o objavljivanju ličnih podataka (pa i u presudama) i da će ESLJP intervenirati samo u slučaju da postoje posebno opravdani razlozi da se zaštiti identitet pojedinca u odnosu na interes javnosti da bude upoznata sa konkretnim slučajem. Čini se da bi kod krivičnih dela sa ovakvim stepenom društvene opasnosti interes javnosti prevladao nad interesom pojedinca čiji podaci su objavljeni i da bi država, ukoliko bi se našla u situaciji da se brani pred tim sudom, imala veoma jake argumente u odbrani svog stava da podatke o ličnosti ne anonimizuje.

4.3. Crna Gora

U Crnoj Gori, na osnovu Zakona o zaštiti podataka o ličnosti, sudovi prilikom objavljivanja podataka na svojim internet stranicama moraju primenjivati pravilnik o anonimizaciji podataka u sudskim odlukama koji, u okviru svakog suda, donosi predsednik.

Tako je za Vrhovni sud Crne Gore, predsednica tog suda donela Pravilnik o anonimizaciji podataka u sudskim odlukama 19. aprila 2011. godine, koji se primenjuje od 1. maja 2011. godine. Pravilnikom je uređen način anonimizacije – zamene i izostavljanja podataka u sudskim odlukama koje se objavljuju na internet stranici, s tim što se podaci o strankama, njihovim zastupnicima ili punomoćnicima, na osnovu kojih ih je moguće identifikovati, zamenjuju ili izostavljaju.

Tako je pravilima o anonimizaciji predviđeno da se:

- u odlukama iz građanske i privredne oblasti anonimiziraju podaci o: 1) strankama (fizičkim i pravnim licima i učesnicima kojima svojstvo stranke priznaje poseban zakon); 2) punomoćnicima stranaka (advokatima, advokatskim pripravniciima i drugim fizičkim

licima); 3) zakonskim i statutarnim zastupnicima, akcionarima, članovima društva i sa njima povezanim licima, članovima upravnog odbora, predstavnicima zaposlenih i sl; 4) umešačima, stečajnim poveriocima i stečajnim dužnicima; 5) izvršnim poveriocima i izvršnim dužnicima; 6) predlagačima i protivnicima predlagača; 7) ostaviocima, naslednicima, svedocima, srodnicima, bliskim licima i susedima stranaka; 8) sudskim veštacima, sudskim tumačima, socijalnim radnicima, psiholozima, pedagogima, defektolozima, lekarima i drugim licima čije učešće u postupku predstavlja izvršavanje službene dužnosti.

- u odlukama iz krivične oblasti anonimiziraju podaci o: 1) osumnjičenom, okrivljenom, optuženom, osuđenom, oštećenom kao tužiocu, privatnom tužiocu, oštećenom, braniocu, punomoćniku, zakonskom zastupniku, svedoku, prijatelju, susedu stranke; 2) sudskim veštacima, sudskim tumačima, socijalnim radnicima, psiholozima, pedagogima, defektolozima, lekarima i drugim licima čije učešće u postupku predstavlja izvršavanje službene dužnosti.
- u odlukama iz upravne oblasti anonimiziraju podaci o: 1) tužiocu, tuženom, prvostepenom organu, zainteresovanom licu u upravnom postupku i u upravnom sporu, stranci u čiju korist je povređen zakon kad tužbu podnosi državni tužilac ili drugi nadležni organ, podnosiocu zahteva za vanredno preispitivanje sudske odluke, podnosiocu zahteva za ponavljanje postupka, učesnicima javnog tendera; 2) punomoćnicima, zakonskim zastupnicima, svedocima, 3) veštacima, tumačima, socijalnim radnicima, psiholozima, pedagogima, defektolozima, lekarima i drugim licima čije učešće u upravnom i upravno sudskom postupku predstavlja izvršavanje službene dužnosti.

Takođe je propisano da se iz obrazloženja svih sudskih odluka anonimizuju dokazi koji predstavljaju službenu ili poslovnu tajnu.

Što se tiče podataka koji se anonimizuju, predviđeno je da se ne objavljuju ime i prezime fizičkog lica; naziv i sedište pravnog lica, ustanova, udruženja, sindikata i slično; adrese (boravište, prebivalište, sedište); datum i mesto rođenja; jedinstveni matični broj građana; poreski identifikacioni broj; broj lične karte, pasoša, vozačke dozvole i drugih ličnih dokumenata, kao i registarske oznake vozila; i-mejl i veb-adresa.

Pravilnik dalje predviđa kako se vrši anonimizacija i sadrži primere na koji način i u kojim slučajevima se podaci menjaju inicijalima, rečju ili sa tri tačke.

U sudskim odlukama nije predviđeno da se anonimizuju podaci o pravosudnim organima koji su po zakonu nadležni za preduzimanje radnji i postupanje kao što su: naziv suda, broj predmeta, oznaka spisa, broj i datum donošenja odluke, sastav suda (imena predsednika veća i članova veća), zapisničara, naziv ostalih pravosudnih organa i podaci o identitetu njihovih predstavnika (javnih tužilaca i njihovih zamenika), podaci o organima i licima koji obavljaju policijske poslove i dr. Takođe se ne anonimizuju ni sudske odluke kada je odlučeno da se javno objave u sredstvima informisanja u izvornom tekstu, u skladu sa zakonskim odredbama.

Za razliku od Hrvatske i Bosne i Hercegovine, u Crnoj Gori je uspostavljen poseban internet portal: www.sudovi.me koji je zvanično počeo sa radom 28. oktobra 2011. godine. Na ovom portalu objavljuju se podaci o sudu, sudijama, informatori, raspoređeni sudjenja, izveštaji o radu sudova kao i odluke sudova različitog ranga. Tako je moguće pronaći veliki broj odluka od najnižih do najviših sudova Crne Gore, uglavnom jednoobrazno anonimizovanih i sumiranih na jednom internet portalu za celu državu. Portal pruža mogućnost pregleda presuda po vrstama predmeta, odeljenjima, godinama, ali i različite kriterijume za pretragu predmeta po vrsti, broju, ključnim rečima i sl. Moguće je uočiti i da postoje odluke u kojima je prekršen Pravilnik o anonimizaciji podataka u sudskim odlukama, tako što su objavljene odluke pojedinih sudova koje uopšte nisu anonimizovane, ali i odluke u kojima su prikriveni podaci koji inače ne bi trebalo da budu anonimizovani. Međutim, i pored ovih sitnih nedostataka, sa sigurnošću se može zaključiti da je Crna Gora ponudila najbolje rešenje, kako za objavljivanje presuda domaćih sudova, tako i u pogledu jednoobraznog sistema anonimizacije ličnih podataka.²⁶

5. Anonimizacija podataka u sudskim odlukama u Republici Srbiji

Ovo poglavlje započinje prikazom pravnog okvira i definisanjem/preciziranjem balansa između prava javnosti da ostvari pristup sudskim odlukama i prava na privatnost lica u postupku. Predstavljena je i praksa Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti u tri relevantna slučaja. Nakon toga, predstavljena je analiza internih akata sudova kojima je uređena ova oblast, sa posebnim osvrtom na pravila anonimizacije podataka u zavisnosti od vrste predmeta, kao i na vrste podataka koje ovi akti štite od objavljivanja. Potom je predstavljena praksa sudova prilikom stavljanja sudskih odluka na uvid javnosti, sa posebnim osvrtom na vrstu podataka koji su anonimizovani, zatim metode, tehnike i postupke anonimizacije podataka koje su tom prilikom sudovi koristili, i uočene probleme koji mogu kompromitovati anonimizaciju podataka.

5.1. Pravni okvir u oblasti anonimizacije podataka u sudskim odlukama u Srbiji

Informisanje javnosti o radu sudova ima višestruki značaj u demokratskim društvima. Pre svega, javnost rada sudova podrazumeva skup garancija i prava koji su element prava na pravično suđenje te predstavljaju preduslov ostvarivanju procesnih prava parničara u građanskom postupku, tj. okrivljenog u krivičnom postupku. Sa druge strane, javnost rada sudova nužan je aspekt opšte transparentnosti rada nosilaca javnih ovlašćenja, jer omogućava ne samo učesnicima i zainteresovanim licima, već i široj javnosti, uvid u tok i dinamiku predmeta, doprinosi očuvanju integriteta sudova i sudija, smanjuje mogućnosti za korupciju u pravosuđu, te povećava poverenje građana u rad sudova, uopšte.²⁷

26 Videti i: Andrea Božić, *Objavljivanje sudskih odluka u Crnoj Gori*, dostupno na: http://www.hraction.org/wp-content/uploads/OBJAVLJIVANJE_SUDSKIH_ODLUKA_U_CG.pdf

27 O značaju prava na slobodan pristup informacijama od javnog značaja, vidi dr Milenković, D, *Priručnik za primenu Zakona o slobod-*

Javnost rada sudova u većini savremenih pravnih sistema osvaruje se uz pomoć više mehanizama: objavljivanjem informatora o radu suda, isticanjem vremena, mesta i predmeta suđenja na vidnom mestu ispred prostorije u kojoj će se suđenje održati ili na drugi prigodan način; ostvarivanjem javnosti sudskih postupaka, tj. omogućavanjem svim punoletnim građanima i predstavnicima medija da prisustvuju glavnim raspravama i pretresima, omogućavanjem fotografisanja, snimanja i javnog prikazivanja zgrade i toka sudskog postupka, davanjem obaveštenja zainteresovanim licima i sredstvima javnog informisanja o toku postupka, objavljivanjem sudskih odluka, pravnih shvatanja, te uspostavljanjem veb-stranica sudova.²⁸

U pogledu informisanosti učesnika u postupku, kao i uvida u sadržinu i kvalitet rada sudova (a ne samo kvantitet, tj. broj i brzinu rešavanja predmeta), najbitniji elementi javnosti rada sudova svakako su javnost postupka, te objavljivanje i ostvarivanje uvida javnosti u sudske odluke. Međutim, u ostvarivanju pristupa javnosti sudskim postupcima i informacijama sadržanim u sudskim odlukama, nužno je uspostaviti i balans između zahteva za transparentnošću sa jedne, i zaštitom privatnosti učesnika postupaka, sa druge strane. Pored toga, ograničenje pristupa javnosti, a pre svega objavljivanje informacija iznetih u sudskim postupcima (u ovom slučaju krivičnim), ima za cilj i poštovanje pretpostavke nevinosti okrivljenog.

Pravni okvir Republike Srbije pruža mogućnost za ostvarivanje balansa između ovih suprotstavljenih interesa u toku sudskih postupaka, dok precizne smernice i pravila kojima bi se sudovi rukovodili pri stavljanju na uvid svojih odluka javnosti još nisu ustanovljeni. Sadržaj ovog poglavlja fokusiraće se na dva aspekta javnosti rada sudova – javnost sudskih postupaka i sudskih odluka, te će predstaviti osnovni pravni okvir koji reguliše javnost sudskih postupaka, mehanizme za ostvarivanje prava javnosti da bude informisana o toku postupka i sudskim odlukama, te ograničenja koja u ovom domenu postoje u pogledu zaštite privatnosti lica.

5.1.1. Javnost sudskog postupka

Javnost sudskog postupka predstavlja element prava na pravično suđenje zagarantovanog Evropskom konvencijom za ljudska prava i Ustavom Republike Srbije, kao i relevantnim (pre svega procesnim) zakonodavstvom naše zemlje. Obezbeđivanjem javnosti suđenja, strane u sporu se štite od deljenja pravde u tajnosti, čime se kontroliše rad sudova i održava poverenje u sudove da će svoj rad i presude koje donose zasnivati na demokratskim načelima.²⁹ Stoga, odredbe o javnosti suđenja imaju za krajnji cilj javnu kontrolu rada sudova koja može uticati na nezavisnost u njihovom radu, čime se štiti vladavina prava.

.....
nom pristupu informacijama od javnog značaja, Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, Beograd, 2010, dostupno na <http://www.poverenik.rs/images/stories/dokumentacija-nova/vodic/prirucnikzaprimenuzakonacir.pdf>, strana 23.

28 <http://www.osnovnisudkv.rs/home/index.php/lat/javnostrada-meni>

29 Axen protiv SR Nemačke, 8. Decembar 1983, stav 25

U poglavlju kojim je obuhvaćena praksa Evropskog suda za ljudska prava, predstavljen je sadržaj Člana 6. (1) Evropske konvencije o ljudskim pravima.³⁰ Prava garantovana članom 6. (1) odnose se i na građanske i na krivične postupke, iako, kao što ćemo videti, domaće zakonodavstvo pravi razlike u pogledu regulisanja javnosti parničnog i krivičnog postupka (pre svega kada se radi o izuzecima, tj. mogućnostima za isključenje javnosti). U pogledu mogućnosti primene člana 6. na prekršajne postupke, Evropski sud za ljudska prava zaključio je da kriterijum za važenje garancija iz člana 6. ne može isključivo biti klasifikacija određenog dela kao krivičnog u nacionalnim pravnim sistemima. S tim u vezi, u predmetu *Engel i drugi protiv Holandije*, presuda od 8. juna 1976. godine, sud je istakao da, ukoliko bi države članice mogle po sopstvenoj diskrecionoj volji da određeno delo (činjenje ili nečinjenje) klasifikuju kao prekršaj, a ne kao krivično delo ili da učinioa „kombinovanog” dela gone prekršajno, a ne krivično, tada bi i dejstvo normi iz člana 6. i člana 7.³¹ Konvencije takođe bilo podređeno suverenoj volji država članica.³²

Pojam javne rasprave iz člana 6. obuhvata četiri različita prava: pravo na usmenu raspravu i lično prisustvo strana u postupku (parničara, tj. optuženog), pravo na delotvorno učešće u postupku, pravo na publicitet i pravo na objavljivanje sudskih odluka.³³ Dakle, javnost rasprave garantovana članom 6. (1) podrazumeva stranačku i opštu javnost (publicitet), te u skladu sa tim određuje i mogućnosti za isključenje javnosti (tzv. ograničena javnost).³⁴

Član 32. Ustava Srbije, posvećen pravu na pravično suđenje, garantuje pravo svakom licu da o njegovim pravima i obavezama, osnovama sumnje koja je bila razlog za pokretanje postupka, kao i optužbama protiv nje/njega, pravično i u razumnom roku javno raspravi i odluči nezavisno, nepristrasno i zakonom već ustanovljeni sud. Dalje, član 142. Ustava, kojim se propisuju

30 Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, izmenjene u skladu s Protokolom br. 11, Protokola uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Protokola br. 4 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, kojim se obezbeđuju izvesna prava i slobode koji nisu uključeni u Konvenciju i Prvi protokol uz nju, Protokola br. 6 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda o ukidanju smrtne kazne, Protokola br. 7 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Protokola br. 12 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i Protokola br. 13 uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda o ukidanju smrtne kazne u svim okolnostima, *Službeni list SCG – Međunarodni ugovori*, br. 9/2003.

31 Član 7. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda predviđa da se kažnjavanje može vršiti samo na osnovu zakona, tj. da se „[N]iko ne može smatrati krivim za krivično djelo izvršeno činjenjem ili ne činjenjem koje, u vrijeme kada je izvršeno, nije predstavljalo krivično djelo po unutrašnjem ili po međunarodnom pravu. Isto tako, ne može se izreći stroža kazna od one koja je bila propisana u vrijeme kada je krivično djelo izvršeno.“

32 Vidi takođe N. Mol i K. Harbi, *Pravo na pravično suđenje, Vodič za primenu člana 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima*, Savet Evrope, Beograde, 2007, str. 33.

33 D. Vitkauskas i G. Dikov, *Zaštita prava na pravično suđenje prema Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima*, Vijeće Evrope, Strasbourg, 2012, dostupno na: http://www.coe.org.rs/REPOSITORY/166_pravo-na-pravicno-sudjenje.pdf, str. 60.

34 Više o članu 6. ESLJP-a i praksi Evropskog suda za ljudska prava u pogledu javnosti sudskih odluka i zaštite privatnosti predstavljeno je u poglavlju 4 ove publikacije.

načela sudstva u Srbiji, u stavu 3 predviđa da je raspravljanje pred sudom javno, te da se može ograničiti samo u skladu sa Ustavom.

Zakon o parničnom postupku³⁵ (ZPP) i Zakonik o krivičnom postupku³⁶ (ZKP) razrađuju ustavne odredbe, te javnost sudskog postupka određuju kao pravo svih lica koja su navršila 16 godina da prisustvuju procesnim radnjama koje se preduzimaju u sudskom postupku.³⁷ Ova lica imaju pravo da budu informisana o toku i rezultatu sudskog postupka, izuzev kada je u pojedinim fazama ili pojedinim vrstama sudskih postupaka javnost zakonom isključena. Međutim, iako postojeće zakonsko rešenje predviđa starosnu granicu od 16 godina, mnogi sudovi navode da je javnost sudskog postupka obezbeđena samo za punoletne građane.³⁸

U pogledu mogućnosti ograničenja javnosti sudskog postupka, Ustav Republike Srbije predviđa da se javnost sudskog postupka može isključiti samo radi zaštite interesa nacionalne bezbednosti, javnog reda i morala u demokratskom društvu, kao i radi zaštite interesa maloletnika ili privatnosti učesnika u postupku, u skladu sa zakonom. Stoga, svi relevantni zakoni ovo pitanje dalje uređuju u skladu sa Ustavom.

Zakon o parničnom postupku i Zakonik o krivičnom postupku navode da sud može da isključi javnost za celu glavnu raspravu ili jedan njen deo, radi zaštite: interesa nacionalne bezbednosti, javnog reda i morala, interesa maloletnika, privatnosti učesnika u postupku. Međutim, ovi zakoni ne uređuju osnove isključenja javnosti na potpuno istovetan način. Naime, ZPP u članu 322. predviđa osnov za isključenje javnosti koji nije predviđen u ZKP-u: „Sud može da isključi javnost i ako merama za održavanje reda propisanim u zakonu ne može da se obezbedi nesmetano održavanje rasprave“. Obrnuto, isključenje javnosti zbog drugih opravdanih interesa u demokratskom društvu predviđeno članom 363. ZKP-a nije naveden u ZPP-u.

U krivičnim postupcima, javnost je isključena u fazi istrage, do stupanja optužnice na pravnu snagu. Zakonik o krivičnom postupku navodi da veće može isključiti javnost od otvaranja zasedanja, pa do završetka glavnog pretresa, po službenoj dužnosti ili na predlog stranke ili branioca, ali uvek nakon njihovog izjašnjenja. U parničnom postupku, sud može isključiti javnost i kada se merama za održavanje reda ne bi moglo obezbediti nesmetano održavanje rasprave.³⁹

Pritom, ZPP i ZKP predviđaju da se isključenje javnosti ne odnosi na stranke, branioca, oštećenog i njegovog zastupnika i punomoćnika tužioca i da sud može dozvoliti da glavnom pretresu

35 Zakon o parničnom postupku, *Sl. glasnik RS* br. 72/2011, 49/2013, 49/2013 – odluka US, 74/2013 – odluka US I 55/2014.

36 Zakonik o krivičnom postupku, *Sl. Glasnik RS* br. 72/2011, 101/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013 i 55/2014

37 Član 321. Zakona o parničnom postupku, i član 362. Zakonika o krivičnom postupku

38 Videti: http://www.ks.os.sud.rs/sr_lat/javnost-rada.html, http://www.zr.os.sud.rs/lat/javnost_rada.html, <http://www.bg.ap.sud.rs/lt/articles/sluzba-za-odnose-sa-javnoscu/javnost-u-radu-suda>, <http://www.osnovnisudkv.rs/home/index.php/lat/javnostrada-meni>

39 <http://www.bg.ap.sud.rs/cr/articles/sluzba-za-odnose-sa-javnoscu/javnost-u-radu-suda/javnost-je-iskljucena.html>

na kome je javnost isključena prisustvuju pojedina službena lica, naučni, stručni i javni radnici, a na zahtev optuženog može to dozvoliti i njegovom bračnom drugu, bliskim srođnicima i licu sa kojim živi u vanbračnoj ili drugoj trajnoj zajednici života. Sud će upozoriti lica koja prisustvuju glavnom pretresu na kome je javnost isključena, da su dužna da kao tajnu čuvaju sve ono što su na pretresu saznala i ukazaće im na to da odavanje tajne predstavlja krivično delo.

O isključenju javnosti sud odlučuje obrazloženim i javno objavljenim rešenjem. Protiv ovog rešenja nije dozvoljena posebna žalba, već se ono može napadati samo u žalbi protiv odluke suda kojom je odlučeno o glavnoj stvari. Nezakonito isključenje javnosti predstavlja apsolutno bitnu povredu postupka, što znači da kao posledicu u žalbenom postupku može imati ukidanje odluke kojom je odlučeno o glavnoj stvari.

U određenim slučajevima privatnost učesnika postupka ima posebnu zaštitu, a isključenje javnosti postavlja kao pravilo, u skladu sa osetljivom prirodom predmeta ili interesom pojedinih lica. Tako se članom 75. Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica⁴⁰, predviđa da je javnost isključena, kada se sudi maloletniku. Pored toga, ni u jednom slučaju nije dozvoljeno objavljivanje imena maloletnika, kao ni bilo kojih drugih podataka na osnovu kojih bi se moglo zaključiti o kom licu je reč. Odluka u postupku prema maloletniku objavljuje se samo uz odobrenje postupajućeg veća.

Slično, Porodičnim zakonom, kao *lex specialis*, isključena je javnost u postupcima u vezi sa porodičnim odnosima, dok se podaci iz sudskih spisa smatraju službenom tajnom koju su svi učesnici u postupku dužni čuvati.⁴¹ Potreba za zaštitom privatnosti učesnika u postupku, kao i interesa maloletnih lica je u ovim postupcima rigoroznija, zbog čega sudovi moraju dodatno da vode računa prilikom izdavanja saopštenja za medije, objavljivanjem presuda i drugih radnji na osnovu kojih ovi interesi mogu biti ugroženi.

U cilju ostvarivanja načela javnosti sudskog postupka, sudovi su dužni da, u skladu sa Sudskim poslovnikom,⁴² obezbede potrebne uslove za odgovarajući pristup medijima u pogledu aktuelnih informacija i postupaka koji se vode u sudu, vodeći računa o interesima postupaka, privatnosti i bezbednosti.

Zakon o prekršajima⁴³ u članu 241. takođe propisuje javnost pretresa u prekršajnim postupcima. Javnost može biti isključena za ceo pretres ili jedan njegov deo, ako to zahtevaju opšti interesi ili razlozi javnog morala, dok će se postupci koji se vode protiv maloletnika po pravilu održavati bez prisustva javnosti. Ukoliko odluči da isključi javnost, sud je dužan da upozori

40 Zakon o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, *Službeni glasnik RS*, br 85/2005

41 Porodični zakon, *Službeni glasnik RS*, br. 18/2005, 72/2011 - dr. zakon i 6/2015, Član 206.

42 Sudski poslovnik, *Službeni glasnik RS*, br.116/2008 i 104/2009

43 Zakon o prekršajima, *Službeni glasnik RS*, br. 65/2013

ona lica koja prisustvuju pretresu na njihovu dužnost čuvanja kao tajne svega što saznaju na pretresu, te da im ukaže da odavanje tajne predstavlja krivično delo.

5.1.2. Javnost sudskih odluka

Prema domaćem zakonodavstvu, sud je dužan da *stranke* u postupku upozna sa svojom odlukom.⁴⁴ To se čini javnim čitanjem, te dostavljanjem odluke strankama. Prilikom objavljivanja sudskih presuda, izreka će se uvek pročitati u javnosti dok u slučaju da je javnost na glavnom pretresu bila isključena, sud mora pročitati izreku u javnosti, te odlučiti da li će javno saopštiti i razloge presude. Obaveza suda da stranke upozna sa svojom odlukom određena je i odredbama koje regulišu i rokove i način dostavljanja presude.⁴⁵

U pogledu stavljanju na uvid sudskih odluka *široj javnosti*, pravni okvir i praksa predviđaju dva mehanizma:⁴⁶

- **Objavljivanje sudskih odluka na veb-stranicama, u izveštajima i drugim publikacijama sudova;**⁴⁷

Praksa osnovnih sudova na teritoriji Republike Srbije je neujednačena kada je u pitanju objavljivanje donetih presuda na veb-stranicama sudova. Razlog postojanja neujednačene prakse ogleda se u činjenici da određeni sudovi uopšte nemaju portale na kojima bi mogle da se objavljuju presude. Zatim, preovlađujući broj sudova, i pored postojećih mogućnosti za objavljivanja presuda, uopšte to ne čini. Na portalima malog broja sudova mogu se naći objavljena rešenja i zaključci (Osnovni sud u Arandelovcu) ili samo objavljena rešenja (Osnovni sud u Jagodini). Konačno, kada govorimo o praksi apelacionih sudova, Upravnog suda i Vrhovnog kasacionog suda, pretragom njihovih sajtova primetno je da je jedan broj presuda objavljen, ali takvom pretragom nije moguće utvrditi da li su objavljene sve ili samo određeni procenat presuda.

- **Stavljanje na uvid sudskih odluka po osnovu pristupa informacijama od javnog značaja**

Slobodan pristup informacijama od javnog značaja podrazumeva pravo građana na pristup informacijama koje su u posedu nosilaca javne vlasti i predstavlja integralni deo prava na izražavanje.

44 Čl. 425. i 427. ZKP-a i 353. ZPP-a.

45 Čl. 427. ZKP-a i čl. 354. ZPP-a.

46 Slična rešenja nalaze se i u pravnom okviru Crne Gore. Videti: A. Božić, *Objavljivanje sudskih odluka u Crnoj Gori*, dostupno na http://www.hracion.org/wp-content/uploads/OBJAVLJIVANJE_SUDSKIH_ODLUKA_U_CG.pdf, strana 4.

47 Član 33. Zakona o uređenju sudova, *Sl. glasnik RS*, br. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2011 - dr. zakon, 78/2011 - dr. zakon, 101/2011 i 101/2013; član 61. Sudskog poslovnika, *Službeni glasnik RS*, br. 110-2009, 70-2011 i 19-2012

Da bi pravo na slobodan pristup moglo da se realizuje, prema Zakonu o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja (ZSPIJZ)⁴⁸, potrebno je da budu ispunjena dva osnovna uslova:

- da se radi o informaciji kojom **raspolaze organ javne vlasti**, a koja je nastala u radu ili u vezi sa radom organa javne vlasti, sadržana u određenom dokumentu;
- da se informacija odnosi na sve ono o čemu **javnost ima opravdan interes da zna**.⁴⁹

Praksa je potvrdila da su ova dva uslova ispunjena kada se radi o stavljanju na uvid pravnosnažnih sudskih odluka po osnovu slobodnog pristupa informacijama od javnog značaja. Tako se svi sudovi u Srbiji nalaze u Katalogu organa javne vlasti u smislu ZSPIJZ-a⁵⁰, koji vodi i ažurira Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti. Takođe, Poverenik je potvrdio da su „informacije iz pravnosnažnih sudskih presuda nesporno informacija od javnog značaja u smislu člana 2. stav 1 Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja [...] jer su nastale u radu suda, kao organa vlasti u smislu ovog zakona, opredmećene su, tj. sadržane u određenim dokumentima, u posedu su sudova i odnose se na ono o čemu javnost ima opravdan interes da zna.”⁵¹

Dalje, lice koje želi da ostvari uvid u pravnosnažnu sudsku presudu ima na raspolaganju sva prava garantovana tražiocu informacije članom 5. ZSPIJZ-a:

- pravo da mu bude saopšteno da li organ javne vlasti poseduje određenu informaciju, odnosno da li mu je ona dostupna;
- pravo da mu se informacija od javnog značaja učini dostupnom tako što će mu se, bez naknade, omogućiti uvid u dokument koji tu informaciju sadrži;
- pravo da dobije kopiju dokumenta koji sadrži traženu informaciju, uz uplatu propisane naknade u visini nužnih troškova izrade kopije dokumenta;
- pravo tražioca da mu se kopija dokumenta pošalje na adresu poštom, faksom, elektronskim putem ili na drugi način, uz uplatu propisane naknade u visini nužnih troškova upućivanja.

Međutim, postavlja se pitanje da li, u kojoj meri i u kojim slučajevima sudovi mogu ograničiti uvid u svoje pravnosnažne presude. Poverenik je zaključio da se, u pogledu pravnosnažnih presuda, postojanje opravdanog interesa pretpostavlja, te da je teško zamisliti situaciju u kojoj

48 Zakon o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, *Službeni glasnik RS*, br. 20/2004, 54/2007, 104/2009 i 36/2010

49 Član 2. Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja.

50 <http://www.Poverenik.rs/yu/katalog-organa.html>

51 *Slobodan pristup informacijama: stavovi i mišljenja Poverenika*, Poverenik za informacija od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, Beograd, 2013, dostupno na: <http://www.poverenik.rs/images/stories/dokumentacija-nova/prirucnik/2.publikacijastavovimisljenja/stavovimisljenja2.pdf> str. 93.

bi organ u čijem posedu je informacija (u ovom slučaju sud) mogao da ospori ovaj interes štiteći neki pretežniji.⁵² Ipak, čini se da i u slučaju zahteva za stavljanjem na uvid pravnosnažnih sudskih odluka, sud ima mogućnost da primeni tzv. *trodelni test*, te proceni da li ima prostora za ograničenje ili isključenje pristupa informacijama.

Prema članu 8. ZSPIJZ-a, organ javne vlasti može uskratiti pristup traženoj informaciji ukoliko potvrdno odgovori na sledeća pitanja:

- Da li je interesu tražioca da zna suprotstavljen neki od interesa navedenih u Zakonu članovima 9, 13. i 14;
- Da li bi ostvarenjem pristupa informaciji, interes iz prethodnog pitanja bio ozbiljno povređen;
- Da li potreba zaštite suprotnog interesa preteže nad potebom zaštite interesa tražioca da zna, u skladu sa potrebama demokratskog društva.⁵³

U interese koji se mogu suprotstaviti interesu tražioca da zna, ZSPIJZ svrstava: život, zdravlje, sigurnost ili koje drugo važno dobro nekog lica (čl.9, st.1, t.1); sprečavanje ili otkrivanje krivičnog dela, optuženje za krivično delo, vođenje pretkrivičnog postupka, odnosno sudskog postupka, izvršenje presude ili sprovođenje kazne, vođenje kojeg drugog pravno uređenog postupka, fer postupanje i pravično suđenje (čl.9, st.1, t.2); odbrana zemlje, nacionalna ili javna bezbednost, međunarodni odnosi (čl. 9, st.1, t.3); sposobnost države da upravlja ekonomskim procesima u zemlji, ostvarenje opravdanih ekonomskih interesa (čl.9, st.1, t.4); državna, službena, poslovna i druga tajna (čl.9, st.1, t.5); sprečavanje zloupotrebe prava na pristup informacijama (čl.13.); pravo na privatnost, na ugled i koje drugo pravo lica na koje se tražena informacija lično odnosi (čl.14.).⁵⁴

Za potrebe ove analize, posebno je značajna mogućnost ograničenja pristupa informacijama od javnog značaja predviđena članom 14. ZSPIJZ-a, tj. zarad zaštite prava na privatnost, ugled ili koje drugo pravo lica na koje se tražena informacija lično odnosi. Organ vlasti i u ovim slučajevima može omogućiti pristup i to: ukoliko je lice na koje se informacija odnosi na to pristalo; ako se radi o ličnosti, pojavi ili događaju od interesa za javnost, a naročito ako se radi o nosiocu državne i političke funkcije i ako je informacija važna s obzirom na funkciju koju to lice vrši ili ako se radi o licu koje je svojim ponašanjem, naročito u vezi sa privatnim životom, dalo povoda za traženje informacije.

Dakle, u postupanju prema zahtevima za slobodan pristup informacijama, nužno je da obveznici (u ovom slučaju sudovi) uzmu u obzir različite interese i okolnosti svakog slučaja.

52 *Ibidem.*

53 http://www.nsprv.org/Informator_radu_poverenika.pdf, str. 7

54 *Ibidem.*

Takođe, pored toga što postupaju po ZSPIJZ-u, obveznici su dužni da istovremeno primenjuju i odredbe Zakona o zaštiti podataka o ličnosti. Pre svega, radi se o odredbama koje se odnose na pravni osnov obrade podataka, budući da objavljivanje podataka, odnosno stavljanje podataka javnosti na uvid predstavlja radnju obrade podataka definisanu u članu 3. ZZPL-a. U takvim okolnostima, pravo na pristup informacijama i pravo na privatnost mogu predstavljati konfliktna prava. Stoga je sud dužan da proceni da li je istovremeno moguće zadovoljiti oba prava, te ukoliko to nije moguće, da odredi kom pravu će dati prvenstvo. U slučaju kada je moguće zadovoljiti oba prava, sud može postupiti shodno odredbama člana 12. ZZPL-a, kojim se na sledeći način uređuje razdvajanje informacija:

Ako tražena informacija od javnog značaja može da se izdvoji od ostalih informacija u dokumentu u koje organ vlasti nije dužan tražiocu da omogući uvid, organ vlasti omogući će tražiocu uvid u deo dokumenta koji sadrži samo izdvojenu informaciju i obavestiće ga da ostala sadržina dokumenta nije dostupna.

To znači da obveznik zakona može da učini dostupnom informaciju koju je tražilac zahtevao, tako što će se dokument u posedu učiniti dostupnim u delu koji se ne odnosi na lične podatke koji se nalaze u dokumentu.⁵⁵

U tom slučaju, sud treba da proceni koji je obim podataka potrebno staviti na uvid kako bi se adekvatno postupilo po zahtevu za slobodan pristup informacijama. Zakon, dakle, predviđa mogućnost anonimizacije ličnih podataka (o čijim metodama, tehnikama i postupcima je već bilo reči) u određenom dokumentu. Tu mogućnost sud će iskoristiti kada ne postoji opravdan interes javnosti da ostvari uvid u lične podatke jednog ili više lica, a koji se nalaze u dokumentaciji koja je u celosti relevantna, kako bi se u potpunosti odgovorilo na zahtev za pristup informacijama od javnog značaja. Ukoliko je nezadovoljan dobijenim odgovorom na svoj zahtev, tj. ukoliko smatra da mu obveznik zakona otežava ili onemogućava ostvarivanje prava na slobodan pristup informacijama od javnog značaja, tražilac može izjaviti žalbu Povereniku.⁵⁶

Kao i ostali obveznici ZSPIJZ-a, kada odlučuje o objavljivanju podataka, sud će iznad svega ceniti kakav je javni interes za otkrivanje informacija, imajući u vidu sadržaj člana 14. ZSPIO-JZ-a. Tako će nosilac državne ili javne funkcije na čije se podatke odnosni zahtev imati niža legitimna očekivanja u pogledu svoje privatnosti, ako je ta informacija relevantna za funkciju koju vrši.⁵⁷

55 Tekst ovog pasusa je preuzet, i prilagođen uz dozvolu autora, iz: Tamburkovski B., Nedić B., Mišljenović U., *Priručnik za sudije Upravnog suda za primenu Zakona o zaštiti podataka o ličnosti*, Beograd, 2014, dostupno na: <http://www.partners-serbia.org/wp-content/uploads/2015/04/Prirucnik-za-primenu-Zakona-o-zastiti-podataka-o-licnosti.pdf>, str. 42.

56 Član 22, stav 1 (6) Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja

57 *Ibidem*.

Određivanje balansa između prava na pristup informacijama i prava na privatnost u slučajevima stavljanja na uvid sudskih odluka, nije ni malo jednostavan posao. Na primer, pitanje je kako bi sud postupio po zahtevu za dostavljanje presude po predmetu u kome je nosilac državne funkcije npr. žrtva nekog krivičnog dela koje nije u vezi sa vršenjem funkcije.

5.2. Praksa Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti

U oblasti anonimizacije podataka u sudskim odlukama, istraživači su izdvojili postupanje Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti u tri slučaja.

5.2.1. Načelan stav Poverenika o obimu zaštite podataka o ličnosti u sudskim odlukama

Jedan sud zatražio je od Poverenika da zauzme stav u pogledu obima zaštite podataka o ličnosti u odlukama suda koje se dostavljaju shodno Zakonu o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja. Poverenik je u svom odgovoru⁵⁸ pošao od načelne konstatacije da „odluka suda o tome da li imena učesnika sudskog postupka treba učiniti dostupnim javnosti kao informaciju od javnog značaja, treba da bude zasnovana na testu javnog interesa iz člana 8. ZSPIJZ-a, tj. na vaganju interesa između prava javnosti da zna i zaštite prava na privatnost ili drugog legitimnog prava i interesa iz člana 9. ZSPIJZ-a”. Poverenik je takođe poručio da „sa stanovišta ZSPIJZ-a ne postoji generalni odgovor na pitanje koji se podaci štite u sudskim presudama prilikom postupanja po zahtevu za slobodan pristup informacijama od javnog značaja, već to mora biti stvar procene suda za svaku konkretnu situaciju.”

Poverenik je zauzeo stav prema objavljivanju imena službenih lica koja učestvuju u postupku i čija imena su sadržana u presudama. Prema mišljenju Poverenika, „ta lica uživaju manji stepen zaštite privatnosti u odnosu na tzv. obične građane i njihova imena treba da budu dostupna javnosti, budući da se radi o informacijama koje su u vezi sa vršenjem javnih funkcija, odnosno javnog posla, a ne u vezi sa privatnim životom”.

U delu obaveštenja koji se odnosi na objavljivanje imena okrivljenih, Poverenik je zauzeo stav da „prilikom sprovođenja testa javnog interesa, u prilog objavljivanju tih informacija mogu biti relevantne činjenice da je okrivljeni svojim ponašanjem doprineo objavljivanju informacije; da je ta informacija već dospela u javnost; da se radi o ličnosti od interesa za javnost; da se radi o krivičnom delu/ima za koje se goni po službenoj dužnosti, odnosno o delima čije izvršenje izaziva veliku društvenu opasnost ili se ugrožava javni interes i druge činjenice koje se mogu podvesti pod izuzetke iz tačke 2. i 3. člana 14. ZSPIJZ-a. Pri svemu tome, pravosnažno osuđujuća krivična presuda je razlog više da imena okrivljenih budu dostupna javnosti”.

58 <http://www.poverenik.rs/yz/2011-05-24-08-28-59/1780-anonimizacija-presuda.html>

Sagledavši nijanse u pogledu pristupa sudskim odlukama u zavisnosti od vrste predmeta, Poverenik je konstatovao da „[u] slučaju da ne postoji interes javnosti da se imena učesnika u postupku objavljuju, kao npr. imena stranaka u parničnom postupku, to podrazumeva obavezu suda da, pre nego što istu učini dostupnom kao informaciju od javnog značaja, zaštiti njihova imena, odnosno depersonalizuje presudu, pri čemu je neophodno štititi i one podatke o ličnosti na osnovu kojih bi bilo moguće identifikovati o kojoj osobi je reč”.

U pogledu objavljivanja podataka o drugim učesnicima u postupku, pre svega svedoka, Poverenik je načelno konstatovao da „odluka suda o tome da li te podatke treba učiniti dostupnim takođe podrazumeva konkretnu procenu, kao npr. da li samo objavljivanje imena i prezimena može identifikovati osobu, a zatim o kojoj vrsti sudskog postupka je reč, da li se eventualno radi o maloletnom licu ili drugim „ranjivim” kategorijama lica, da li je postupak pravosnažno okončan, postoji li eventualna mogućnost uticaja na iskaze drugih lica koja nisu saslušana i sl.”.

Konačno Poverenik je poručio, kada sud utvrdi da postoji interes javnosti da ostvari uvid u određene lične podatke sadržane u presudi, da se mora imati u vidu načelo proporcionalnosti koje propisuje ZZPL. Preciznije, Poverenik je konstatovao da „uz objavljivanje imena i prezimena osobe, ne treba objavljivati i druge lične podatke za koje ne postoji pravni osnov ili čije objavljivanje bi predstavljalo prekomernu obradu (adresni podaci, JMBG i sl.)”.

5.2.2. Slučaj *Fond za humanitarno pravo – Viši sud u Beogradu*

Fond za humanitarno pravo je organizacija koja u kontinuitetu prati i analizira suđenja za ratne zločine duže od decenije. U svom radu, ova organizacija je upućena i na sudske odluke kao izvore informacija, zbog čega se u više navrata obraćala sudovima u čijoj se nadležnosti između ostalog nalaze i predmeti iz oblasti ratnih zločina. FHP je u više navrata javno iskazao mišljenje da sudovi neopravdano izostavljaju lične podatke iz presuda. Prema jednom saopštenju FHP-a „Odeljenje Višeg suda i odeljenje Apelacionog suda su tokom 2012. i 2013. godine ograničavali uvid u donete presude u predmetima ratnih zločina kroz proces anonimizacije (zatamnjenja, redigovanja) pisanih presuda. U nekim slučajevima, sudovi su zatamnivali čak i imena okrivljenih, njihovih branilaca, imena sudija, svedoka, veštaka, pa čak i čitave pasuse i stranice presude. Na taj način presude postaju u celini nečitljive i neupotrebljive za pravnu analizu, a žrtvama i društvu uskraćuje se znanje o počinjenim zločinima.”⁵⁹

Tako je FHP 2013. godine uložio žalbu Povereniku protiv odluke Višeg suda u Beogradu da FHP-u uskrati integralnu verziju presuda u predmetima Beli Manastir i Gnjilanska grupa.

59 Fond za humanitarno pravo, *10 godina procesuiranja raznih zločina u Srbiji – konture pravde*, 2014, str:45, dostupno na: http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2014/10/Analiza_2004-2013_srp.pdf

FHP je u žalbi Povereniku istakao da „zaštita podataka po Zakonu o zaštiti podataka o ličnosti nije apsolutna, te da se u članu 5. ZZPL-a navodi da se zaštita ne odnosi na podatke „koji su dostupni svakome i objavljeni u javnim glasilima i publikacijama ili pristupačni u arhivama, muzejima i drugim sličnim organizacijama”. U tom smislu, FHP je podsetio da su suđenja u predmetima ratnih zločina javna, te da su informacije iz anonimizovanih presuda dostupne javnosti putem medija, pojedinaca ili organizacija koje, poput FHP-a, prate suđenja za ratne zločine.⁶⁰

Dostavljena odluka suda u predmetu Gnjilanska grupa⁶¹ sadržala je celokupne pasuse koji su bili izostavljeni elektronskim putem. Ovde je važno napomenuti da su podaci o optuženima - kojih je bilo ukupno devet – anonimizovani na istovetan način. Čitajući tako dostavljenu presudu, istraživači su se uverili da nije bilo moguće utvrditi interpersonalne relacije između više optuženih, ulogu svakog od njih u izvršenju dela za koja se terete, kao i odnos svakog od njih prema oštećenima, što sve predstavlja važnu informaciju pri izricanju visine kazne. Na taj način javnost nije mogla ostvariti valjani uvid u rad ovog suda, imajući u vidu da nije moguće ustanoviti na kojeg optuženog se odnosi koja izrečena kazna zatvora (u ovom slučaju raspon kazne bio je od 8 do 15 godina).

U rešenju Poverenika povodom žalbe FHP-a – čiji je sadržaj delimično citiran u kasnije done-
tom zaključku o dozvoli izvršenja, Poverenik je naložio sudu da dostavi traženu presudu, „s tim što će pre dostavljanja zaštititi podatke o ličnosti kojima bi se povredilo pravo na privatnost lica na koja se informacije odnose, kao što su: adresa stanovanja, lični matični broj građana, datum rođenja i drugi podaci o ličnosti sadržani u navedenoj presudi, i iste učiniti nedostupnim”.

Na ovom mestu je interesantno preneti argument koji je Poverenik iskoristio da ukaže na neophodnost objavljivanja imena i prezimena lica čiji su podaci sadržani u presudi, uz istovremenu zaštitu ostalih podataka. U zaključku o dozvoli izvršenja⁶² navodi se:

Uvidom u presudu Višeg suda u Beogradu, Odeljenja za ratne zločine K-PO2 br. 22/10 od 21.01.2011. godine, koju je izvršenik dostavio tražiocu izvršenja u postupanju po nalogu iz rešenja Poverenika, utvrđeno je da su u presudi, između ostalog, zatamnjeni i podaci o imenima i prezimenima optuženih, odnosno okrivljenih, kao i drugih lica, sadržanih u presudi, iako predmetnim rešenjem niti je naloženo niti je namera Poverenika bila da se pre dostavljanja kopije navedene presude štite imena i prezimena lica koja inače, bez ostalih pripadajućih ličnih podataka, ne otkrivaju identitet osobe (kurziv: autori). Da je to bila namera Poverenika, tada

60 Dostupno na: <http://www.hlc-rdc.org/?p=26065>

61 Dostupno na: http://www.hlc-rdc.org/Transkripti/gnjilanska_grupa_prvostepena_presuda.pdf

62 Dostupno na: http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2014/03/Zakljucak_poverenika_za_informacije_od_javnog_znacaja-19_03_2014.pdf

bi se klauzula o zaštiti podataka odnosila generalno na sve podatke o ličnosti koji su u presudi sadržani, uključujući i imena i prezimena osoba, a ne kako je navedeno u stavu 1 dispozitiva rešenja, na samo određene podatke kao što su adresni podaci, lični matični broj građana i datum rođenja lica, čije bi objavljivanje, zajedno sa imenom i prezimenom osobe kojoj podaci pripadaju, predstavljalo prekomernu obradu podataka, a što bi bilo suprotno načelu proporcionalnosti iz člana 8. Zakona o zaštiti podataka o ličnosti. U prilog toga je i činjenica da se radi o presudi za ratne zločine, te da i iz tih razloga nije bila namera Poverenika da se štite imena optuženih, odnosno okrivljenih lica kojima je presuda izrečena, bez obzira na to što to nije eksplicitno navedeno u obrazloženju rešenja. Osim toga, da se nalogom Poverenika želela depersonalizacija presude, u tom slučaju otpada potreba zaštite svih drugih podataka o ličnosti koji se u rešenju Poverenika navode.

Iz citiranog se može primetiti da je Poverenik zauzeo stav da imena i prezimena treba objaviti dok ostale podatke treba zaštititi. Čitanjem obrazloženja stiče se utisak da razlog nije bio taj što Poverenik smatra da primena testa javnog interesa u ovom slučaju ukazuje da preteže interes javnosti da zna u odnosu na pravo na privatnost lica, već da je Poverenik utvrdio da se objavljivanjem imena i prezimena ne može otkriti identitet lica ili barem određenog broja lica čiji su podaci sadržani u presudi. U prilog ovakvoj interpretaciji stava Poverenika ide i činjenica da Poverenik nije napravio razliku u objavljivanju podataka o okrivljenima i ostalim licima (na primer svedocima ili oštećenima).

Autori analize se prema ovom pitanju – da li ime i prezime sami po sebi predstavljaju jedinstveni identifikator, odnosno da li otkrivaju identitet osobe – ne mogu eksplicitno odrediti. Ipak, ukazujemo na okolnost da se ime i prezime, čak i nakon izostavljanja ostalih pripadajućih ličnih podataka, ne nalaze u vakuumu, već su uvek sadržani u određenom dokumentu ili zbirci podataka. U ovom slučaju radi se o aktu suda. Informacija o nazivu suda sama po sebi ne predstavlja podatak o ličnosti, ali ona u većoj ili manjoj meri sužava krug potencijalnih lica istog imena i prezimena. Tako će ime i prezime objavljeno u aktu Osnovnog suda u Priboju (ovaj sud je nadležan samo za opštinu Priboj) verovatno u većoj meri ukazati na identitet osobe, nego što bi to bio slučaj sa aktom nekog suda čija se nadležnost prostire na teritoriji koja obuhvata znatno veći broj stanovnika (na primer, Viši sud u Beogradu). Mogućnost bliže identifikacije lica pružaju i informacije o vrsti predmeta i okolnostima predmeta koje ne moraju sadržati lične podatke (na primer, vrsta krivičnog dela). Pored toga, u odluci suda po pravilu se nalaze informacije o nekoliko lica, što ponekad može uvećati mogućnosti identifikacije nekog od njih. Ovo se naročito odnosi na situacije u kojima se više lica nalazi u ulozi okrivljenog ili kada se u predmetu iz vanparnične materije u ulozi predlagača i protivnika predlagača nalaze članovi porodice. Konačno, kombinacija nekog imena i nekog prezimena može biti više ili manje učestala. Ukoliko se u ulozi okrivljenog nalazi Petar Petrović, verovatno će identitet tog lica biti teže utvrditi nego kada se u istoj ulozi nalazi, na primer, Vlastimir Stojanoski ili Nadežda Balinović Janičijević. Ovde je važno napomenuti da četiri nabrojana faktora – informacija o nazivu suda, informacije o okolnostima slučaja, postojanje većeg broja lica i specifičnost ime-

na – kumulativno postižu veći efekat identifikacije. Stoga, autori analize ukazuju na potrebu da sudovi budu obazrivi prilikom razrešavanja dileme sa početka pasusa, te upućujemo i na sadržaj ove analize u delu koji se odnosi na određivanje pojma *podatak o ličnosti*.

5.2.3. Portal sudova Srbije

U decembru 2010. godine tadašnje Ministarstvo pravde i državne uprave Republike Srbije uspostavilo je Portal sudova Srbije, sa ciljem da se omogući jednostavan pristup informacijama o okončanim i tekućim predmetima. Tim povodom, predstavnici ministarstva saopštili su da će pregledom sadržaja ovog portala posetioci moći da izvrše uvid u osnovne informacije o svakom sudu, što uključuje i „tok predmeta u nadležnosti osnovnih, viših i privrednih sudova”. Konkretnije, uvid u tok predmeta, prema rečima predstavnika ministarstva, „podrazumeva da će stranke u postupku, ali i celokupna javnost, moći da saznaju, zahvaljujući svakodnevnom radu zaposlenih u sudovima u programu za automatizovano vođenje predmeta (AVP), ko su stranke i koji je osnov sudskog postupka, kada je rad na sudskom predmetu započet, koja vrsta podnesaka je uložena, od koga i kada, kao i kada su zakazana ročišta, koji je ishod ročišta, kada su donošene procesne i konačne odluke u predmetima, kada su odluke ekspedovane iz suda, kao i kada su uloženi pravni lekovi u postupcima koji se vode pred 77 sudova, odnosno pred svim privrednim, osnovnim i višim sudovima, kao i koje su odluke donete po izjavljenim pravnim lekovima”. Konačno, rečeno je i to da je „ova vrsta inovacije u srpskom pravosuđu u skladu sa opštom reformom pravosuđa i predstavlja zajednički napor svih njenih učesnika da se rad sudova približi strankama, kao i da se javnosti omogući uvid u njen rad”.⁶³

Međutim, način na koji je portal ustanovljen i na koji je kasnije funkcionisao, nije u dovoljnoj meri uvažio pravila koja se odnose na obradu podataka o ličnosti. Na portalu sudova tako su se nalazili podaci o licima o čijem se lišavanju poslovne sposobnosti odlučuje. 30. maja 2013. godine, Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti uputio je formalno upozorenje Ministarstvu pravde i naložio da se isprave nedostaci u obradi ličnih podataka. Poverenik je u upozorenju naveo da je obrada podataka sprovedena bez uporišta u Zakonu o zaštiti podataka o ličnosti, odnosno da su podaci prikupljeni i korišćeni bez odgovarajućeg pravnog osnova. Pored toga, Poverenik je utvrdio da su podaci prikupljeni i korišćeni na prekomeran, nesrazmeran način, imajući u vidu svrhu zbog koje je portal ustanovljen.

Budući da Ministarstvo pravde nije postupilo po upozorenju Poverenika, 12. decembra 2013. godine Poverenik je rešenjem⁶⁴ zabranio dalju obradu dela podataka na portalu sudova. U svom rešenju Poverenik je naveo koji podaci se ne smeju objavljivati na portalu sudova, te čija

63 17.12.2010, Ministarstvo pravde, *Novi Portal sudova Srbije*, dostupno na: <http://arhiva.mpravde.gov.rs/cr/news/vesti/novi-portal-sudova-srbije.html>

64 Rešenje Poverenika br. 011-00-00017/2012-05, dostupno na: <http://www.drzavnauprava.gov.rs/files/portalsudova-poverenik-resenje.doc>. Navodi iz Poverenikovog upozorenja sadržani su u ovom rešenju.

obrada nije potrebna za ostvarenje svrhe zbog koje je portal ustanovljen.

Na početku ovog rešenja Poverenik je naveo koje podatke nije dozvoljeno objavljivati na portalu. To su:

- a) U okviru **izvršnog postupka**: imena i prezimena i adrese stanovanja (mesto, ulica, broj) svih izvršnih poverilaca, kao i onih izvršnih dužnika koji nisu upisani u Registar izvršnih dužnika.
- b) U okviru **vanparničnog postupka**: imena i prezimena i adrese stanovanja (mesto, ulica, broj) učesnika u postupku raspravljanja zaostavštine, postupku proglašenja nestalog lica za umrlo, postupku lišenja, vraćanja ili produženja roditeljskog prava, postupku davanja dozvole za stupanje u maloletnički brak, kao i u postupcima predlagača i protivnika predlagača u postupku lišavanja poslovne sposobnosti.
- c) U okviru **parničnog postupka**: imena i prezimena i adrese stanovanja stranaka (mesto, ulica, broj).
- d) U okviru postupka u **radnim sporovima**: imena i prezimena i adrese stanovanja (mesto, ulica, broj).
- e) U okviru **krivičnog postupka**: imena i prezimena okrivljenih i adrese njihovog stanovanja (mesto, ulica, broj).

U nastavku rešenja Poverenik je ukazao na to da Ministarstvo pravde i državne uprave nije imalo pravni osnov za obradu podataka, budući da objavljivanje ovakvih podataka nije eksplicitno propisano zakonom.

No, za potrebe ove analize verovatno je najzanimljiviji deo rešenja u kome Poverenik opisuje razliku između javnosti sudskog postupka i javnosti sudskih odluka. Prema rečima Poverenika:

Ono što je najvažnije, jeste činjenica da se javnost raspravljanja ne može izjednačiti sa širim pojmom javnosti rada suda, a posebno ne sa javnim objavljivanjem podataka o ličnosti na AVP aplikaciji, proisteklih iz sudskih postupaka pred sudovima opšte nadležnosti. Pojam „javnog” ne može se jednoznačno tumačiti, niti se može smatrati da podaci o ličnosti, samo zbog toga što su saopšteni delu javnosti na javnoj raspravi ili pretresu, ili u okviru javno objavljene odluke suda, po automatizmu postaju javni za sva ostala lica, u konkretnom slučaju, za neograničeni broj korisnika interneta koji sa bilo koje tačke na planeti mogu da pristupe sadržajima na portalu.

Pored toga, Poverenik je naveo:

Činjenica da se podaci o ličnosti okrivljenih lica mogu preuzeti, snimiti, multiplicirati i pohraniti na najraznornije medije, i da pretraživani podaci u okviru internet portala ostaju trajno

zabeleženi na webu u vidu keširanog sadržaja, apsolutno dovodi u pitanje i smisao zakonske rehabilitacije osuđenih lica i brisanje podataka o osuđivanosti iz kaznene evidencije.

Ovim navodima Poverenik je ukazao na specifičnosti obrade podataka o ličnosti na internetu. Tradicionalni mehanizam objavljivanja sadržaja sudskih odluka podrazumeva postavljanje odluka na oglasne table u zgradama sudova, u koje po pravilu ulaze direktno zainteresovane stranke, njihovi zastupnici, kao i određeni broj lica koji su akteri drugih procesa koji se vode pred istim sudom. Na taj način je uvid u objavljene sudske odluke ograničen na uzak krug ljudi, pri čemu po pravilu nije dopušteno ili je tehnički neizvodljivo umnožiti predmetnu odluku i kasnije je publikovati izvan zgrade suda. Nasuprot tome, objavljivanje sudskih odluka putem interneta nudi neograničenu mogućnost kopiranja i širenja, čime informacija potencijalno postaje dostupna svima, uključujući i buduće generacije. Sadržaj sudskih odluka hipotetički se može preuzimati i ciljano dostavljati putem i-mejlova osobama koje mogu biti u kontaktu sa osobama čiji se podaci navode u odlukama, ili se sudske odluke iz određene materije mogu preuzimati i objavljivati na namenski napravljenim sajtovima, tako sačinjavajući neformalne registre uspostavljene po različitim osnovama i kriterijumima. Sve ovo može dovesti do toga da za 50 godina – dakle i nakon isticanja zatvorske kazne i perioda rehabilitacije – javnost i dalje bude upoznata sa sadržajem presuda nakon jednostavne pretrage u internet pretraživaču. Zbog toga je Poverenik na jednom mestu u rešenju upotrebio termin „celokupna internet zajednica” – upravo ukazujući na brojnost korisnika interneta i drastično drugačiji način cirkulacije informacija putem interneta. Gotovo neograničena dostupnost podataka o ličnosti putem interneta – kako u prostoru tako i vremenu – naročito je važna imajući u vidu pravo na zaborav (eng: *right to be forgotten*). Ovo pitanje razmatrao je i Evropski sud pravde u slučaju *Google Spain SL, Google Inc. v Agencia Española de Protección de Datos, Mario Costeja González*, presuda od 13. maja 2014,⁶⁵ a tema je veoma zastupljena i u aktuelnim debatama u okviru reforme pravnog okvira Evropske unije u oblasti zaštite ličnih podataka.⁶⁶

Kada je u pitanju obrada podataka o ličnosti pravnosnažno osuđenih lica, Poverenik je ukazao na to da se ovakvi podaci smatraju naročito osetljivim u smislu Zakona o zaštiti podataka o ličnosti. Sličan osvrt dao je i povodom obrade podataka o licima kojima je produženo roditeljsko staranje ili oduzeta poslovna sposobnost, budući da oni – istina na posredan način – ukazuju

65 Videti: Miloš Stojković, *Pravo na zaborav – šest meseci primene presude Evropskog suda pravde*, objavljeno u: *Pravni monitoring medijske scene u Srbiji, deseti broj publikacije*, Anem, 2014, dostupno na: <http://www.anem.org.rs/st/aktivnostiAnema/monitoring/story/16810/DESETA+Monitoring+publikacija+ANEMA+.html>, kao i: *Article 29 Data Protection Working Party, Guidelines on the Implementation of the Court of Justice of the European Union Judgement on “Google Spain SL, Google Inc. v Agencia Española de Protección de Datos, Mario Costeja González” C-131/12*, dostupno na: http://ec.europa.eu/justice/data-protection/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2014/wp225_en.pdf

66 Videti: *EU Council of Ministers Adopts General Data Protection Regulation*, dostupno na: <http://privacylawblog.fieldfisher.com/2015/eu-council-of-ministers-adopts-general-data-protection-regulation>

na zdravstveno stanje lica, što takođe predstavlja naročito osetljiv podatak u smislu ZZPL-a. U nastavku rešenja Poverenik je naveo da „načelno, podaci o ličnosti u sudskim spisima *imaju karakter informacija od javnog značaja*”, ali da „napred navedeno ne implicira zaključak da su sve informacije u sudskim spisima javne, niti da portal, odnosno ministarstvo, treba *proaktivno* da objavljuje takve informacije, od kojih najveći broj upravo predstavljaju podaci o ličnosti stranaka i drugih učesnika u postupcima pred sudovima opšte nadležnosti”.

Postupajući po ovom rešenju Poverenika, Ministarstvo pravde je uklonilo podatke o ličnosti za čiju je obradu Poverenik utvrdio da nije zasnovana na zakonu. Pretragom portala danas je moguće ostvariti uvid u tok većine predmeta pred Vrhovnim kasacionim sudom, Upravnim sudom, apelacionim, osnovnim, višim i privrednim sudovima.

5.3. Interni akti sudova kojima se uređuje anonimizacija podataka u sudskim odlukama

U delu analize koji se odnosi na metodologiju sprovedenog istraživanja, navedeno je da se istraživački uzorak sastojao od 46 sudova, i to: 20 osnovnih, 10 viših, 10 prekršajnih, 4 apelaciona suda, kao i Vrhovni kasacioni sud i Upravni sud. Na početku istraživanja izvršena je pretraga sajtova sudova i Portala sudova Srbije, kako bi se utvrdilo da li su neki interni akti kojima se uređuje anonimizacija podataka u sudskim odlukama (u daljem tekstu: interni akti) dostupni na taj način. Na ovim sajtovima istraživači su pronašli interne akte Vrhovnog kasacionog suda, apelacionih sudova u Beogradu, Nišu i Novom Sadu. Interni akt Upravnog suda postavljen je na sajt ovog suda u periodu rada na istraživanju, po usvajanju akta.

Takođe, utvrđeno je da se na Portalu sudova Srbije ne nalaze traženi interni akti osnovnih, viših i prekršajnih sudova. Iz tog razloga, zahtevom za pristup informacijama od javnog značaja obratili smo se na adrese 20 osnovnih, 10 viših i 10 prekršajnih sudova iz uzorka, kao i Apelacionom sudu u Kragujevcu, tražeći da nam dostave interni akt kojim je uređena oblast anonimizacije sudskih odluka.

Naredni korak u okviru istraživanja bila je analiza internih akata Vrhovnog kasacionog suda, Upravnog suda i dostupnih internih akata apelacionih sudova. Takođe, ovaj stadijum istraživanja poslužio je da se prepoznaju i analitički izdvoje celine koje se uređuju internim aktima, kao što su: vrsta podataka koji se anonimizuju, vrsta podataka koji su izuzeti od anonimizovanja, način-postupak anonimizovanja, eventualno postojanje različitih pravila anonimizacije u zavisnosti od vrste predmeta, itd.

Analizom internih akata VKS-a, Upravnog suda i apelacionih sudova utvrđeno je da su pravila anonimizacije delimično usaglašena. Ovi akti nemaju istovetne nazive – neki sudovi su usvojili pravilnike, a drugi uputstva, pri čemu se pravila utvrđena ovim aktima nekada odnose na anonimizaciju podataka u sudskim odlukama, dok se drugde odnose na (minimum) anonimi-

zacije sudskih odluka.

U tabeli su prikazani nazivi akata kao i datum usvajanja akata:

Sud	Naziv akta	Datum usvajanja akta
Vrhovni kasacioni sud	Pravilnik o zameni i izostavljanju (anonimizaciji) podataka u sudskim odlukama	27.05.2010.
Apelacioni sud u Beogradu	Pravilnik o minimumu anonimizacije sudskih odluka; Pravilnik o izmenama Pravilnika	20.08.2010.; 26.04.2012.
Apelacioni sud u Nišu	Uputstvo o zameni i izostavljanju (anonimizaciji) podataka u sudskim odlukama	09-03.2011.
Apelacioni sud u Novom Sadu	Pravilnik o zameni i izostavljanju (anonimizaciji) podataka u sudskim odlukama	05.01.2011.
Apelacioni sud u Kragujevcu	Pravilnik o zameni i izostavljanju (anonimizaciji) podataka u sudskim odlukama	12. 01. 2011.
Upravni sud	Pravilnik o zameni i izostavljanju (anonimizaciji) podataka u sudskim odlukama	10.08.2015.

Opštim odredbama ovih akata uređuje se način zamene i izostavljanja podataka u sudskim odlukama (anonimizacija) koje se objavljuju na internet stranicama ovih sudova, dok apelacioni sudovi u Beogradu i Nišu navode da se ista pravila primenjuju i u okviru vođenja sudske prakse odgovarajućeg suda. Akti svih sudova predviđaju da se pravila anonimizacije primenjuju na odluke suda koje se „u celini objavljuju na internet stranici suda“. Vrhovni kasacioni sud svojim pravilnikom predviđa da se sve odluke suda stavljaju javnosti na uvid putem sajta, dok ovakva praksa nije predviđena aktima drugih sudova čiji su akti bili predmet ove analize.

Akti sudova predviđaju da se objavljivanje sudskih odluka sprovodi tako da se određene informacije o različitim licima „zamene ili izostavljaju“. Vrhovni kasacioni sud predviđa da se zamena i izostavljanje podataka odnosi na podatke na osnovu kojih je moguće identifikovati „stranke, njihove zastupnike ili punomoćnike“. Akt Apelacionog suda u Nišu predviđa da se takvi podaci zamene ili izostave u slučaju da se odnose na „stranke, njihove zastupnike ili punomoćnike, svedoke, srodnike, bliska lica, susede stranaka i slično, kao i službene osobe čije učestvovanje u postupku predstavlja izvršavanje službene dužnosti (sudski veštak, sudski tumač, socijalni radnik, psiholog, pedagog, i dr.)“. Aktom Apelacionog suda u Beogradu, zame-

na i izostavljanje podataka odnosi se na sva lica navedena u aktu Apelacionog suda u Nišu, uz dodatak da se odnosi i na lekare kao službene osobe čije učestvovanje predstavlja izvršavanje službene dužnosti. Akt Apelacionog suda u Kragujevcu predviđa da se u odlukama iz građanske oblasti anonimizuju podaci o: „strankama (fizičkim i pravnim licima, učesnicima kojima svojstvo stranke priznaje poseban zakon ili sud), njihovim punomoćnicima (advokatima, advokatskim pripravnicima, zaposlenima kod advokata), zakonskim zastupnicima, umešačima, oštećenima, svedocima, srodnicima, bliskim licima i susedima stranaka”. Pored toga, za razliku od akata drugih apelacionih sudova, akt ovog suda predviđa da se podaci anonimizuju i o „stranci koja se u postupku pojavljuje kao: državni organ, organ teritorijalne autonomije i lokalne samouprave, ustanova (univerzitet, fakultet, škola, dečiji vrtić, bolnica, klinika, pozorište, muzej, institut, i dr.), javno preduzeće, udruženje, sindikat, fizičko lice koje je predstavnik državnog organa, javnog preduzeća, udruženja ili sindikata”. Stiče se utisak da je ovakvom odredbom sud zauzeo stanovište da čak i u slučajevima kada se institucija kojoj su poverena javna ovlašćenja pojavljuje u ulozi strane u predmetu iz građanske odluke, ne postoji opravdani interes javnosti da bude upoznata sa učešćem te institucije u predmetu.

Na ovom mestu je važno ukazati na to da pravila anonimizacije podataka u sudskim odlukama u zavisnosti od vrste predmeta, odnosno odeljenja suda pred kojim se vodi predmet, nisu usaglašene sa aktima apelacionih sudova.

Različite kriterijume anonimizacije u zavisnosti od vrste predmeta ustanovio je Apelacioni sud u Novom Sadu. Tako se aktom ovog suda bliže određuje koji se podaci anonimizuju u odlukama iz: građanske oblasti, oblasti radnog prava, krivičnog prava i krivičnim postupcima prema maloletnim licima. Takva pravila su ustanovljena i aktom Apelacionog suda u Kragujevcu, ali samo za dve oblasti – građansku i krivičnu. Aktom Apelacionog suda u Beogradu iz 2010. godine nije napravljena razlika u odnosu na vrstu predmeta. Ipak, Pravilnikom o izmenama Pravilnika koji je usvojen 2012. godine, od opšteg pravila anonimizacije izuzeti su podaci o „okrivljenim i osuđenim licima u presudama i rešenjima o trajnom oduzimanju imovine donetim u predmetima ratnih zločina, organizovanog kriminala ili pranja novca”. Slična formulacija nalazi se u aktu Vrhovnog kasacionog suda: „Ne anonimiziraju se podaci o okrivljenim i osuđenim licima u sudskim odlukama donetim u predmetima ratnih zločina, organizovanog kriminala ili pranja novca”. Apelacioni sud u Nišu nije ustanovio različite standarde anonimizacije, pa se istovetna pravila primenjuju nezavisno od vrste predmeta i odeljenja pred kojim se vodi predmet.

U delu akata koji se odnose na način anonimizacije podataka, utvrđuje se koja se vrsta podataka anonimizuje. Svi do sada analizirani akti predviđaju anonimizaciju sledećih podataka:

- Ime i prezime fizičkog lica;
- Naziv i sedište pravnog lica, ustanova, udruženja, sindikata, i sl [u aktima apelacionih sudova u Nišu, Novom Sadu i Beogradu navode se i: naziv i sedište državnih organa, organa

teritorijalne autonomije i lokalne samouprave, a u aktu Apelacionog suda u Kragujevcu pored ovih podataka i: ustanove, javnog preduzeća, udruženja, sindikata];

- Adresa (boravišta, prebivališta, sedišta);
- Datum i mesto rođenja;
- JMBG – jedinstveni matični broj građana;
- PIB – poreski identifikacioni broj;
- Broj lične karte, pasoša, vozačke dozvole, registarske oznake vozila, ili drugih ličnih dokumenata/isprava;
- I-mejl ili veb-adresa.

Pored ovih podataka, Apelacioni sud u Novom Sadu ustanovio je obavezu anonimizacije „naziva mesta, ulice i broja, vremena, odnosno datuma kritičnog događaja“.

Ukoliko se primeni definicija anonimizacije koja je predstavljena na početku publikacije, može se konstatovati da izraz *anonimizacija* ne bi trebalo tumačiti tako da se primenjuje na zamenu i izostavljanje podataka koji se ne smatraju podacima o ličnosti (ili podacima na osnovu kojih nije moguće identifikovati lice). Međutim, u određenim okolnostima lokacija kritičnog događaja zaista može ukazati na identitet lica. Na primer, ukoliko se u sudskoj odluci navodi da je opojna droga zaplenjena u dvorištu porodične kuće okrivljenog, navođenje adrese na kojoj se odvio kritični događaj ukazalo bi na mesto prebivališta okrivljenog, što bi ovo lice moglo učiniti odredivim. Ovaj primer naveden je kako bi se ukazalo na potrebu da se anonimizaciji podataka u svakoj sudskoj odluci pristupi kontekstualno, vodeći računa da se: a) prepozna vrsta podatka na osnovu kojeg lice može biti odredivo i potom b) napravi odgovarajući balans između zadovoljavanja prava javnosti da zna i prava na privatnost lica čiji se podaci navode u sudskoj odluci.

Prikupljenim aktima predviđeno je anonimizovanje ne samo podataka o ličnosti, već i informacija druge vrste. Konkretno, Pravilnik Vrhovnog kasacionog suda usvojen 27.5.2010. u članu 4. predviđa:

Anonimiziraju se izostavljanjem iz obrazloženja sudskih odluka pojedini dokazi koji predstavljaju službenu ili poslovnu tajnu i dokazi kojima se zadire u privatnost učesnika u postupku, a izostavljeni deo označava tačticama (...) ili prekriva crnom bojom.

Slična formulacija nalazi se u aktima apelacionih sudova u Beogradu, Kragujevcu, Novom Sadu i Nišu.

Važno je ukazati i na to da se pravni okvir u oblasti zaštite podataka o ličnosti u Republici Srbiji odnosi na fizička lica (pojedince, građane), te da ne pruža garancije zaštite privatnosti pravnih lica, osim u slučajevima kada podatak o pravnom licu upućuje na fizičko lice. U tom smislu, može se postaviti pitanje opravdanosti korišćenja izraza „anonimizacija“ kada se

ustanovljuju pravila izostavljanja i izmene podataka koji se odnose na pravna lica, kao što su naziv pravnog lica, poreski identifikacioni broj, itd. Slično pitanje može se postaviti i kada se utvrđuju pravila anonimizacije „dokaza koji predstavljaju službenu ili poslovnu tajnu”, ukoliko takvi dokazi ne sadrže lične podatke. Ovde je važno ukazati na to da pitanje upotrebe izraza anonimizacija nije isključivo terminološke prirode. Budući da se internim aktima sudova predviđa izostavljanje ili zamena podataka koji ne predstavljaju nužno podatke o ličnosti, sudovi su dužni da utvrde pravni osnov za uskraćivanje pristupa javnosti takvoj vrsti informacija, a takav pravni osnov ne mogu biti propisi iz oblasti zaštite podataka o ličnosti.

Pored toga, potrebno je imati u vidu i to da je Zakonom o tajnosti podataka, koji je stupio na snagu još 2009. godine, dakle pre usvajanja akata ovih sudova, uvedena nova klasifikacija tajnih podataka. Tako je ovim zakonom ukinuta kategorija službene tajne i predviđene su sledeće četiri kategorizacije: interno, poverljivo, strogo poverljivo, državna tajna. U tom smislu, sadržaje akata sudova trebalo bi izmeniti tako da budu usklađeni sa Zakonom o tajnosti podataka. Ovakvom usaglašavanju pribegao je Upravni sud, koji je usvajanjem novog akta tokom avgusta 2015. predvideo da se *anonimiziraju izostavljanjem iz obrazloženja sudskih odluka pojedini dokazi koji su označeni stepenom tajnosti...*

Internim aktima sudova precizira se i to koji podaci se ne anonimizuju. Ovde je važno napomenuti da postoje tri grupe podataka; podaci o fizičkim licima, podaci o pravnim licima i podaci o dokumentaciji (predmetima). Tako se u aktu Vrhovnog kasacionog suda i apelacionih sudova navodi da se „ne anonimiziraju podaci o pravosudnim organima koji su po zakonu zaduženi za preduzimanje radnji i postupanje, kao što su: naziv suda, broj predmeta, oznaka spisa, broj i datum donošenja odluke, sastav suda, imena sudija (predsednika veća i članova veća), zapisničara, naziv ostalih pravosudnih organa i podaci o identitetu njihovih predstavnika (javnih tužilaca i njihovih zamenika, republičkog javnog pravobranioca i njegovih zamenika), organi koji obavljaju policijske poslove i dr.“. Aktima Apelacionog suda u Novom Sadu i Apelacionog suda u Kragujevcu predviđa se da se ne anonimizuju podaci o „pravnom licu – javnom preduzeću koje obavlja delatnost od opšteg interesa i ima monopol”, što se ilustruje navođenjem primera *JP Elektroprivrede Srbije, Srbijašume, Srbijavode, JP Železnice Srbije* itd. Akti Apelacionog suda u Beogradu i Apelacionog suda u Nišu predviđaju nešto drugačije kriterijume za odstupanje od pravila anonimizacije – tako se predviđa da se „ne anonimizuju podaci o pravnom licu – javnom preduzeću koje obavlja delatnost od opšteg interesa i ima monopol, ukoliko svoju delatnost obavlja na području cele republike i ima veći broj zaposlenih”. Kao primeri se navode isti subjekti navedeni u aktu novosadskog i kragujevačkog apelacionog suda, i dodaju *PTT Srbija* i *Vojska Srbije*. U aktu Upravnog suda se navodi da se „ne anonimiziraju podaci o državnim organima, organima autonomne pokrajine, jedinicama lokalne samouprave, preduzećima i drugim organizacijama sa javnim ovlašćenjima koja su im poverena”.

U aktu Upravnog suda navodi se da se ne anonimizuju podaci koji su već objavljeni i dostupni. Čini se da je ovakvom formulacijom Upravni sud želeo da ukaže na nesvrishodnost anonimi-

zacije onih podataka koji su već dostupni javnosti, na primer putem interneta, javno dostupnih registara, u dnevnoj štampi, itd. Bez namere da zauzimamo stav o opravdanosti ovakve odredbe, ukazujemo na to da sadržaji koji su već objavljeni i dostupni ponekad mogu biti poznati samo ograničenom krugu ljudi, te da odluka da se podaci ne zamene ili izostave može dovesti do toga da znatno širi krug ljudi – potencijalno čitava javnost i potencijalno u neograničenom vremenskom periodu – bude upoznat sa njihovim sadržajem.

U delovima akata koji su uobičajeno nazvani „uputstvo o načinu anonimizacije“, sa izuzetkom akta Apelacionog suda u Beogradu, propisuju se konkretni postupci koje treba preduzeti. U ovim aktima se propisuje da se imena i prezimena zamene inicijalima. Nazivi pravnih lica uobičajeno se zamenjuju velikim početnim slovom reči koja čini naziv subjekta, dok se informacija o vrsti privrednog subjekta u celosti navodi (na primer, *Javno komunalno preduzeće* ili akcionarsko društvo). U pogledu podataka o „adresi i mestu rođenja“, naziv grada ili opštine se generalizuje navođenjem početnog slova, dok se ulica, broj i druge oznake izostavljaju. I-mejl adresa, veb-sajt, datum rođenja i JMBG se zamenjuju tačkicama, kao i brojevi ličnih dokumenata, uz navođenje vrste dokumenta koji je u pitanju. Na isti način se zamenjuju i podaci o registarskom broju vozila.

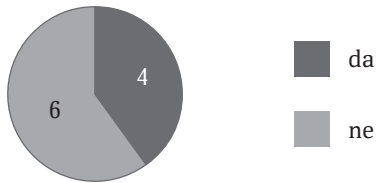
Korisno je pomenuti da su Apelacioni sud u Nišu i Apelacioni sud u Novom Sadu ustanovili pravila za zamenu podataka koji se odnose na „nazive državnih organa, organa teritorijalne autonomije i lokalne samouprave ili ustanove“, tako što se zamenjuju „jednom rečju koja označava pravni oblik tog organa, odnosno inicijalom, ako je naziv označen navodnicima“. Tako se predviđa da se podaci o Osnovnoj školi „Branko Radičević“ zamenjuju na sledeći način: „škola B.P“, dok se Grad Beograd zamenjuje konstrukcijom „Grad B.“. Stiče se utisak da su, ovakvim rešenjima, ovi sudovi ustanovili da pojavljivanje javnih institucija u sudskim postupcima ne predstavlja informaciju od javnog značaja.

5.3.1. Statistički prikaz odgovora sudova u pogledu postojanja internih akata

Nakon ovog početnog koraka u istraživanju, istraživači su analizirali odgovore preostalih sudova iz uzorka. Od 40 sudova kojima je upućen zahtev, 38 je na zahtev odgovorilo. Utvrđeno je da su neki sudovi doneli interne akte, dok neki to nisu učinili. Treću grupu sudova čine oni sudovi koji su doneli odluku da primenjuju interne akte nekih drugih sudova, na primer Vrhovnog kasacionog suda ili apelacionih sudova, i to najčešće onih apelacionih sudova u okviru čije jurisdikcije se nalaze. Prikupljeno je ukupno 11 akata. U grafikonima su prikazane informacije o postojanju internih akata u osnovnim, višim i prekršajnim sudovima iz uzorka.⁶⁷

67 Osnovni sud u Sjenici i Prekršajni sud u Paraćinu do dana zaključenja ove analize nisu dostavili informacije o postojanju internih akata i zatražene sudske presude. Odgovore je dostavilo ukupno 10 viših, 19 osnovnih i 9 prekršajnih sudova.

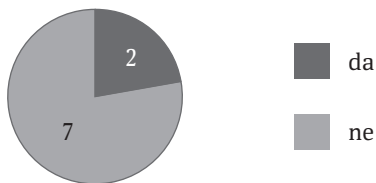
Viši sudovi - postojanje internih akata

Osnovni sudovi - postojanje internih akata

Prekršajni sudovi - postojanje internih akata

U ovoj fazi istraživanja potvrđena je početna pretpostavka da se interni akti osnovnih, viših i prekršajnih sudova mahom ne razlikuju od akata Vrhovnog kasacionog suda, Upravnog suda i apelacionih sudova, odnosno da razlike u uočenim rešenjima u aktima osnovnih, viših i prekršajnih sudova odslikavaju razlike koje postoje u sadržaju akata Vrhovnog kasacionog suda, Upravnog suda i apelacionih sudova, a koje su ranije predstavljene.

Na ovom mestu želimo da ukažemo na sadržaj Pravilnika o anonimizaciji podataka o ličnosti koji je 2014. godine usvojio Osnovni sud u Trsteniku. Za razliku od drugih sudova koji su se pri izradi akata mahom oslanjali na sadržaj akata apelacionih sudova i Vrhovnog kasacionog suda, stiče se utisak da je ovaj sud ponudio neka originalna rešenja. Ovim aktom ponuđena je sledeća definicija anonimizacije: „Anonimizacija je izostavljanje ili zamena slova, brojeva, simbola, i sl. u podacima o ličnosti stranaka; njihovih zastupnika ili punomoćnika; svedoka, srodnika, bliskih lica ili suseda stranaka; kao i službenih, odnosno stručnih lica koja učešćem u sudskom postupku izvršavaju službenu dužnost (veštaci, tumači, pedagozi, socijalni radnici i sl.), a koji podaci su sadržani u sudskim odlukama i drugim službenim aktima ovog suda (u daljem tekstu: dokument), nakon čega lice o čijim podacima je reč ne bi moglo biti određeno ili određivo“. Ovim aktom je navedena i vrsta podataka koji se anonimizuju. Pored onih vrsta

podataka koje su anonimizacijom obuhvatili VKS i apelacioni sudovi u Beogradu i Nišu, što je ranije predstavljeno, Osnovni sud u Trsteniku je predvideo da se anonimizuje i „drugi podatak o fizičkom licu, na osnovu koga bi to lice bilo određeno ili određivo”. Ovakvom odredbom sud je verovatno želeo da ukaže na neophodnost kontekstualnog pristupa anonimizaciji podataka u svakoj presudi, kako bi se otklonili svi razumno zamislivi rizici od reidentifikacije.

Ovaj sud predvideo je da se, izuzetno od opšte postavljene pravila anonimizacije, ne vrši anonimizacija „imena i prezimena lica kome je izrečena mera javnog objavljivanja presude”.

U pogledu načina anonimizacije, značajan broj sudova iz uzorka ne definiše detaljnije ovaj proces, ali predviđa da se podaci „anonimiziraju izostavljanjem i/ili zamenom na unificiran način odgovarajućih podataka konkretne odluke. Unificiran način zamene ili brisanje podataka, može biti različit za različite odluke, ali mora biti konzistentan (dosledan) u konkretnoj odluci”. Takođe se predviđa da se „odluke koje se anonimiziraju, dostavljaju licu koje vrši anonimizaciju u digitalnoj formi, pogodnoj za kompjutersku obradu”, kao i da je lice koje vrši anonimizaciju, obavezno da postupa po ovom pravilniku, kao i da sačuva kopiju izvornih i anonimizovanih odluka. Kada propisuju tehnike i postupke anonimizacije podataka, sudovi po pravilu koriste iste formulacije sadržane u aktima VKS-a i apelacionih sudova, koje su ranije predstavljene.

5.4. Primena standarda anonimizacije podataka u sudskim odlukama

U nastavku će biti prikazan način na koji su sudovi odgovorili na zahtev za slobodan pristup informacijama od javnog značaja, kojim je zatraženo od sudova da dostave konkretne sudske odluke. Od sudova opšte nadležnosti zatraženo je da dostave po dve odluke, i to: jednu iz krivične i jednu iz parnične ili vanparnične materije. Zahtev koji je upućen prekršajnim sudovima odnosio se na dve poslednje izrečene presude za prekršaje koji se, prema dostupnim informacijama, najčešće procesuiraju pred našim sudovima.

Od ukupno 40 prekršajnih osnovnih i viših sudova iz uzorka, samo dva suda nisu odgovorila na upućeni zahtev, pa su tako analizirane odluke ukupno 38 sudova. Sa izuzetkom jednog suda koji je jednu traženu odluku ekspedovao sudu više instance, pa je tako nije mogao dostaviti istraživačima, svi ostali sudovi dostavili su obe tražene odluke. Zajedno sa odlukama četiri apelaciona suda, Upravnog suda i Vrhovnog kasacionog suda, ukupan broj prikupljenih i obrađenih odluka u ovom istraživanju bio je ukupno 87.

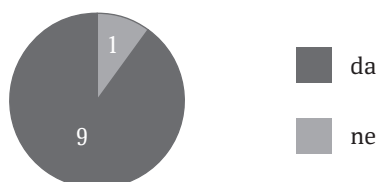
Uvidom u dostavljene odluke, može se napraviti početna klasifikacija u postupanju sudova:

- Sudovi su anonimizovali podatke u dostavljenim sudskim odlukama;
- Sudovi nisu anonimizovali podatke u dostavljenim sudskim odlukama;

- Sudovi su anonimizovali podatke u jednoj od dve dostavljene sudske odluke.

Kada govorimo o praksi Vrhovnog kasacionog suda, apelacionih sudova i Upravnog suda, važno je ukazati da su u prikupljenim presudama objavljenim na sajtovima ovih sudova uglavnom dosledno anonimizovani podaci. Međutim, praksa ostalih sudova iz uzorka nije u potpunosti usaglašena. Osnovni i viši sudovi po pravilu anonimizuju (neke) podatke, dok je kod prekršajnih sudova učestalija praksa stavljanja sudskih presuda na uvid javnosti bez anonimizacije podataka. U grafikonima je prikazan način na koji su sudovi dostavili odluke:

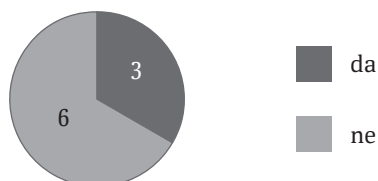
Viši sudovi - da li je korišćena anonimizacija?

Osnovni sudovi - da li je korišćena anonimizacija?

Prekršajni sudovi - da li je korišćena anonimizacija?

Među sudovima koji nisu izvršili anonimizaciju podataka nalaze se Viši sud u Subotici, Osnovni sud u Kuršumlji, Osnovni sud u Somboru, Drugi osnovni sud u Beogradu, prekršajni sudovi u Vršcu, Bačkoj Palanci, Lazarevcu, Loznici, Požegi i Prokuplju. Među navedenim sudovima samo Prekršajni sud u Lazarevcu ima usvojen interni akt kojim je uređena oblast anonimizacije podataka u sudskim odlukama. U nastavku ćemo ukratko predstaviti neke odgovore sudova koji mogu biti naročito relevantni za ovu analizu.

U odgovoru na zahtev, Viši sud u Subotici je na sledeći način predstavio razloge zbog kojih nije

pribežao anonimizaciji podataka prilikom dostavljanja traženih sudskih odluka:

Uvidom u spise predmeta br. K. 23/14 i P. 22/14, utvrđeno je da ni u jednom od ova dva predmeta javnost nije bila isključena (u celosti ili delimično), te ne postoji potreba da se imena učesnika u postupku naknadno skrivaju, s obzirom na to da su svedočenja, veštačenja i ostale dokazne radnje bile javne, a imena nosilaca pravosudnih funkcija koji postupaju u predmetu i presuđuju (ili optužuju) „U ime naroda” sa pozicija državne vlasti, nije dopušteno skrivati u demokratski uređenim društvima. Što se tiče imena okrivljenih, osuda za krivično delo povlači sa sobom brojne posledice, koje traju sve do sudske ili zakonske rehabilitacije (čl. 569 – 582. ZKP-a). Uslovi za rehabilitaciju u predmetu K 23/14 nisu nastupili, pa nije moguće sakriti imena pravnosnažno osuđenih lica u javnom postupku, jeri bi se to kosilo sa odredbom 362. ZKP-a.

U konkretnoj odluci iz krivične materije koja je u celosti dostavljena, izrečena je uslovna osuda za sedmoricu okrivljenih za krivično delo: nasilničko ponašanje na sportskoj priredbi iz člana 344a KZ-a, uz izrečenu meru bezbednosti zabrana prisustvovanja određenim sportskim priredbama.

Na ovom mestu je važno napomenuti da je Viši sud u Subotici zajedno sa zatraženom odlukom ovog suda iz krivične materije istraživačima samoinicijativno (proaktivno) dostavio i odluku Apelacionog suda u Novom Sadu u predmetu koji je pred apelacionim sudom pokrenut po žalbi okrivljenih po dostavljenoj odluci Višeg suda u Subotici. U dostavljenoj odluci Apelacionog suda u Novom Sadu takođe nisu anonimizovani lični podaci učesnika u postupku. Zbog toga su se istraživači obratili Apelacionom sudu u Novom Sadu, zahtevom kojim su zatražili dostavljanje sudske presude u navedenom predmetu. Ovaj sud je odgovorio na zahtev i istraživačima dostavio presudu primenjujući standarde anonimizacije koji su predviđeni internim aktom ovog suda. Na ovaj način, istraživači su pribavili istovetnu sudsku presudu iz dva izvora, čiji je sadržaj u jednom slučaju bio u potpunosti dostupan, dok je u drugom slučaju deo sadržaja bio anonimizovan. Imajući sve okolnosti u vidu, istraživači mogu konstatovati da je postupanje Višeg suda u Subotici kompromitovalo anonimizaciju koju je primenio Apelacioni sud u Novom Sadu, što dodatno ukazuje na neophodnost ustanovljavanja jedinstvenih pravila anonimizacije podataka u sudskim odlukama u okviru celokupne mreže sudova na teritoriji Republike Srbije.

U konkretnoj odluci iz parnične materije Višeg suda u Subotici, koja je takođe u celosti dostavljena, presudom je delimično usvojen tužbeni zahtev tužioca radi naknade nematerijalne štete za pretrpljeni duševni bol zbog neosnovanog lišenja slobode sada pokojnog oca. On je u zatvoru na Golom otoku proveo nešto više od tri godine (1949-1952.) zbog krivičnog dela prenošenja lažne, neprijateljske propagande, za šta je 2013. godine u potpunosti rehabilitovan.

U odlukama Osnovnog suda u Kuršumlji koje su dostavljene istraživačima, takođe nisu anonimizovani podaci. Sud je u dopisu naveo da je sud *osnovan 1.1.2014. godine, tako da još uvek nije uređena oblast anonimizacije sudskih odluka.* U konkretnoj odluci iz krivične materije koja je u

celosti dostavljena, izrečena je uslovna osuda za učinjeno krivično delo: nasilničko ponašanje iz člana 344. KZ-a. Odluka iz vanparnične materije – takođe dostavljena u celosti, bez anonimizacije podataka - relevantna je za ovo istraživanje budući da se odnosi na rešenje kojim se produžava roditeljsko pravo, te da se pored osnovnih ličnih podataka roditelja i deteta (predlagača i protivnika predlagača) u obrazloženju rešenja nalaze brojni naročito osetljivi podaci. Nalazi i mišljenja lekara veštaka se navode u obrazloženju, pa tako saznajemo da osoba u odnosu na koju se produžava roditeljsko pravo – imenovana u celosti - *povređuje sebe i druge, nekada se demonstrativno umokri, udara se po glavi, grize ruke, efektivno je neusklađen, nepredvidiv, introvertan... da je zahvaljujući lekovima iz grupe jakih sedativa koje inače pije prisutan na ročištu... Ovakvo stanje obolelog je posledica oštećenja mozga u ranom uzrastu, kao i oštećenja očnih jabučica i predstavlja trajno i definitivno stanje, koje se manifestuje kroz ispade u ponašanju i mentalnom statusu koje kao takvo nije dostupno korekciji...*

U odlukama Osnovnog suda u Somboru koje su dostavljene istraživačima takođe nisu anonimizovani podaci. U konkretnoj odluci iz krivične materije koja je u celosti dostavljena, izrečena je jedinstvena kazna rada u javnom interesu za učinjeno krivično delo nasilje u porodici iz člana 194. KZ-a, kao i mere bezbednosti zabrane približavanja i komunikacije. Ime i prezime oštećene – supruge okrivljenog – u celosti su dostupni u presudi, kao i informacija da je oštećena pretrpela *udarac u lice, usled čega je zadobila laku telesnu povredu u vidu nagnječine sa crvenilom i krvnim podlivom veličine oko 7-10 cm, u predelu desnog oka, a odmah potom joj [je okrivljeni] pesnicom zadao udarac u predeo grudnog koša, usled čega je oštećena zadobila laku telesnu povredu u vidu nagnječine desne strane grudnog koša sa krvnim podlivom oko 8 cm... U nastavku se navodi da je usled takvog ponašanja okrivljenog, kod oštećene nastupio i strah, te da je sledećeg dana i napustila zajednicu života sa okrivljenim.*

Dostavljena odluka ovog suda iz parnične materije odnosi se na tužbeni zahtev tužioca – JKP „Čistoća” Sombor – da tuženi isplati određeni iznos na ime duga za uslugu odnošenja smeća.

Drugi osnovni sud u Beogradu je u odgovoru kojim je dostavio presude naveo da ne poseduje akt kojim se uređuju pravila anonimizacije, te da *u ovoj oblasti postupa isključivo na osnovu Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja i Zakona o zaštiti podataka o ličnosti.* Odluka iz krivične materije odnosila se na osudu zbog krivičnog dela: teško delo protiv bezbednosti javnog saobraćaja iz člana 297. KZ-a. U dostavljenoj odluci tako se saznaje da je oštećeni – imenovan u celosti – koji je upravljao motociklom, te je nakon kontakta sa vozilom kojim je upravljao okrivljeni *zadobio opsežne povrede glave – povrede tkiva poglavine, višestruke prelome kostiju, lobanje i lica i razorenje sadržaja lobanjske duplje, višestruke prelome kostiju trupa – kičmenog stuba, rebara, grudne kosti, povrede mekih tkiva trupa i udova u vidu krvnih podliva i oguljotina kože i povreda potkožnog mekog tkiva, te je usled razorenja za život važnih moždanih centara nastupila smrt kod oštećenog* _____⁶⁸.

68 Ime i prezime oštećenog u celosti je navedeno u dostavljenoj presudi, ali je za potrebe ovog istraživanja izostavljeno.

Na ovom mestu može biti korisno konstatovati i to da su o kritičnom događaju istog dana izvestili domaći mediji, i to bez anonimizovanja podataka o okrivljenom i oštećenom.⁶⁹ Ovaj primer naveden je kako bi se ukazalo na poteškoće sa kojima se sudovi mogu suočiti kada vrše anonimizaciju podataka u sudskim presudama koje se odnose na događaje o kojima su mediji izveštavali, navodeći identifikacione podatke lica uključenih u sudski proces koji je potom usledio.

Prekršajni sud u Bačkoj Palanci u celosti je dostavio tražene sudske odluke. U dopisu ovaj sud navodi: *S obzirom na to da odluke još nisu pravnosnažne, to vam se dostavljaju odluke u formi nacerta, odnosno bez potpisa i pečata*, da nije usvojio nikakav interni akt kojim bi uredio oblast anonimizacije podataka u sudskim odlukama, te da *primenjuje Zakon o zaštiti podataka o ličnosti direktno*.

5.4.1. Metode, tehnike i postupci korišćeni prilikom anonimizacije podataka

Kada govorimo o odgovorima u kojima su sudovi anonimizovali podatke, istraživači su uočili da su primenjene različite metode, tehnike i postupci anonimizacije. Izostavljanje podataka je značajno učestalije u odnosu na zamenu podataka.

Viši sudovi - primenjeni metodi anonimizacije

Osnovni sudovi - primenjeni metodi anonimizacije

69 Kurir, Poginuo motociklista u Beogradu, 2.11.2011. <http://www.kurir.rs/poginuo-motociklista-u-beogradu-clanak-120241>

Osnovni sudovi - primenjeni metodi anonimizacije

Izostavljanje podataka elektronskim putem primenili su Viši sud u Pančevu, Viši sud u Novom Pazaru, Osnovni sud u Zrenjaninu, Osnovni sud u Bujanovcu i Prekršajni sud u Beogradu.

Osnovni sud u Zrenjaninu je postupak anonimizacije sproveo nedosledno, te je na jednom mestu propustio da izostavi ime ćerke okrivljenog, za koju okrivljeni nije davao izdržavanje, i zbog čega mu je u ovom predmetu izrečena uslovna osuda. Imajući u vidu da se radi o maloletnom licu, sa prebivalištem u mestu koje prema podacima dostupnim na internetu broji nešto manje od 4.000 stanovnika, da je u presudi naveden datum razvoda braka roditelja ovog lica, stiže se utisak da bi identitet ovog lica bilo relativno lako utvrditi na osnovu poznavanja imena ćerke.

Osnovni sud u Beogradu je postupak anonimizacije sproveo nepotpuno, te je na jednom mestu propustio da izostavi ime i prezime okrivljenog.

Izostavljanje podataka ručnim putem – korišćenjem korektora ili flomastera – primenili su viši sudovi u Beogradu, Smederevu, Negotinu, Leskovcu, Kruševcu i osnovni sudovi u Senti, Vrbasu, Novom Sadu, Obrenovcu, Jagodini, Trsteniku, Požarevcu, Boru, Aleksincu i Lebanu. Ova tehnika i postupak anonimizacije pokazali su se kao neadekvatni u nekoliko odgovora koje su sudovi dostavili. Sadržaj odluke u delu koji je bio prekriven flomasterom (ime i prezime okrivljenog, na primer) bilo je moguće utvrditi u odlukama koje su dostavili Viši sud u Smederevu, Viši sud u Leskovcu, Osnovni sud u Vrbasu, Osnovni sud u Novom Sadu, Osnovni sud u Gornjem Milanovcu, jer je korišćen neadekvatan flomaster. Upotreba korektora pri anonimizaciji takođe može predstavljati neadekvatan postupak, ukoliko je nohtom ili na drugi način moguće ukloniti trag korektora tako da prekriveni sadržaj postane dostupan čitaocu. Ovakav problem uočen je u odlukama koje su dostavili Osnovni sud u Senti i Prekršajni sud u Rumi.

Kada govorimo o zameni podataka, korišćene su tehnike generalizacije i šifriranja. Generalizaciju su primenili Viši sud u Sremskoj Mitrovici, Viši sud u Užicu, Osnovni sud u Šidu i Osnovni sud u Knjaževcu. Šifriranje kao tehniku izmene podataka nije dosledno primenio niti jedan sud. Ovu tehniku primenio je Osnovni sud u Ubu, ali u samo jednoj dostavljenoj odluci. Ovaj sud je po zahtevu postupio tako što je u jednoj odluci (iz krivične materije - okrivljena je osuđena uslovno zbog krivičnog dela: nedavanje izdržavanja iz člana 195. KZ-a) primenio standarde anonimizacije podataka. Podaci su u ovoj presudi anonimizovani zamenom – ši-

friranjem na vrlo sistematičan način, tako da presuda bude lako čitljiva i razumljiva u potpunosti, te ovo postupanje suda ističemo kao primer dobre prakse. Drugu odluku ovaj sud je dostavio u celosti. U pitanju je rešenje kojim se uređuje način korišćenja suvlasničke imovine. Lični podaci predlagača i protivnika predlagača nisu anonimizovani. U dopisu koji je ovaj sud uputio zajedno sa dvema sudskim odlukama, sud je informisao istraživače da *nema interni akt kojim je uređena oblast anonimizacije sudskih odluka* i nije predstavio razloge zbog kojih je odlučio da različito postupi prilikom dostavljanja ovih sudskih odluka. Autori ove analize, stoga, mogu samo pretpostaviti da je sud procenio da u konkretnom predmetu iz krivične materije preteže interes zaštite privatnosti, dok u konkretnom predmetu iz vanparnične materije preteže interes javnosti da zna.

5.4.2. Vrsta podataka koji su anonimizovani u sudskim odlukama

Predstavljena praksa sudova ukazuje na to da sudovi primenjuju različite metode, tehnike i postupke anonimizacije podataka u sudskim odlukama. Razlike u praksi uočene su i kada je upoređeno postupanje sudova u stavljanju javnosti na uvid određenih kategorija (vrsta) podataka sadržanih u sudskim odlukama. Sudovi po pravilu čine javnim podatke o sudijama, zapisničarima, organima javne vlasti koji se u različitim ulogama pojavljuju u predmetima, dok po pravilu anonimizuju imena strana u postupku i svedoka. Uočena je različita praksa u pogledu anonimizacije podataka o sudskim veštacima.

U nastavku će biti navedeni samo neki primeri koji ukazuju na neusaglašenost sudske prakse u pogledu stavljanja sudskih presuda na uvid javnosti.

Viši sud u Beogradu nije anonimizovao podatke o optuženom, niti podatke o njegovom branio-cu, svedocima i veštacima. Ovaj sud je, međutim, anonimizovao podatke o policijskom službeniku koji je pronašao opojnu drogu u stanu optuženog. Iz presude su izostavljene informacije koje se odnose na lokaciju na kojoj je pronađena opojna droga, broj potvrde o privremeno oduzetim predmetima. Pored toga, izostavljena je i informacija o olakšavajućoj okolnosti, kao i deo nalaza i mišljenja sudskog veštaka psihijatra. Autori ove analize tako samo mogu da pretpostave da se radi o podacima o zdravstvenom stanju optuženog koji su uvaženi prilikom odluke o vrsti i težini krivične sankcije. U dopisu koji je dostavljen zajedno sa odlukama sud je naveo da je *pre dostavljanja [traženih odluka] ovaj sud u navedenim dokumentima zaštitio podatke o ličnosti, shodno Zakonu o zaštiti podataka o ličnosti*.

Viši sud u Smederevu je anonimizovao podatke o sudiji i zapisničaru, iako je internim aktom ovog suda predviđeno da se takvi podaci ne anonimizuju. Podatke o sudiji i zapisničaru anonimizovao je i Osnovni sud u Gornjem Milanovcu koji nema interni akt o anonimizaciji. Istu vrstu podataka anonimizovali su Viši sud u Užicu i Osnovni sud u Vrbasu. Na ovom mestu je važno podsetiti da su informacije o sudiji kome je dodeljen određeni predmet dostupne na Portalu sudova Srbije, u šta su se istraživači uverili prilikom izrade zahteva kojima su zatra-

žene konkretne presude. U tom smislu, sudije koje su presuđivale u konkretnim predmetima su lako odredive, uprkos izostavljanju ili zameni podataka iz predmetnih presuda.

Osnovni sud u Aleksincu anonimizovao je podatke o oštećenom. U pitanju je pravno lice za koje je čitanjem neanonimizovanih delova presude utvrdivo da se radi o subjektu koji postavlja distributivne plombe i električna brojila, ima distributivni sistem i isporučuje električnu energiju. Na osnovnu ovakvih informacija, bilo je moguće utvrditi o kojem se subjektu radi. Istovremeno, internim aktom ovog suda predviđeno je da se iz anonimizacije izuzmu javna preduzeća, te nije jasno zbog čega je ovaj sud odlučio da anonimizuje podatke o oštećenom.

Osnovni sud u Knjaževcu je izvršio generalizaciju i u odnosu na informaciju o lokaciji (grad, raskrsnica ulica) na kojoj je izvršeno krivično delo za koje je optuženi osuđen zbog ugrožavanja javnog saobraćaja.

Prekršajni sud u Rumi učinio je dostupnim ime i prezime okrivljenog, ali je anonimizovao sve ostale podatke koji se na njega odnose, kao i podatke o roditeljima okrivljenog i podatke o osobi koju je napao, zbog čega je osuđen na novčanu kaznu zbog prekršaja iz člana 6. Zakona o javnom redu i miru.

Viši sud u Novom Pazaru nije anonimizovao podatke o sudskim veštacima i svedocima. Osnovni sud u Bujanovcu anonimizovao je podatke koji se odnose na svedoke, a nije anonimizovao podatke o veštacima.

Konačno, važno je ukazati i na to da su u dostavljenim odlukama neki sudovi crnim flomasterom precrtavali čitave rečenice ili delove rečenica, zbog čega istraživači nisu bili u prilici da utvrde koja vrsta podataka je izostavljena u tim odlukama.

6. Zaključci

Na osnovu svega što je u okviru ove analize do sada predstavljeno, može se zaključiti da pravila anonimizacije podataka u sudskim odlukama u Srbiji nisu usaglašena. Neki sudovi usvojili su interne akte, kako bi uredili ovu oblast, dok drugi sudovi to nisu učinili. Pored toga, sadržaj usvojenih internih akata razlikuje se u nazivu, a ponekad i u vrsti podataka koje treba anonimizovati. Takođe, ni praksa anonimizacije podataka u sudskim odlukama nije usaglašena u okviru mreže sudova u Srbiji. Sprovodeći istraživanje, istraživači su uočili da su neki sudovi odlučili da sudske odluke u potpunosti učine javnim. Sa druge strane, neki sudovi su odlučili da izostave podatke o sudijama.

Unutar ovako širokog raspona prakse, potrebno je na sistematičan način urediti oblast anonimizacije podataka u sudskim odlukama. Ovakav poduhvat treba da obezbedi adekvatan balans između prava javnosti da ima uvid u sudske odluke i prava na privatnost lica čiji se podaci

navode u tim odlukama. Tako definisana pravila anonimizacije trebalo bi da budu usvojena i primenjivana u čitavoj sudskoj mreži u Srbiji.

Pored toga, pravila anonimizacije podataka u sudskim odlukama trebalo bi da uvažavaju specifičnosti svake vrste predmeta. Takva pravila mogu biti korisna sudovima u primeni testa javnog interesa, prilikom stavljanja javnosti na uvid konkretne sudske presude. Ali važno je ukazati da i u slučaju usvajanja jedinstvenih pravila u ovoj oblasti, odluku o tome hoće li određena informacija biti stavljena javnosti na uvid ili će biti anonimizovana u konačnosti mora doneti sud u konkretnom slučaju. Ma koliko standardi anonimizacije bili u stanju da prepoznaju i uvažavaju nijanse, u zavisnosti od vrste predmeta i vrste informacija sadržanih u sudskoj odluci, svakoj sudskoj odluci treba pristupiti kontekstualno, sagledati njene specifičnosti i potom proceniti koje podatke treba staviti javnosti na uvid a koje podatke treba anonimizovati.

Nakon ovakve procene, potrebno je odabrati prigodan metod anonimizacije, a potom i odgovarajuće tehnike i postupke. U okviru ovog istraživanja utvrđeno je da je izostavljanje podataka znatno učestalije u odnosu na zamenu podataka. Prilikom izbora metoda, tehnike i postupaka anonimizacije, treba imati u vidu kapacitete i resurse sudova u smislu broja zaposlenih i finansijskih sredstava koje je potrebno koristiti. Istovremeno, neophodno je uvažiti potrebu da se na adekvatan način zadovolji interes javnosti da ostvari uvid u dokumentaciju u posedu organa javne vlasti. Posebnu pažnju potrebno je obratiti na to da, kada se primenjuje anonimizacija, javnost bude upoznata sa vrstom podatka koji je anonimizovan. Kada se sprovodi anonimizacija, potrebno je imati na umu njenu dvojaku svrhu: da se uklone mogućnosti identifikacije lica, a da ostale informacije pružene u dokumentaciji zadrže izvorno značenje i smisao, te da dokumentacija bude lako čitljiva i kontekstualno razumljiva. U suprotnom, sadržaj dostavljene presude neće biti razumljiv, čime može biti uskraćeno pravo javnosti da zna. Takođe, prilikom primene specifičnih tehnika i postupaka anonimizacije, potrebno je obratiti pažnju na to da se izbegnu uočeni propusti, poput korišćenja transparentnih flomastera i korektora koji se mogu ukloniti.

Proces izrade Modela pravilnika o standardima anonimizacije podataka u sudskim odlukama

Dostupnost sudske prakse, uz poštovanje pravila zaštite podataka o ličnosti, jedan je od predušlova konzistentnosti sudske prakse, ali i unapređenja pravne sigurnosti uopšte. Akcioni plan za poglavlje 23 predviđa za 2. kvartal 2016. godine rad na utvrđivanju jasnih pravila anonimizacije sudskih odluka pre njihovog objavljivanja, oslanjajući se na pravila Evropskog suda za ljudska prava (Aktivnost 1.3.9.2). Imajući u vidu rezultate sprovedene analize i navedene planove Ministarstva pravde i Vrhovnog kasacionog suda (koji su, prema Akcionom planu, zaduženi za rad na pravilima anonimizacije), *Partneri Srbija* formirali su ekspertsku grupu za izradu Modela pravilnika o standardima anonimizacije podataka u sudskim odlukama (ekspertska grupa).

Prilikom formiranja ekspertske grupe, *Partneri Srbija* nastojali su da u njen rad uključe predstavnike svih relevantnih aktera neposredno zainteresovanih za izradu ovakvih standarda. Nakon serije konsultativnih sastanaka sa predstavnicima ključnih aktera, formirana je ekspertska grupa u sastavu:

Renata Pavešković	Predsednik Osnovnog suda u Velikoj Plani, predstavnica Društva sudija Srbije
Dunja Tasić	Istraživačica, predstavnica Beogradskog centra za bezbednosnu politiku
Senka Vlatković Odavić	Novinarica, predstavnica Nezavisnog udruženja novinara Srbije
Jugoslav Tintor	Advokat, predstavnik Advokatske komore Srbije
Miodrag Plazinić	Viši javni tužilac u Višem javnom tužilaštvu u Valjevu, predstavnik Udruženja javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije
Nina Nicović	Viši sudijski saradnik u Višem sudu u Beogradu, predstavnica Asocijacije pravosudnih savetnika Srbije
Prof. dr Dejan Milenković	Profesor na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu, predstavnik akademske zajednice

Ekspertska grupa sastajala se u periodu od oktobra 2015. do februara 2016. godine. Tokom ovog perioda, ekspertska grupa izradila je radnu verziju Modela pravilnika, koja je potom prezentovana zainteresovanim akterima na četiri panel-diskusije organizovane u periodu od decembra 2015. do februara 2016. godine u Nišu, Kragujevcu, Beogradu i Novom Sadu. Ovim

događajima prisustvovalo je preko 100 predstavnika sudova, javnih tužilaštava, nezavisnih institucija, advokature, medija, organizacija civilnog društva i drugih zainteresovanih lica. Na panel-diskusijama učesnici su iznosili komentare i predloge za unapređenje teksta radne verzije Modela pravilnika. Ekspertska grupa razmotrila je sve komentare, a potom usvojila finalnu verziju Modela pravilnika. Konačno, Model pravilnika predat je Vrhovnom kasacionom sudu sa predlogom da se tekst Modela pravilnika i formalno usvoji i preporuči njegova primena svim sudovima u Republici Srbiji.

U nastavku su prikazane teme i pitanja koje je ekspertska grupa razmatrala tokom izrade teksta Modela pravilnika, kao i najznačajniji komentari učesnika panel-diskusija.

1. Predmet Modela pravilnika

Izradi Modela pravilnika pristupilo se sa ciljem da se doprinese proaktivnoj transparentnosti rada sudova. Stoga se, u pogledu **načina** stavljanja sudskih odluka na uvid javnosti, predloženi Model pravilnika odnosi kako na objavljivanje sudskih odluka na veb-stranici suda, u biltenima, informatorima i drugim vrstama publikacija, tako i na druge načine, tj. metode kojima se ove odluke mogu učiniti dostupne javnosti (na primer, na osnovu obaveza sudova proisteklih iz Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja).

2. Vrste akata na koje se Model pravilnika primenjuje

Model pravilnika primenjuje se na sve pravnosnažne i nepravnosnažne sudske odluke. Ovakvo pravilo ustanovljeno je budući da nepravnosnažne odluke takođe predstavljaju dokumentaciju u posedu organa javne vlasti i u vezi su sa radom tih organa, te javnost ima pravo da im pristupi. Tokom javne ekspertske rasprave na panel-diskusijama, učesnici su ukazali na rizik od narušavanja načela pretpostavke nevinosti objavljivanjem nepravnosnažnih sudskih odluka. Ekspertska grupa odlučila se na ovakvo rešenje upravo sa ciljem zaštite sudova od prekomernog objavljivanja ličnih podataka sadržanih u nepravnosnažnim sudskim odlukama. Takođe, ekspertska grupa je ustanovila da se se ova pravila odnose na sve sudske odluke (presude, rešenja, zaključke, itd.).

3. Pojam anonimizacije i tretman podataka o pravnim licima

Pravo na zaštitu privatnosti, pa tako i pravo na zaštitu podataka o ličnosti, jemči se samo fizičkim, a ne i pravnim licima.⁷⁰ Pojam anonimizacije definisan je na osnovu definicija iz srodnog internog akta Poverenika⁷¹ i Mišljenja o konceptu anonimizacije Radne grupe za zaštitu

70 Videti: Nataša Pirc Musar, *Vodič kroz Zakon o zaštiti podataka o ličnosti*, 2009.

71 Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, *Pravilnik o anonimizaciji podataka o ličnosti*

podataka - Član 29.⁷² U tom smislu, definicija anonimizacije odnosi se na podatke o ličnosti i druge podatke na osnovu kojih treća strana može identifikovati fizičko lice na koje se ti podaci odnose. To znači da se podaci o pravnim licima izostavljaju ili zamenjuju samo ukoliko mogu biti iskorišćeni za identifikaciju fizičkog lica. Na panel-diskusijama, učesnici su ovakvo rešenje komentarisali i izdvojila su se dva stanovišta. Prvo, da pravna lica imaju pravo na zaštitu reputacije. Po drugom stanovištu, javnost treba da raspoláže ovakvim informacijama, jer to može povećati pravnu i imovinsku sigurnost. Ekspertska grupa sagledala je ove komentare i uvažila okolnost da je potrebno obezbediti valjani pravni osnov za izuzimanje podataka o pravnim licima iz sudskih odluka, što ne mogu biti propisi u oblasti zaštite podataka o ličnosti.

4. Koje podatke ne treba anonimizovati?

Model pravilnika predviđa da podatke o sudijama, sudijama porotnicima, zapisničarima, javnim tužiocima i njihovim zamenicima, javnim pravobraniocima i njihovim zamenicima, veštacima i advokatima kao punomoćnicima i braniocima ne treba anonimizovati. Ovo je naročito važno kada se radi o podacima o sudijama koje odlučuju „u ime naroda“ i čiji rad treba da bude podložan uvidu javnosti.

Pored toga, Modelom pravilnika je uređeno i da se podaci o pravnim licima i državnim organima ne anonimizuju, osim kada je na osnovu njih moguće utvrditi identitet učesnika u postupku, shodno ranije navedenoj definiciji pojma anonimizacije.

5. Minimum standarda anonimizacije podataka učesnika u sudskim postupcima

Model pravilnika predviđa da se anonimizacija podataka primenjuje na lične podatke učesnika u sudskom postupku, kao i lica čiji identitet može posredno dovesti do identifikacije učesnika u postupku. Ovo se posebno odnosi na prijatelje, srodnike, komšije i druga fizička lica, ali i pravna lica na osnovu čijih podataka bi bilo moguće utvrditi identitet učesnika u postupku.

Ipak, predviđeni su i izuzeci od navedenog pravila, što znači da obaveza anonimizacije podataka učesnika u postupku nije apsolutna. Izuzeci se odnose na okolnosti kada se radi o licu - učesniku u postupku - čiji su podaci od ranije poznati javnosti, i to tako što ih je saopštio nadležni državni organ, sami učesnici u postupku ili su objavljeni putem medija. Ovakvo rešenje usvojeno je imajući u vidu da su podaci o učesnicima ranije objavljeni, te da anonimizacija u takvim okolnostima ne bi mogla da bude uspešno sprovedena, imajući u vidu značajne mogućnosti reidentifikacije.

72 Grupa je nezavisno evropsko savetodavno telo za zaštitu i privatnost podataka. Njeni zadaci su opisani u članu 30. Direktive 95/46/EC i članu 14. Direktive 97/66/EC.

6. Lični podaci koje treba anonimizovati

Član 6. Modela pravilnika uređuje da se anonimizuju ime, prezime, nadimak fizičkog lica, drugi lični podaci iz identifikacionih dokumenata (poput JMBG-a ili adresnih podataka), kao i i-mejl adrese, broj telefona, itd. Osim ovakvih vrsta podataka koji se učestalo pojavljuju u sudskim odlukama, ekspertska grupa imala je u vidu da se i drugi podaci mogu naći u sudskim odlukama, te da ih treba anonimizovati. Iz ovog razloga, predviđeno je i da se anonimizuju „i drugi podaci na osnovu kojih lice može biti određeno ili određivo“. To znači da sud treba kontekstualno da sagleda sudsku odluku i zaštititi identitet lica, prepoznajući sve podatke koji se na to lice odnose.

7. Transparentnost ili privatnost?

Ekspertska grupa je rešenje iz člana 6. Modela pravilnika formulisala za slučajeve u kojima zaštita identiteta lica preteže nad interesom javnosti da bude upoznata sa identitetom lica. U suprotnim slučajevima, dakle kada opravdani interes javnosti da zna preteže u odnosu na zaštitu identiteta fizičkog lica, ekspertska grupa predvidela je pravilo da se anonimizuju svi podaci, osim imena, prezimena i nadimka. Na taj način zadovoljava se pravo javnosti da bude upoznata sa detaljima u vezi sa sudskim postupkom čiji je učesnik to lice, dok se ostali identifikacioni podaci zamenjuju ili izostavljaju, u skladu sa načelima srazmernosti i svrsishodnosti u vezi sa obradom podataka o ličnosti. Ekspertska grupa nije konkretnije predvidela u kojim slučajevima opravdani interes javnosti da zna preteže u odnosu na zaštitu identiteta fizičkih lica. Navedeno je da se odredba odnosi na predmete poput ratnih zločina ili organizovanog kriminala, ali je istovremeno navedeno da se time pružaju samo osnovne smernice za lakše tumačenje odredbe.

Ovakvo rešenje usvojeno je imajući u vidu da Model pravilnika definiše opšta pravila anonimizacije podataka odluka svih sudova u zemlji. Takođe, ekspertska grupa imala je u vidu činjenicu da je sud dužan da u konkretnom slučaju proceni kom pravu će dati prednost.

8. Posebni postupci

Imajući u vidu da je Model pravilnika izrađen u cilju primene u svim sudovima, ekspertska grupa je nastojala da prepozna neke specifičnosti različitih vrsta sudskih postupaka. Ipak, zbog njihove raznovrsnosti, utvrđena su samo dva pravila. Prvo, da se u odlukama iz krivičnih postupaka prema maloletnim licima anonimizuju podaci o maloletnom licu kao učiniocu krivičnog dela, oštećenom, mestu i vremenu kritičnog događaja; i drugo, da se u slučajevima u kojima je prema zakonu isključena javnost, pravila anonimizacije primenjuju na vrstu podataka obuhvaćenih članom 6. Modela pravilnika, ali i na sve druge podatke koji se smatraju tajnim.

9. Načini i tehnike anonimizacije sudskih odluka

Nakon što je utvrđeno koja vrsta podataka treba da bude anonimizovana, a koja objavljena u celosti, ekspertska grupa uredila je pravila koja se odnose na načine i tehnike anonimizacije. Uvažen je objektivni problem u radu nekih sudova da se sudske odluke izrađuju u papirnom (pisanom) obliku, odnosno da ne postoje u elektronskom obliku. Iz tog razloga bilo je nužno predvideti različite načine i tehnike anonimizacije. No, bez obzira na prethodno navedeno, članom 8. Modela pravilnika utvrđeno je da način anonimizacije podataka mora biti primenjen konzistentno, tako da se identitet fizičkog lica ne može odrediti.

Anonimizacija podataka u sudskim odlukama koje postoje u elektronskom obliku uređena je članom 9. Modela pravilnika. Imena i prezimena zamenjuju se sa dva ista velika slova (tehnika šifriranja). Ovakvo rešenje predviđeno je imajući u vidu da umanjuje mogućnost reidentifikacije lica. Pritom se predviđa da se svako sledeće ime i prezime sadržano u sudskoj odluci zamenjuje sa druga dva velika slova, azbučnim redosledom slova. Na taj način moguće je zaštititi identitet lica (izršiti anonimizaciju) tako da čitalac bude u stanju da razume odnose i relacije više lica čiji se podaci navode u sudskoj odluci. Pored toga, predviđeno je da se ne izostavlja informacija o svojstvu lica čiji se podaci anonimizuju, tamo gde je svojstvo navedeno (na primer: svedok, okrivljeni, predlagač, itd.). Druga vrsta podataka (adresa, broj telefona, itd.) zamenjuje se trima tačkama.

Članom 10. Modela pravilnika uređena su pravila anonimizacije podataka u sudskim odlukama koje postoje samo u pisanom obliku. Na sudske odluke u ovakvom obliku nije moguće primeniti tehniku šifriranja, te je predviđeno da se podaci anonimizuju izostavljanjem, tako što se sadržaj prekriva crnom bojom. Imajući u vidu praksu nekih sudova da koriste transparentne flomastere ili korektor koji je moguće ukloniti, ovaj član predvideo je pravilo fotokopiranja ili skeniranja dokumenta čiji je sadržaj anonimizovan. Na taj način, uklanjaju se mogućnosti reidentifikacije lica. Kao i kod odluka u elektronskom obliku, utvrđeno je da se zadrži oznaka svojstva lica čiji se podaci anonimizuju.

10. Lica koja vrše anonimizaciju

Model pravilnika predviđa da svaki sud (odnosno sudska uprava) odredi po jedno lice za vršenje anonimizacije podataka u sudskim odlukama. Takođe je utvrđeno pravilo da se tom licu sudska odluka dostavlja u pogodnom obliku za anonimizaciju, imajući u vidu da sudovi mogu imati sudske odluke u papirnom (pisanom) ili elektronskom obliku. Predviđa se i da ovo lice zadrži kopiju izvorne i anonimizovane sudske odluke. Cilj ovakve odredbe je da svaki sud ustanovi jedinstvenu evidenciju o svim anonimizovanim odlukama. Na taj način neće biti potrebno više puta sprovesti anonimizaciju podataka u istoj sudskoj odluci. Takođe, sud će na ovaj način moći da utvrdi na koji način je sudska odluka dostavljena javnosti u prošlosti, te da proceni da li, pri ponovnom stavljanju na uvid javnosti, određene podatke treba objaviti

ili anonimizovati, imajući u vidu propise koji utvrđuju pitanja rehabilitacije i druge propise relevantne za adekvatno utvrđivanje odnosa prava javnosti da zna i prava na privatnost.

11. Anonimizacija podataka u dokumentaciji iz istog predmeta

U članu 12. Modela pravilnika ekspertska grupa utvrdila je obavezu da se predviđeni standardi anonimizacije primenjuju i na sva druga pismena u sudskim spisima. Ovakvo rešenje formulisano je imajući u vidu da ponekad javnost želi da ostvari uvid u dokumentaciju koja ne predstavlja sudske odluke. U takvim slučajevima, anonimizaciju treba sprovesti na konzistentan način, tako da se osujeti reidentifikacija lica ukrštanjem informacija iz više dokumenata iz istog predmeta ili, pak, da se prekomernim izostavljanjem podataka onemoguću čitanje dokumentacije.

12. Anonimizacija podataka u odlukama drugog suda

Model pravilnika predviđa da anonimizaciju sprovodi sud koji je doneo sudsku odluku. Ovakvu odredbu ne treba tretirati kao suprotnu odredbama Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, već kao dopunjujuću. U tom smislu, obaveza je suda da dostavi informacije zatražene na osnovu Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja. Zahtev može da se odnosi i na dostavljanje odluke drugog suda (radi razjašnjenja statusa sudske odluke). Odredba Modela pravilnika formulisana je prevashodno za situacije u kojima sudovi ne postupaju po upućenim zahtevima za slobodan pristup informacijama, već kada sudske odluke objavljuju na proaktivnoj osnovi. Primenom ovakvog rešenja, umanjuje se mogućnost da, na primer, viši i apelacioni sud različito anonimizuju odluku apelacionog suda, što je uočeno u okviru sprovedenog istraživanja.

Model pravilnika o standardima anonimizacije podataka u sudskim odlukama prikazan je u petom delu publikacije.

MODEL PRAVILNIKA O STANDARDIMA ANONIMIZACIJE PODATAKA U SUDSKIM ODLUKAMA

I OPŠTE ODREDBE

Član 1. Predmet Modela pravilnika

Ovim pravilnikom uređuje se anonimizacija podataka sadržanih u sudskim odlukama ___ (*naziv suda*)___ koje se objavljuju ili čine dostupnim javnosti:

1. objavljivanjem na internet stranici suda;
2. objavljivanjem u publikacijama koje sud izdaje (biltenima, informatorima i sličnim publikacijama);
3. objavljivanjem ili činjenjem dostupnim javnosti na bilo koji drugi način.

Član 2. Sudske odluke na koje se primenjuje pravilnik

Pod sudskim odlukama, u smislu ovog pravilnika, podrazumevaju se sve pravnosnažne i nepravnosnažne sudske odluke, u štampanom ili elektronskom obliku.

Član 3. Pojam anonimizacije podataka sadržanih u sudskim odlukama

Pod anonimizacijom podataka u sudskim odlukama podrazumeva se zamena ili izostavljanje podataka o ličnosti i drugih podataka, tako da treća strana koja dolazi u posed sudske odluke ne bi mogla da odredi lice na koje se ti podaci odnose.

Anonimizacija podataka sadržanih u sudskim odlukama ne odnosi se na sudske odluke za koje je izrečena mera javnog objavljivanja.

Član 4. Podaci koji nisu predmet anonimizacije

Ne anonimizuju se podaci u sudskim odlukama koji se odnose na pravna lica i državne organe, osim u slučaju kada ovi podaci dovode do otkrivanja identiteta učesnika u postupku.

Ne anonimizuju se podaci o ličnosti koji se odnose na: sudije, sudije porotnike, zapisničare,

javne tužioce i njihove zamjenike, javne pravobranioce i njihove zamjenike, veštake i advokate kao punomoćnike i branioce.

II PODACI O LIČNOSTI KOJI SU PREDMET ANONIMIZACIJE

Član 5.

Minimum standarda anonimizacije podataka o ličnosti u sudskim odlukama

Minimum standarda anonimizacije podataka o ličnosti u sudskim odlukama obuhvata zame-nu ili izostavljanje podataka na osnovu kojih je moguće identifikovati učesnika u sudskom postupku, kao i podataka o licu na osnovu čije identifikacije bi mogao da bude otkriven iden-titet učesnika.

Lice na osnovu čije identifikacije bi mogao da bude otkriven učesnik u postupku je srodnik, prijatelj, komšija učesnika u postupku ili drugo fizičko lice, odnosno pravno lice na osnovu čijeg bi naziva, sedišta i poreskog identifikacionog broja bilo moguće identifikovati učesnika u sudskom postupku.

Od pravila iz st. 1. ovog člana, izuzimaju se podaci o učesnicima u sudskom postupku:

1. ako se radi o licu čiji su podaci u prethodnom postupku ili za vreme trajanja sudskog postupka već bili dostupni javnosti, uključujući i informacije koje je u vezi sa konkretnim slučajem saopštio nadležni državni organ, odnosno predstavnik nadležnog državnog organa;
2. ako su takvi podaci već bili objavljeni u medijima;
3. ako su takve podatke prethodno javnosti otkrili sami učesnici u postupku;
4. ako je učesnik u postupku nosilac državne, odnosno javne funkcije ili je predložen da istu vrši, a podatak je od značaja za tu funkciju.

Član 6.

Podaci o ličnosti koji su predmet anonimizacije

U sudskim odlukama anonimiziraju se podaci o ličnosti lica iz čl. 5. st. 1. ovog pravilnika koji se odnose na:

1. ime, prezime i nadimak fizičkog lica;
2. datum i mesto rođenja;
3. adresa (prebivalište i boravište fizičkog lica);
4. jedinstveni matični broj građana - JMBG;
5. broj lične karte, pasoša, vozačke dozvole, registarske oznake vozila ili drugih ličnih isprava koje bi mogle da dovedu do otkrivanja identiteta fizičkog lica – učesnika u postupku, odnosno drugog lica iz čl. 5. st. 1. ovog pravilnika;
6. broj telefona, i-mejl ili veb-adresa fizičkog lica, odnosno drugi podatak o ličnosti koji se

odnosi na učesnika u postupku, tj. drugo lice iz čl. 5. st. 1. ovog člana;
7. drugi podaci na osnovu kojih lice može biti određeno ili određivo.

Ne anonimizuju se podaci iz stava 1. tačka 1. ovog člana o učesnicima u postupku kada opravdani interes javnosti da zna preteže u odnosu na zaštitu identiteta fizičkog lica, uključujući, ali ne ograničavajući se na krivične postupke koji se vode protiv lica okrivljenih za izvršenje krivičnih dela protiv čovečnosti i drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom, krivičnih dela organizovanog kriminala poput pranja novca, trgovine ljudima i sličnih.

Član 7.

Vrste podataka koji se anonimizuju u zavisnosti od vrste predmeta (posebni postupci)

U odlukama iz krivičnih postupaka prema maloletnicima anonimizuju se podaci o maloletnom licu kao učiniocu krivičnih dela, oštećenom, mestu i vremenu kritičnog događaja.

U odlukama donetim u postupcima u kojima je prema zakonu isključena javnost anonimiziraju se, pored podataka iz člana 6. stav 1. tačka 1-7 ovog pravilnika, i svi podaci za koje je zakonom, drugim propisima i aktima određeno da se čuvaju kao tajna.

U odlukama donetim u porodičnim, statusnim predmetima, predmetima u kojima su maloletnici učinioci krivičnog dela ili oštećeni, anonimizuju se svi podaci iz obrazloženja sudskih odluka kojima se zadire u privatnost učesnika postupka.

III - NAČINI I TEHNIKE ANONIMIZACIJE

Član 8.

Načini anonimizacije

Podaci iz čl. 5, 6. i 7. ovog pravilnika anonimizuju se zamenom ili izostavljanjem podataka, u zavisnosti od oblika u kojem sudska odluka postoji.

Način anonimizacije iz stava 1. ovog člana mora biti primenjen konzistentno, tako da se identitet fizičkog lica ne može odrediti.

Član 9.

Anonimizacija podataka u sudskim odlukama koje postoje u elektronskom obliku

Anonimizacija podataka sadržanih u sudskim odlukama koje postoje u elektronskom obliku vrši se zamenom podataka.

Anonimizacija imena i prezimena vrši se zamenom dvama istim velikim slovima, pri čemu se zadržava oznaka svojstva tog lica u postupku, ukoliko je isto navedeno.

Svako sledeće lice čije ime i prezime je navedeno u sudskoj odluci, zamenjuje se drugim dvama velikim slovima, azbučnim redosledom slova.

Anonimizacija brojčanih i svih drugih podataka, osim imena i prezimena (i-mejl adrese, kućne adrese, JMBG-a...), vrši se zamenom trima tačkama, pri čemu se zadržava oznaka vrste tog podataka, ukoliko je ista navedena.

Član 10. Anonimizacija podataka u sudskim odlukama koje postoje samo u pisanom obliku

Anonimizacija podataka sadržanih u sudskim odlukama koje postoje samo u pisanom obliku vrši se izostavljanjem podataka.

Izostavljanje podataka iz st.1. ovog člana vrši se prekrivanjem crnom bojom, tako da se podaci koji podležu anonimizaciji učine nevidljivim, nakon čega se pristupa fotokopiranju ili skeniranju sudske odluke.

Kod izostavljanja imena i prezimena zadržava se oznaka svojstva tog lica u postupku, ukoliko je isto navedeno.

Kod izostavljanja brojčanih podataka i svih drugih podataka, osim imena i prezimena (i-mejl adrese, kućne adrese, JMBG-a...), zadržava se oznaka vrste tog podataka, ukoliko je ista navedena.

IV - LICA KOJA VRŠE ANONIMIZACIJU Član 11.

Lice koje vrši anonimizaciju je lice koje je određeno od strane sudske uprave da postupa sa zahtevima za prosleđivanje sudskih odluka zainteresovanim licima.

Sudska odluka koja se anonimizuje dostavlja se licu koji vrši anonimizaciju u elektronskom obliku pogodnom za kompjutersku obradu.

Ukoliko ne postoji u elektronskom obliku, sudska odluka dostavlja se u pisanom obliku. Lice koje vrši anonimizaciju u obavezi je da postupa u skladu sa odredbama ovog pravilnika i da sačuva kopije izvornih i anonimizovanih sudskih odluka radi vođenja jedinstvene evidencije o svim anonimizovanim sudskim odlukama.

V - ODNOS SA DRUGIM PISANIM AKTIMA

Član 12.

Odnos sa drugim pismenima u sudskim spisima

Sva pismena koja se nalaze u sudskim spisima anonimizuju se na način koji je propisan za sudske odluke, pri čemu će se voditi računa da svi podaci u jednom sudskom spisu budu na identičan način anonimizovani.

Član 13.

Odnos sa sudskim odlukama drugog suda

Sudske odluke donete od strane drugog suda, koje se koriste radi razjašnjenja statusa sudske odluke koja se anonimizuje, biće dostavljene na anonimizovanje licu, tj. odeljenju suda koje je odluku donelo.

Deset saveta za uspešnu anonimizaciju

1. Kada se sprovodi anonimizacija, potrebno je imati na umu njenu dvojaku svrhu: da se isključi mogućnost identifikacije lica, a da ostale informacije pružene u sudskoj odluci zadrže izvorno značenje i smisao, te da odluka bude lako čitljiva i kontekstualno razumljiva.
2. Bez obzira na format sudske odluke (pisani ili elektronski), važno je zadržati svojstvo lica čiji se podaci anonimizuju, ukoliko je ono navedeno. Ovo će olakšati čitanje sadržaja sudske odluke i njeno pravilno razumevanje.
3. Ukoliko sudska odluka postoji u elektronskom obliku, preporučuje se zamena imena i prezimena jedinstvenom šifrom koja se dodeljuje svakoj osobi (AA, BB, CC, DD). Formirajte listu šifara i dosledno je primenjujte prilikom anonimizacije.
4. Ukoliko sudska odluka postoji u elektronskom obliku, preporučuje se zamena JMBG-a i drugih podataka (osim imena i prezimena) tačkama.
5. Kada se u sudskoj odluci koja postoji u elektronskom obliku podaci prekrivaju crnom bojom, potrebno je obratiti pažnju da nije dovoljno pretvoriti dokument iz .doc formata u .pdf format. U tom slučaju, kopiranjem teksta iz .pdf dokumenta u .doc dokument biće moguće identifikovati lice. Zato, pri ovakvom postupku preporučujemo čuvanje anonimizovanog dokumenta u formatu slike (na primer: .jpeg ili .png).
6. Ukoliko sudska odluka postoji samo u papirnom obliku, preporučujemo da se odluka prvo fotokopira, zatim primeni anonimizacija i potom ponovo fotokopira (ili skenira). Na taj način sprečava se mogućnost skidanja traga korektora ili čitanja teksta ispod crnog flomastera.
7. Ukoliko sudska odluka postoji samo u papirnom obliku, a potrebno je anonimizovati podatke o više lica, treba primeniti postupak anonimizacije na osnovu kojeg bi bilo moguće sagledati ulogu svakog lica u predmetu, uz istovremenu zaštitu identiteta tih lica. Jedan od načina da se to postigne je brisanje dela imena i prezimena, te ostavljanje pojedinih slova (na primer: „svedok Milan Petrović” – „svedok [REDACTED] r [REDACTED]”), i sl.
8. U okviru iste sudske odluke moguće je (i preporučljivo) korišćenje različitih metoda, tehnika i postupaka anonimizacije. Na primer, ime i prezime se mogu šifrirati, umesto datuma rođenja može se navesti dekada rođenja, dok se JMBG može zameniti tačkama.
9. Preporučujemo sudovima da vode jedinstvenu evidenciju anonimizovanih sudskih odluka. Na taj način sud ne mora više puta anonimizovati istu sudsku odluku. Evidencija se može voditi u elektronskom ili štampanom obliku, u zavisnosti od resursa kojima sud raspolaže.

10. Ukoliko sud poseduje odluku drugog suda u istom predmetu, preporučujemo koordinisani rad na anonimizaciji obe sudske odluke, tako da se sudska odluka dostavlja na anonimizaciju sudu koji je odluku doneo. Na taj način moguće je sprečiti da ista sudska odluka bude različito anoninimizovana.

Prilozi

Основни суд у Бору, Моше Пијаде бр. 5, Бор

Бр. захтева: 26/2015

ЗАХТЕВ **за приступ информацијама од јавног значаја**

На основу члана 15. ст. 1. Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја („Службени гласник РС“ бр. 120/04, 54/07, 104/09 и 36/10), молимо вас да нам у законом предвиђеном року одговорите на следећа питања и доставите тражену документацију у писаној форми:

1. Да ли је неким интерним актом суда или неким другим актом уређена област анонимизације судских одлука? Уколико јесте, молимо вас да нам доставите конкретан акт или део акта који регулише ову област.
2. Молимо вас да нам доставите пресуду од 16/01/2015.г предмету К-1/2015.
3. Молимо вас да нам доставите Решење о усвајању предлога од 20/03/2015.г у предмету РЗ-60/2015.

Молимо вас да тражене информације и документацију доставите на адресу:

У Београду,
22. април 2015. године

Партнери за демократске промене Србија
Светозара Марковића 9, Београд
Телефон: 011 3231551
Електронска пошта:
office@partners-serbia.org

Виши суд у Ужицу, Нате Матић 6, 31000 Ужице

Бр. захтева: 09/2015

ЗАХТЕВ **за приступ информацијама од јавног значаја**

На основу члана 15. ст. 1. Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја („Службени гласник РС“ бр. 120/04, 54/07, 104/09 и 36/10), молимо вас да нам у законом предвиђеном року одговорите на следећа питања и доставите тражену документацију у писаној форми:

1. Да ли је неким интерним актом суда или неким другим актом уређена област анонимизације судских одлука? Уколико јесте, молимо вас да нам доставите конкретан акт или део акта који регулише ову област.
2. Молимо вас да нам доставите пресуду од 25/03/2014.г у предмету К-9/2014.
3. Молимо вас да нам доставите пресуду од 20/03/2015.г у предмету П-1/2015.

Молимо вас да тражене информације и документацију доставите на адресу:

У Београду,
23. април 2015. године

Партнери за демократске промене Србија
Светозара Марковића 9, Београд
Телефон: 011 3231551
Електронска пошта:
office@partners-serbia.org

Прекршајни суд у Руми,
Железничка 13,
22400 Рума

Бр. захтева: 33/2015

З А Х Т Е В **за приступ информацијама од јавног значаја**

На основу члана 15. ст. 1. Закона о слободном приступу информацијама од јавног значаја („Службени гласник РС“ бр. 120/04, 54/07, 104/09 и 36/10), молимо вас да нам у законом предвиђеном року одговорите на следећа питања и доставите тражену документацију у писаној форми:

1. Да ли је неким интерним актом суда или неким другим актом уређена област анонимизације судских одлука? Уколико јесте, молимо вас да нам доставите конкретан акт или део акта који регулише ову област.
2. Молимо вас да нам доставите последњу пресуду изречену у предмету који је вођен против физичког лица за прекршај утврђен неким од чланова 42-45 Закона о безбедности саобраћаја на путевима.
3. Молимо вас да нам доставите последњу пресуду изречену у предмету који је вођен против физичког лица за прекршај утврђен неким од чланова 6-20 Закона о јавном реду и миру.

Молимо вас да тражене информације и документацију доставите на адресу:

У Београду,
6.мај 2015.године

Партнери за демократске промене Србија
Светозара Марковића 9, Београд
Телефон: 011 3231551
Електронска пошта:
office@partners-serbia.org

A close-up photograph of a wooden gavel resting on a document. The gavel is made of dark wood and has a handle with a small knob. The document it rests on is out of focus. The entire image is overlaid with a semi-transparent teal color. Two horizontal yellow lines are positioned above and below the text block.

Organizacija **Partneri za demokratske promene Srbija** (Partneri Srbija) bavi se unapređenjem vladavine prava, prevencijom i alternativnim rešavanjem sukoba, razvojem demokratije i zaštitom ljudskih prava. Partneri Srbija sprovode projekte u oblasti medijacije, reforme pravnog sistema, informacija od javnog značaja i zaštite podataka o ličnosti, anti-diskriminacije i anti-korupcije, i pružaju usluge medijacije, besplatne pravne pomoći, treninga, coaching-a, konsaltinga, kao i istraživanja, analitike i pisanja zakonodavnih predloga u ovim i drugim oblastima.

Organizacija **Partneri za demokratske promene Srbija** (Partneri Srbija) bavi se unapređenjem vladavine prava, prevencijom i alternativnim rešavanjem sukoba, razvojem demokratije i zaštitom ljudskih prava. Partneri Srbija sprovode projekte u oblasti medijacije, reforme pravnog sistema, informacija od javnog značaja i zaštite podataka o ličnosti, anti-diskriminacije i anti-korupcije, i pružaju usluge medijacije, besplatne pravne pomoći, treninga, coaching-a, konsaltinga, kao i istraživanja, analitike i pisanja zakonodavnih predloga u ovim i drugim oblastima.
